



Dede Korkut Hikâyeleri

Hazırlayan: Osman Koca

BEYAN





Dede Korkut, Oğuz'ların her problemi çözen, her sıkıntıyı gideren, ak sakallı bir bilge kişisidir. Böyle biri gerçekten yaşamış mıdır, yoksa sonradan belleklere kazınılmış bir şahsiyet midir, bilinmez.

Ama bilinen tek gerçek var ki; o da her şeyle dört dörtlük bir insandır o.

Hal böyle olunca, devlet adamları ona danışır. Kopuzunu çalıp söylemesiyle çocuklar ad alır. Beyler arasında arabulucudur. Az ama öz konuşur. Çünkü her sözü hikmet doludur.



Dede Korkut Hikayeleri, Beyan Yayınları'nın 395. kitabı olarak yayına hazırlandı; dizgi ve sayfa düzeni Baze (520 34 19), kapak düzeni BEY, baskı ve cilt İstanbul Matbaacılık Ltd. Şti. (Gümüşsuyu Cad. No: 21/B Zeytinburnu-İstanbul, 0212 482 51 66) tarafından gerçekleştirildi ve Nisan 2011'de İstanbul'da yayımlandı. ISBN 978-975-473-340-2

Sertifika No: 14723

BEYAN YAYINLARI Ankara Cad. 49 • 34112 Çagaloğlu-İstanbul
Tel: +90.212. 512 76 97 - Tel-Faks: 526 50 10
www.beyanyayinlari.com
beyanyayinlari@gmail.com

Dede Korkut Hikâyeleri

Hazırlayan
Osman Koca

BEYAN

Sevgili Ağabeyim Yaşar Koca'ya

İçindekiler

İlk söz, 7

Dede Korkut, 9

Giriş, 11

Birinci Hikâye

Dirse Hân oğlu Boğaç Hân, 15

İkinci Hikâye

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması, 30

Üçüncü Hikâye

Kam Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek, 48

Dördüncü Hikâye

Kazan Bey oğlu Uruz Bey'in Esâreti, 80

Beşinci Hikâye

Duha Koca oğlu Deli Dumrul, 100

Altıncı Hikâye

Kanlı Koca oğlu Kan Turalı, 110

Yedinci Hikâye

Kazılık Koca oğlu Yegenek, 128

Sekizinci Hikâye

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi, 135

Dokuzuncu Hikâye

Begil oğlu Emren, 147

Onuncu Hikâye

Uşun Koca oğlu Seğrek, 159

On Birinci Hikâye

Oğlu Uruz'un Tutsak Olan Salur Kazan'ı Kurtarması, 171

On İkinci Hikâye

İç-Oğuz'a Dış-Oğuz'un Âsi Olup, Beyrek'in Öldürülmesi, 183

İlk Söz

Müslüman Türk düşüncesinde 'bilge adamı' temsil eder Dede Korkut. Böyle biri gerçekten yaşamış mıdır, yoksa sonradan belleklere kazınılmış bir şahsiyet midir, bilinmez.

Ama bilinen tek gerçek var ki; o da her şeyiyle dört dörtlük bir insandır o.

Hal böyle olunca, devlet adamları ona danışır. Kopuzunu çalıp söylemesiyle çocuklar ad alır. Beyler arasında arabulucudur. Az ama öz konuşur. Çünkü her sözü hikmet doludur.

Hikâyelerin genelde sonuna, özeldeyse ortasına ilişiverir.

Bazen Korkut Ata derler ona, bazen de Dedem Korkut.

İsmi gibi cismi de halden hale geçer. Bir bakarsınız ki gözden kaybolmuş. Tam ümidinizi kesmişsinizdir ki, işte tam o sıkıntılı anda, gönül dünyanıza konuk olmuş. Sizlere gülümser. 'Ben çok anlattım, hadi sıra sizde' der.

Nutkunuz kesilir sizin...

O ise; boy boylar, soy soylar... 'Hân'ım hey' diye dualar eder bizim için.

Cesur şeyler anlatır. Akli başında, güzel şeyler söyler.

Modern çağların tam da aranan adamıdır, o...

Hani kaybedince, gözlerimizi ıraklara yatırıp dönüşünü

büyük bir sabırsızlıkla beklediğimiz şirin mi şirin, tombul mu tombul dedemiz gibidir, o...

Ne dersiniz, belki bir gün size de misafir olur...

Hadi açın kapılarınızı ve pencerelerinizi...

Bakmayın öyle...

Tüm zamanların sevimli atası, dedik ya, çatkapı bir gün size de gelebilir.

Ve artık sizin de, bilge dedenizden dinleyip başkalarına anlatacağınız öyküleriniz olabilir...

Dede Korkut

Asıl adı; '*Kitâb-ı Dede Korkud alâ Lisân-i Tâ'ife-i Oğuzan*' olan ve günümüz Türkçe'sinde '*Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı*' anlamına gelen bu eser; bağımsız bir giriş ve toplam oniki hikâyeden oluşur.

Esere adını veren Dede Korkut'un yaşayıp yaşamadığı tartışma konusudur. Metinlerde keramet sahibi, gaipden haber veren, ozan ve kam kimliği baskın, bir söylenceye göre 295 yıl yaşamış biri olarak okura tanıtılan kutsal ve bilge Dede Korkut, yine bir başka söylenceye göre Oğuz Hân'a vezirlik yapmıştır.

Kitapta oniki hikâye anlatılmış ve bu oniki hikâyenin her biri yine Dede Korkut'un misyonuyla birbirine bağlanmıştır.

Hikâyelerin dili sadedir. Kitapta kullanılan ağız ise daha çok Kuzeydoğu Anadolu Türkçe'sine ve dolayısıyla Azeri şivesine dayanır.

Kitap, her ne kadar hikâyeler sıfatıyla ünlenmiş olsa da, anlatılan olaylar aslında hikâye olma özelliğini yitirmiş, sıradan ve günlük olaylardır.

Devlet adamlarından tutun da sıradan halka kadar, bir dizi öğütler içeren bu kitapta, İslamiyet'i daha yeni yeni tanıyan Türklerin sosyal, ekonomik, kültürel ve sportif etkinlikleri yalın ve sade bir dille anlatılmış ve bu arada İslamlık öncesi inanç mo-

tifleri, İslamlık sonrası din düşüncesine karıştırılarak yazıya aktarılmıştır.

Bu eserin 15. ve 16. yüzyıllarda yazıya geçirildiğini düşündüğümüzde, Türklerin o döneme ve daha doğrusu o dönemden önceki devirlere ait duygu ve düşüncelerinin, bu kadar sade bir dille, bu kadar açık seçik bir şekilde ortaya konulmuş olması, gerçekten çok ilginç ve onun da ötesinde övgüye layık bir durum...

Anlatılan hikâyelerde öne çıkarılıp sıkça vurgulanan değerlerin; *inanç, bilgi, erdem, doğruluk, cesaret, birlik ve beraberlik* olduğunu belirttikten sonra sizi bu kıymetli eserle baş başa bırakıyoruz...

Giriş

Resûl aleyhis-selam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata isminde bir adam ortaya çıktı. O kişi Oğuz'un en saygın bilginiydi. Ne derse olurdu. Gaipen türlü haber söylerdi. Hakk Teâlâ onun gönlüne ilham ederdi.

Korkut Ata; "Âhir zamanda hânlık yeniden Kayı boyuna geçecek. Kimse ellerinden alamayacak. Âhir zaman olup kıyamet kopuncaya kadar bu böyle sürüp gidecek." dedi.

Bu dedigi Osman neslidir. İşte hâlâ sürüp gitmektedir.

Ve daha buna benzer nice söz söyledi.

Korkut Ata, Oğuz kavminin sıkıntılarını çözerdi. Her ne iş olsa Korkut Ata'ya danışılmadan işlenmezdi. Her ne buyursa kabul edip sözünü yerine getirirlerdi.

Dede Korkut şöyle dedi:

"Allah Allah demeyince işler düzelmez. Kâdir Tanrı vermedeyince insan zengin olmaz. Ezelden yazılmasa, kul başına kaza gelmez. Ecel vadesine ermeyince kimse ölmez. Ölen adam dirilmez. Çıkan can geri gelmez. Bir yiğidin Karadağ yumrusunca malı olsa yığar, derer, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyemez. Coşkun sular taşsa deniz dolmaz. Kibirleneni Tanrı sevmez. Gönlünü yüce tutan erde devlet olmaz. El oğluna bakmakla oğul olmaz. Büyüdüğünde bırakıp gider, gördüm demez. Kül, tepecik olmaz. Kara eşek başına gem vursan katır olmaz. Hizmetkâra elbise giydirsen hanımefendi olmaz. Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz. Ya-

pagılı gökçe çimen güze kalmaz. Eski pamuk bez, eski düşman dost olmaz. Kara koça kıymayınca yol alınmaz. Kara çelik öz kılıcı çalmayınca düşman dönmez. Er malına kıymayınca adı çıkmaz. Kız, anadan görmeyince ögüt almaz. Oğul, babadan görmeyince sofraya kurmaz. Oğul, babanın yerine geçer. İki gözünün biridir. Devletli oğul olsa ocağının közüdür. Oğul da neylesin, baba ölüp mal kalmasa. Baba malından ne fayda, başında devlet olmasa. Devletsiz şerrinden Allah saklasın Hân'ım sizi."

Dede Korkut bir daha söyledi:

"Sert yolda yürürken güçlü ata namert yiğit binemez. Binmesindense, binmemesi daha iyidir. Öz kılıcı çalıp kesen kalleşlerin çalmasındansa, çalmaması daha iyidir. Çalabilen yiğide bir çomak, okla kılıçtan daha iyidir. Konuğu gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyidir. Atın yemediği acı otlar bitmese daha iyidir. İnsanın içmediği acı suların sızmasındansa, sızmaması daha iyidir. Baba adını yürütmeyen hoyrat oğul, baba belinden inmesi daha iyidir. Ana rahmine düşünce doğmasa daha iyidir. Baba adını yurdunda yürütende, devletli oğul daha iyidir. Yalan sözün bu dinde olmaması daha iyidir. Gerçekler, yüz yaşını doldursa daha iyidir. Üçyüzün yaşında dolsun. Hakk size kötülük getirmesin. Devletiniz sonsuz olsun."

Dede Korkut söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Gittığın yerin otlaklarını geyik, yeşil yerlerin çimenlerini yaban eşiği, ayrı ayrı yolların izini deve, yedi derenin kokularını tilki, gece vakti kervanın göçtüğünü çayır kuşu bilir. Oğulun kimden olduğunu ana bilir. Erin ağırını, hafifini at, ağır yüklerin zahmetini katır bilir. Nerede sıkıntı varsa çeken bilir. Gafil başın ağrısını beyni bilir. Ozan, uzun kollu kopuzu götürüp elden ele, beyden beye gezer. Erin cömerdini ve cimrisini ozan bilir. Karşınızda çalan ozan olsun. Azıp gelen kazayı, başınızdan Tanrı savsın."

Dede Korkut yine söyledi. Görelim Hân'ım, yine ne söyledi:

“Ağız açıp över olsam, üstümüzdeki Tanrı; Tanrı dostu, din serveri Muhammed; Muhammed'in sağ yanında namaz kılan Ebubekir Sıddık mükemmeldir. Sonra otuzuncu cüzün başı amme,¹ hecesiyle düz okunsa Yâsîn güzeldir. Kılıç çalıp, din açan, şâh-ı merdân Alî güzeldir. Alî'nin oğulları, peygamber torunları, Kerbelâ ovasında Yezîdîler elinde şehit olan Hasan ile Hüseyin, bu iki kardeş de güzeldir. Yazılıp düzülüp gökten inen Tanrı ilmi, kelamı Kur'ân güzeldir. O Kur'ân'ı yazıp dizen ulemalar, öğreninceye dek bekledi, sonra o kitabı düzenledi. Âlimler serveri Osmân (bin) Afvân oğlu güzeldir. Çukur yerde yapılan Tanrı evi Mekke güzeldir. O Mekke'ye sağ varıp, esen gelen ve özü sözü bir olan bütün hacılar güzeldir.

Hesap gününde cuma, cuma günü okunan hutbe, hutbeye kulak verip dinleyen ümmet, minarede ezan okuyan müezzin güzeldir. Diz çöküp oturan hayırlı adam, şakakları ağaran baba, ak sütünü çocuğuna emziren anne güzeldir. Yanaşıp yola girende kara yağız güzeldir. Sevgili kardeş güzeldir. Beri tarafta, ev yanında dikilen gerdek güzeldir. Uzunca çadır ipi güzeldir. Oğul güzeldir. Hiçbirine benzemeyen cümle âlemleri yaratan Allah tanrı güzeldir. O övdüğüm Yüce Tanrı, dost olarak herkese medet etsin.”

Bu defa ozan söyledi:

“Karlar dört türlüdür: Birisi solduran soy, birisi dolduran toydur. Birisi evin dayanağı, birisi ne söylersen bayağıdır.”

Dede Korkut yine söyledi:

“Ozan! Evin direği odur ki; kırdan yabandan eve bir konuk gelse ve er adam o evde olmasa; o, onu yedirir, içirir, ağır-lar, azizler gönderir. O; Ayşe, Fatma soyudur Hân'ım! Onlar gibi daha nice binleri yetişsin. Ocağına bunun gibi avrat gelsin.

1 Otuzuncu cüzün başı olan *Nebe Sûresi*.

Geldik; o ki, solduran soydur. Sabah vakti yerinden kalkar. Elini, yüzünü yıkamadan dokuz bazlama ile bir kova yoğurt gözler. Doyuncaya kadar tıka basa yer. Elini böğrüne vurup şunları söyler:

‘Harap olası ere vardığımdan beri bu evde daha karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Ayağım, yüzüm yaşmak görmedi. Ah ne olaydı bu er öleydi de, bir başkasına varaydım. Umduğumdan daha güzel olurdu varacağım o ev, bark!’

“Onun gibisinin Hân’ım binleri yetişmesin. Ocağına bunun gibi avrat gelmesin.”

Geldik; o ki, dolduran toydur. Teptikçe, yerinden kalktı. Elini, yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna, bu ucundan o ucuna koşturdu. Kovuculuk etti, kapı dinledi. Öğleye dek gezdi. Öğleden sonra evine geldi. Gördü ki hırsız köpek, koca dana evini birbirine katmış; koskoca ev; tavuk kümesine, sığır damına dönmüş. Komşularını çağırıp onlara şöyle seslenir;

‘Kız Zeliha, Zübeyde, Rüveyda, Cankız, Çanpaşa, Ayna Melek, Kutlu Melek! Ölmeye, yitmeye gitmişim. Yatacak yerim yine bu harap olası evdi. Ne olaydı benim evime bir an bakaydınız. Komşu hakkı, Tanrı hakkıdır!’

“Bunun gibisinin Hân’ım binleri yetişmesin. Ocağına bunun gibi avrat gelmesin.”

Geldik; o ki, ne söylersen bayagıdır. Ona kırdan yabandan bir uslu konuk gelse, er adam evde olsa, ona dese ki; ‘Kalk, ek-mek getir, yiyelim. Bu da yesin!’ dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerekir. Avrat söyler; ‘Neyleyeyim! Bu yıkılacak evde un yok, elek yok, deve değirmeninden gelmedi. Ne gelirse benim soframa gelsin.’ deyip elini kışına vurur, yönünü geriye, kalçasını erine döndürür. Bin söylersin birini tutmaz. Erin sözünü kulağına koymaz. O kadın, Nuh peygamberin eşiği asıllıdır.

“Ondan da sizi Hân’ım, Allah saklasın. Ocağınıza bunun gibi avrat gelmesin.”

Dirse Hân Oğlu Boğaç Hân

Bir gün, Kam-Gan oğlu Hân Bayındır yerinden kalkmış, özel çadırını yeryüzüne diktirmiş, ala gölgeliği gökyüzüne uzatmış, bin yere ipek halısı döşetmişti. Hânlar Hân'ı Hân Bayındır yılda bir kere ziyafet verip Oğuz beylerini çağırırdı. Gene bir gün ziyafet verip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş; bir yere ak, bir yere kızıl, bir yere de kara otağ kurdurmuştu.

“Kimin ki oğlu kızı yok; kara otağa kondurun, kara keçeyi altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse kalsın gitsin! Oğlu olanı ak, kızı olanı kızıl otağa kondurun. Oğlu kızı olmayana Allah Teala beddua etmiştir. Biz de beddua ederiz. Herkes bunu böyle bilsin!” diye buyurmuştu.

Oğuz beyleri bir araya gelip toplanmaya başladı. Meğer Dirse Hân derler, bir beyin, oğlu kızı yoktu, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

“Salkım salkım tan yelleri estiğinde,
Sakallı, boz, aç çayır kuşu öttüğünde,
Sakalı uzun Anadolu adamı ezan okuduğunda
Cins atlar sahibini görüp kişnediğinde,

Aklı karalı seçilen çağda,
Göğsü güzel ulu dağlara gün değende,
Bey yiğitlerle, kahramanların birbirine karıştığı çağda..."

Alaca sabah Dirse Hân kalkıp yerinden doğrularak kırk yiğidini yanına aldıktan sonra Bayındır Hân'ın sohbet meclisine gitti. Bayındır Hân'ın yiğitleri Dirse Hân'ı karşıladılar. Getirip kara otağa oturtular. Kara keçeyi altına serdiler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. "Bayındır Hân'dan buyruk böyledir Hân'ım!" dediler.

Dirse Hân karşılık verdi; "Kılıcımdan mı yoksa soframdan mı; Bayındır Hân, benim ne eksikliğimi gördü de, benden aşağı kişileri ak ve kızıl otağlara oturturken beni kara otağa oturttu!"

Bunun üzerine yiğitler Dirse Hân'a; "Hân'ım! Bu kez Bayındır Hân'dan buyruk şöyledir ki; oğlu kızı olmayana Tanrı Te-ala beddua etmiştir. Biz de beddua ederiz demiştir." dediler.

Dirse Hân yerinden fırlayıp seslendi; "Kalkın yiğitlerim, yerinizden doğrulun. Bu kara ayıp bana; ya bendendir, ya hatundandır."

Dirse Hân evine geldi. Çağırıp hatununa söyledi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı,
Evden çıkıp yürüyende servi boylum,
Topuğunda sarmaşanda kara saçlım,
Kurulu yaya benzer çatma kaşlım,
Çift badem sığmayan dar ağızlım,
Güz elmasına benzer al yanaklım,
Kadınım, direğim, dölüğüm,
Görür müsün neler oldu?"

“Han Bayındır yerinden doğrulmuş; bir yere ak, bir yere kızıl, bir yere de kara otağ diktirmiş. Oğulları ak otağa, kızlıları kızıl otağa, oğlu kızı olmayanıysa kara otağa oturtmuş ve emrindeki askerlere şunları salık vermiş; ‘Kara keçeyi altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse kalsın gitsin. Onun ki oğlu kızı olmaya, Tanrı Teala ona beddua etmiştir. Biz dahi beddua ederiz.’

Gelip beni karşıladılar, kara otağa oturtular. Kara keçeyi altına serdiler. Kara koyun yahnisinden önüme getirdiler. Oğlu kızı olmayana Tanrı Teala beddua etmiştir. Biz de beddua ederiz. Bunu bil!” dediler. Senden mi, benden mi; Tanrı Teala bize bir gürbüz oğul vermez, nedendir?” diye sordu.

Sonra şunları söyledi:

*“Hân kızı yerimden kalkayım mı,
Yakanla boğazından tutayım mı,
Kaba ökçemi altına salayım mı,
Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı,
Öz gövdenden başını keseyim mi,
Can tatlısını sana bildireyim mi,
Alaca kanını yeryüzüne dökeyim mi?
Han kızı sebebi nedir, de bana!
Katı gazap ederim şimdi sana!”*

Buna karşılık, Dirse Hân'ın hatunu söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

“Hey Dirse Hân! Bana gazap etme, incitip acı sözler söyleme. Yerinden kalk, ala çadırını yeryüzüne diktir. Attan aygır, deve den buğra, koyundan koç kestir. İç ve Dış Oguz beylerini başına topla. Aç görsen doyur, çıplak görsen giydir. Borçluyu bor-

cundan kurtar. Tepe gibi et yığ. Göl gibi kımız² sağdır. Büyük ziyafetler düzenle. Yardım iste, dua dile. Ola ki bir ağzı dualının hürmetine Tanrı bize bir gürbüz oğul verir.”

Dirse Hân, eşinin tavsiyelerine uyup büyük ziyafetler düzenledi. Hacet diledi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerini davet etti. Aç gördü doyurdu. Çıplak gördü giydirdi. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdırdı. Göl gibi kımız sağdırdı. El açtılar, hacet dile-diler. Bir ağzı dualının hürmetine Allah Teala bir oğul verdi. Hatunu hamile kaldı. Bir zaman sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara baktırdı.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kemikli olanlar, kaburgalı büyür.

Oğlan onbeş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Hân'ın ordusuna karıştı. Meğer Hân'ım, Bayındır Hân'ın bir boğası, bir de buğrası³ vardı. O boğa sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün, boğayla buğrayı savaştırırlardı. Bayındır Hân, güçlü Oğuz beyleriyle seyre dalar, gönlünce eğlenirdi.

Meğer sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkarmışlar. Üç kişi sağ, üç kişi de sol yanından demir zincirle boğayı bağlamışlar. Gelip meydan ortasında koyuvermişler.

Bu esnada sultanım; Dirse Hân'ın oğlancığı, üç de ordu uşağı aşık oynarlardı. Boğayı koyuverdiler. Oğlancıklara kaç dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Hân'ın oğlancığı kaçmadı. Ak meydanın ortasında bakakaldı. Boğa, boynuzlarıyla parçalamak için oğlana doğru koştu. Oğlan, boğanın alnına sert bir yumruk indirdi. Boğa gerisin geri gitti. Tekrar oğlana doğru ilerledi, yine

2 at sütü

3 erkek deve

geri geldi. Oğlan, yumruğuyla boğanın alnına bir kez daha sertçe vurdu. Ardından yumruğunu boğanın alnına dayadı, sürdü, meydanın başına çıkardı.

Boğa ile oğlan bir hamle çekiştirler. İki kürek kemiginden boğayı tuttu. Ne oğlan yener, ne de boğa...

Oğlan düşünceli bir halde; "Dama direk vururlar. O dama dayanak olur. Ben bunun alnına niye destek olup duruyorum ki!" deyip boğanın alnından yumruğunu çekti. Yolundan savruldu. Boğa ayak üstünde duramadı, düştü, tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan, bıçağın çıkardı, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, "Aferin oğlana! Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, yanına alıp babasına varsın. Babasından oğluna beylik istesin, taht alıversin!" dediler. Çağırdılar. Dedem Korkut geldi. Oğlanı alıp babasına vardı.

Dede Korkut, oğlanın babasına söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Hey Dirse Hân! Oğlana beylik ver, taht ver,
Erdemlidir; boynu uzun cins at ver, binit olsun.
Hünerlidir; ağıldan onbin koyun ver bu oğlana, şişlik olsun.
Erdemlidir; deva ahırından kızıl deve ver bu oğlana, yük taşısin.
Hünerlidir; altın başlıklı ev ver bu oğlana, gölge olsun.
Erdemlidir; omuzu kuşlu cübbe giysi ver bu oğlana, giyer olsun.
Hünerlidir; Bayındır Hân'ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir.
Bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun.
Adını ben verdim, yaşını Allah versin."

Dede Korkut böyle deyince, Dirse Hân, oğlana beylik verdi, taht verdi. Oğlan tahta çıktı. Babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit haset ettiler. Birbirlerine şöyle söylediler; "Ge-

lin, oğlanı babasına şikayet edelim. Ola ki onu öldüre. Gene bizim izzetimiz, hürmetimiz babasının yanında hoş ola, artık ola.”

Bu kırk yigidin yirmisi bir yana, yirmisi de öte yana oldu. Evvel yirmisi vardı. Dirse Hân'a haber getirip küstahça şöyle söylendiler;

“Görür müsün Dirse Hân neler oldu? Dileğine, emeline ulaşamasın, senin oğlun hayırsız çıktı, kötü çıktı. Kırk yigidini yanına aldı. Güçlü Oğuz'un üstüne yürüdü. Hangi yerde güzel varsa çekip aldı. Ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü. Ak perçemli kadının sütünü tarttı. Akan duru sulardan haber geçsin. Eğri belden Aladağ'dan beter aşsın. Hânlar Hân'ı Bayındır Hân'a haber varsın. Dirse Hân'ın oğlu böyle bidat⁴ işlemiş desinler. Gezmesindense, ölsün daha iyidir. Bayındır Hân seni çağırsın. Sana epey gazap eylesin. Böyle oğul senin neyine gerek! Böyle oğul olmasındansa, olmaması daha iyidir. Öldürsene!”

Bu meydan okuma üzerine, Dirse Hân; “Varın, getirin, öldüreyim!” dedi.

Böyle deyince Hân'ım, o namertlerin kalan yirmisi çıkageldi. Bir dedikodu da onlar getirdi:

“Kalksana Dirse Hân. Oğlun yerinden doğruldu. Göğsü güzel ulu dağa ava çıktı. Siz varken; av avladı, kuş kuşladı. Anasına getirdi. Al şarabın iyisinden içti. Anasıyla sohbet eyledi. Babasına yani sana kast eyledi. Senin oğlun hayırsız, kötü çıktı. Eğri belden Aladağ'dan haber geçsin. Hânlar Hân'ı Bayındır Hân'a haber versin. Dirse Hân'ın oğlu böyle bidat eylemiş diyenler seni çağırınsınlar. Bayındır Hân'ın katında sana gazap olsun. Böyle oğul neyine gerek, hadi durma, öldür!”

Dirse Hân onlara da aynı cevabı verdi; “Varın, getirin, öldüreyim! Böyle oğul bana gerekmez.”

⁴ Daha önceden olmayıp sonradan çıkan şaşılasi şey, hareket, durum.

Dirse Hân'ı tavına getiren hizmetçileri güya dudak büke-
rek; "Biz, senin oğlunu nasıl getirelim! Senin oğlun; bizim sözü-
müzü dinlemez, bizim sözümüzle gelmez. Kalkıp yerinden doğ-
rul. Yiğitlerini okşa, yanına al. Oğluna uğra. Yanına alıp ava çık.
Kuş uçurup, av avlarken oğlunu okla öldür. Şayet öldüremez-
sen, hiçbir zaman öldüremezsın. Bunu açıkça bil!" dediler.

*"Salkım salkım tan yelleri estiğinde,
Sakallı, boz, aç çayırkuşu öttüğünde,
Cins atlar sahibini görüp kışnediğinde,
Sakalı uzun Anadolu eri ezan okuduğunda,
Akli karalı seçilen çağda,
Güçlü Oğuz'un gelini kızı bezendiği çağda,
Göğsü güzel ulu dağlara gün değende,
Bey yiğitlerle kahramanların birbirine koyulduğu çağda..."*

Alaca sabah Dirse Hân yerinden kalktı. Oğlancığını yanı-
na alıp kırk yiğidini ardına saldı. Ava çıktı. Av avladılar, kuş kuş-
ladılar. O kırk namerdin bir kaçı oğlanın yanına gelip sinsice;

"Baban" dediler, "geyikleri kovalasın, getirsin, benim
önümde tepelesin. Oğlumun ata binişini, kılıç salışını, ok atışını
göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim dedi."

Oğlandır ne bilsin! Geyiği kovaladı, getirdi, babasının
önünde tepeledi. "Babam at seğirtişime baksın, kıvansın. Ok atı-
şıma baksın güvensin. Kılıç çalışıma baksın sevensin." dedi.

Bu başarıyı hazmedemeyen o kırk namert: "Dirse Hân,
görür müsün oğlanı? Kırdı bayırda geyiği kovar, senin önüne
getirir. Geyiği atarken okla seni vurur, öldürür. Oğlun seni öl-
dürmeden, sen oğlunu öldür hemen!" deyip beyi dolduruşa ge-
tirdiler.

Oğlan, geyiği kovalarken babasının önünden geçti. Dirse

Hân kaygı ve öfke içinde, sert yayını eline aldı. Üzengiye kalkıp sertçe çekti, uzattı, oğlanı iki küreğinin arasından vurup yere serdi. Oğlanın alaca kanı fışkırdı. Ellerini iki yana salıp, cins atının boynuna doladı ve çok geçmeden yere yığıldı.

Dirse Hân oğlunun cansız bedenine sarılmak istedi. O kırk namert komadı. Atlarının dizginlerini çevirip evlerine döndüler.

Dirse Hân'ın hatunu, oğlancığın ilk avıdır diye attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişti bu arada. Şanlı Oğuz beylerine ziyafet vereyim dedi. Yumrulanıp yerinden doğruldu. Kırk ince kızı yanına aldı. Dirse Hân'a vardı. Başını kaldırdı, Dirse Hân'ın yüzüne baktı. Sağına, soluna göz attı ama oğlancığını göremeyince kara bağı sarsıldı, kalbi yerinden fırladı, kara süzme gözleri kanlı yaş doldu.

Çağırıp Dirse Hân'a söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı,
Han babamın güveyisi,
Kadın anamın sevgisi,
Babamla anamın verdiği,
Göç edip gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim,
Dirse Hân!
Kalkıp yerinden doğruldun,
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.
Göğsü güzel yüce dağa ava çıktın.
İki vardın, bir geldin;
Yavrum hani?
Kara gecede bulduğum oğul hani?"

Çıksın benim gözüm Dirse Hân yaman seçir,
Kesilsin oğlanın emdiği süt, damarım yaman sızlar.
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişer.
Yalnızca oğul görünmez, bağrım yanar.
Kuru kuru çaylara sucu saldım,
Kara giysili dervişlere adaklar sundum,
Aç görsem doyurdum, çıplak görsem donattım.
Tepe gibi et yığdım, göl gibi kıımız sağdırdım.
Dilek ile güçbela bir oğul buldum.
Yalnız oğul haberini Dirse Hân, de bana!
Karşıda duran Aladağ'dan bir oğul uçurdunsa, de bana!
Coşkulu akarsudan bir oğul akıtınsa, de bana!
Kara giysili azgın dinli kâfirlere bir oğul aldırınsa, de bana!
Han babamın katına ben varayım,
Ağır hazine, çok asker alayım,
Azgın dinli kâfirlere ben varayım!
Yaralanıp cesur atımdan inmeyince,
Yenim ile alca hanımı silmeyince,
Kol, but olup yer üstüne düşmeyince,
Yalnız oğul yollarından dönmeyeyim,
Yalnız oğul haberini Dirse Hân, de bana!
Kara başım kurban olsun bugün sana!"

Dedikten sonra feryat eyledi, ağladı. Böyle deyince; Dirse Hân, hatununa cevap vermedi. O kırk namert, Dirse Hân'ın hatununun yakarışlarına itiraz edip; "Oğlun sağdır, esendir, avdadır. Bugün yarın, neredeyse gelir. Korkma, tasalanma. Bey sarhoştur, bu yüzden sana cevap veremez." dediler.

Bunun üzerine Dirse Hân'ın hatunu çekildi, geri döndü. Dayanamadı. Kırk ince kızı yanına aldı. Cins ata binip oğlancığını bulmaya gitti. Kışta-yazda, karı-buzu erimeyen Kazılık Da-

ğı'na geldi. Yamaçlardan tepelere, yüce yerlere seğirterek çıktı. Bir derenin içine inip çıkan, konup kalkan karga ve kuzgunu görünce atını ökçeledi, o tarafa yöneldi.

Meğer sultanım, oğlan o arada yıkılmış. Karga, kuzgun kan görüp oğlanın üstüne konmak ister. Oğlanın iki köpekceği vardı. Kargayı, kuzgunu kovup sahibinin üstüne kondurmazdı. Oğlan yaralı halde, o an boz atlı Hızır, oğlana hazır oldu. Üç kere yarasını eli ile sıvazladı. "Bu yaradan korkma oğlan, ölüm yoktur. Dağ çiçeği, ananın sütü ile senin yarana merhemdir." dedikten sonra gözden kayboldu.

Anası, oğlunun yanına varınca; onu alca kana bulanmış halde yatarken gördü. Akli başından gitti.

Çağırıp oğlancığına söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kara süzme gözlerini uyku almış, aç hadi!

Oniki kemikçiğini toz almış, topla hadi!

Tanrının verdiği tatlı canın seyranda imiş, tut hadi!

Öz gövdende canın varsa oğul, ver haber bana!

Kara başım kurban olsun sana!

Akar senin suların, Kazılık dağı,

Akar iken akmaz olsun.

Biter senin otların Kazılık dağı,

Biter iken bitmez olsun.

Kaçar senin geyiklerin Kazılık dağı,

Kaçar iken kaçmaz olsun, taşa dönsün!

Ne bileyim oğul!

Bu kazalar sana nereden geldi!

Öz gövdende canın varsa oğul, haber ver bana!

Kara başım kurban olsun sana!

Ağız-dilden birkaç kelime haber ver bana!"

Anacığının sesini duyan oğlan başını kaldırdı, gözünü açtı, anasının yüzüne baktı ve söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Beri gel, ak sütünü emdiğim kadın ana!
Ak perçemli, izzetli canım ana!
Akarsulara beddua etme,
Kazılık dağının suyunun günahı yoktur!
Biten otlarına beddua etme,
Kazılık dağının suçu yoktur!
Kaçan geyiklerine beddua etme,
Kazılık dağının günahı yoktur!
Aslanla kaplanına beddua etme,
Kazılık dağının suçu yoktur!
Beddua edersen babama et,
Bu suç, bu günah babamdandır!"

Dedikten sonra şöyle devam etti; "Ana, ağlama! Bana bu yaradan ölüm yoktur. Korkma, boz atlı Hızır geldi. Üç kere yararı sıvazlayıp; bu yaradan sana ölüm yoktur, dağ çiçeği, ananın sütü sana merhemdir dedi."

Böyle deyince, kırk ince kız, dağılıp dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası emciğini bir sıkı, sütü gelmedi. İki sıkı, sütü gelmedi. Üçüncüsünde hırpaladı kendini. Göğüslerinden önce kan, ardından süt, daha sonra ise sütle karışık kan geldi. Dağ çiçeğiyle sütü, oğlanın yarasına sürdüler. Oğlanı ata bindirdiler, alıp evine götürdüler, hekimlere ısmarlayıp onu Dirse Hân'dan gizlediler.

At ayağı hızlı, ozan dili çevik olur.

Hânım; oğlanın yaraları kırk günde iyileşti. Sapasağlam oldu. At binip kılıç kuşanır; av avlayıp kuş kuşlar oldu.

Dirse Hân'ın haberi yok tabi bunlardan. Oglancığını öldü bilir. O kırk namert bunu duydular. Ne edelim diye birbirlerine danıştılar. "Dirse Hân, eğer oglancığını görürse durmaz, bizi hemen öldürür. Gelin! Dirse Hân'ı tutalım. Ak ellerini ardına bağlayıp, kıl sicimi ak boynuna takalım. Alıp kâfir ellerine yönelelim." dediler.

Canlarından korkan namertler, Dirse Hân'ı tuttular. Ak ellerini ardına bağladılar. Kıl sicimi boynuna taktılar. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Dirse Hân yayan, bunlar atlı; yaman kâfir ellerine yöneldiler. Dirse Hân tutsak oldu gider ancak tutsak olduğundan Oğuz beylerinin haberi yok.

Meğer sultanım; Dirse Hân'ın hatunu bunu duymuş. Oğlancığına varıp söylemiş, görelim Hân'ım ne demiş:

"Görür müsün ey oğul, neler oldu! Sarp kayalar oynamadı, yerle bir oldu. Elde düşman yokken, babanın başına düşman yağdı. O kırk namert, babanın yoldaşları, babanı tuttular. Ak ellerini ardına bağladılar. Kıl sicimi boynuna taktılar. Kendileri atlı, babanı yayan yürüttüler. Alıp yaman kâfir ellerine yöneldiler. Cânım oğul! Kalkıp yerinden doğrul, kırk yiğidini yanına al, babanı o kırk namertten kurtar! Yürü oğul! Baban sana kıysa da, sen babana kıyma!"

Oğlan, anasının sözünü kırmayıp yerinden doğruldu. Kara çelik, öz kılıcını beline kuşandı. Ak kirişli sert yayıyla, altın mızrağını eline aldı. Cins atını tutturdu. Sıçrayıp bindi. Kırk yiğidini yanına aldı. Babasının ardınca yürütüp gitti.

O kırk namert de yolda mola vermişler, keskin al şaraptan içerler. Boğaç Hân, hızla yetişti. O kırk namert bunu görünce; "Gelin, varalım. Şu yiğidi tutup getirelim. İkisini bir arada kâfire yetiştirelim." dediler.

Buna karşılık Dirse Hân, araya girip şöyle dedi:

“Kırk yoldaşım aman!

Tanrı'nın birliğine yoktur gûman!⁵

Benim elimi çözün,

Kolca kopuzumu elime verin,

O yiğidi döndüreyim.

İster beni öldürün, ister diri bırakıp salıverin!”

Elini çözdüler, kolca kopuzunu verdiler. Dirse Hân, oğlancığı olduğunu bilmedi, karşı geldi, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

“Boynu uzun cins atlar giderse benim gider,

Senin de içinde binitin varsa söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim, dön geri.

Ağıldan onbin koyun giderse benim gider,

Senin de içinde şişliğin varsa söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim, dön geri.

Deve ahırından kızıl deve giderse benim gider,

Senin de içinde yük taşıyıcın varsa söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim dön geri.

Altın başlı otağlar giderse benim gider,

Senin de içinde odan varsa yiğit söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim, dön geri,

Ak yüzlü, ela gözlü gelinler giderse benim gider,

Senin de içinde nişanlın varsa yiğit söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim, dön geri.

Ak sakallı yaşlılar giderse benim gider,

Senin de içinde ak sakallı baban varsa yiğit söyle bana,

Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim, dön geri.

Benim için geldinse oğlancığımı öldürmüşüm,
Yiğit günahı senin değil, dön geri."

Deyince, oğlan burada babasına cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl verdi:

"Boynu uzun cins atlar senin gider,
Benim de içinde binitim var,
Bırakmam kırk namerde.
Deve ahırından kızıl deve senin gider,
Benim de içinde yük taşıyıcım var,
Bırakmam kırk namerde.
Ağıldan onbin koyun senin gider,
Benim de içinde şişliğim var,
Bırakmam kırk namerde.
Ak yüzlü, ela gözlü senin giderse,
Benim de içinde nişanlım var,
Bırakmam kırk namerde.
Altın başlı otağlar senin giderse,
Benim de içinde odam var,
Bırakmam kırk namerde.
Ak sakallı yaşlılar senin giderse,
Benim de içinde bir akli şaşmış,
Bilinci yitmiş yaşlı babam var,
Bırakmam kırk namerde."

Sonra kırk yigidine tülbent salladı, el etti. Kırk yiğit cins atlarını koşturdu. Oğlanın etrafında toplandı. Oğlan, kırk yigidi ni ardına katıp hızla at sürdü, savaşa girdi. Kiminin boynunu uçururken, kimini tutsak etti. Babasını kurtardı, geri çekildi. Dirse Hân, işte o zaman oğlancığının sağ olduğunu bildi. Hânlar Hân'ı Bayındır Hân, oğlana beylik, taht verdi.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Sonuçta bu Oğuznâme'yi düzüp şöyle dedi:

"Onlar da bu dünyaya geldi geçti,
Kervan gibi kondu geçti,
Onları da ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya yine kaldı,
Gelimli gidimli dünya,
Sonucu ölümlü dünya.
Kara ölüm geldiğinde geçit versin,
Sağlıkta akılla devletini Hakk ziyade eylesin,
O övdüğüm yüce Tanrı,
Dost olup yardım etsin."

Ardından şu sözlerle dua etti:

"Yerli kara dağların yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesilmesin, coşkun akan güzel suyun kesilmesin. Kanatlarının uçları kınılmasın, ak-boz atın koşarken tökezlemesin, vuruşunca kara çelik öz kılıcın kesilmesin, alaca mızrağın dürtüşürken ufalanmasın. Ak perçemli anan ile ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Hakk'ın yandırdığı çiran yanadursun. Her şeye güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç eylemesin... Hân'ım hey!"

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması

Bir gün Ulaş oğlu, yırtıcı kuşun yavrusu, düşkünlerin umudu, Emet suyunun aslanı, Karacuk'un kaplanı, yağız al atın sahibi, Hân Uruz'un babası, Bayındır Hân'ın güveyisi, güçlü Oğuz'un devleti, düşmüş yigidin destekçisi Salur Kazan yerinden kalkmış, doksan başlı çadırlarını kara yerin üzerine diktirmiş, tam doksan yere alaca halı, ipek döşetmişti. Seksen yerde büyük kazanlar kurulmuş; altın kadehler, sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, güzel yüzlü, saçları arkadan örülü, göğsü güzel düğmeli, elleri bileklerinden kınalı, parmakları süslü, dilber kâfir kızları; güçlü Oğuz beyleriyle kadeh tokuşturup içiyorlardı.

Ulaş oğlu Salur Kazan'ın başına içtiği şarabın keskinliği vurdu. Kaba dizlerinin üstüne çökerek; "Ünümü anlayın, sözümü dinleyin beyler! Yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz çürüdü. Yürüyelim beyler! Av avlayalım, kuş kuşlayalım, yabanî geyik yıkalım. Dönüp çadırlarımıza inelim. Yiyelim, içelim, eğlenelim." dedi.

Bu çağırışı duyan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder araya girdi: "Evet, Hân Kazan uygundur!"

Kara Güne oğlu Kara Budak ona eşlik etti: "Ağam Kazan, uygundur!"

Onlar böyle deyince, at ağızlı Aruz Koca iki dizinin üstü-

ne çöküp, Hân'a sordu; "Ağam Kazan! Bâtıl dinli Gürcistan sınırında otururken, yurdunun başına kimi bırakıyorsun?"

Kazan cevap verdi; "Üçyüz yigitle oglum Uruz, yerime geçsin!"

Sonra yağız al atını çekti, sıçrayıp bindi. Alın beyaz aygırına Dünder bindi. Büyük cins ata Kazan Bey'in kardeşi Kara Güne bindi. Beyaz cins atını çekti, Bayındır Hân'ın düşmanını yenen Şir Şemseddin bindi. Parasarın Bayburt Hisar'ından fırlayıp uçan Beyrek, boz aygırına bindi. Yağız al atlı Kazan'a keşiş diyen Bey Yegenek, doru aygırına bindi. Tek tek saymaya kalksam, sonu gelmez güçlü Oğuz beyleri bindi. Alaca askerler Aladağ'a ava çıktı. Kâfir casusları, tez elden atlanıp azgın kâfir Şöklü Melik'e aldıkları bu haberi yetiştirdiler.

Savaş giysilerinin arkası yırtmaçlı, saçlarının yarısı karalı, bâtıl dinli, din düşmanı, alaca atlı yedi bin kâfir, atlarına binip dört nala hücum etti. Gece yarısı Kazan Bey'in topraklarına geldiler. Altın çadırları yıktılar. Kaza benzeyen güzelim kızları, gelinleri çıkırtılar. Tavlı cins atlarına bindiler. Sürü sürü kızıl develeri alıp götürdüler. Hazinesi yağmalayıp, malları talan ettiler. Kırk ince belli kız ile uzun boylu Burla Hatun'u esir aldılar. Kazan Bey'in yaşlıca anası kara deve boynunda asılı, Hân Kazan'ın oğlu Uruz Bey ile üçyüz yigidi ise eli ve boynu bağlı gittiler. Eylik Koca oğlu Sarı Kulmaş, Kazan Bey'in evini savunurken şehit düştü. Kazan'ın ise olan biten tüm bu işlerden haberi bile olmadı.

Kâfirler böbürlenerek bir ağızdan; "Beyler! Kazan'ın tavlı cins atlarına binmişiz, altınlarını yağmalamışız, üçyüz yigit ile oğlu Uruz'u esir almışız, sürü sürü develerini ganimetlerimiz arasına katmışız, kırk ince belli kızla Kazan'ın yavuklusunu kapmışız. Bu darbeleri Kazan'a biz vurmuşuz." diye söylenirken içlerinden biri, gür sesiyle kalabalığı bastırdı; "Yalnız Kazan Bey'den alınacak bir öcümüz daha kaldı."

Şökli Melik kibirli bir yüz ifadesiyle, sesin sahibine sordu;
“Bre soylu! Söyle bakalım neymiş o?”

Kâfir cevap verdi; “Kazan’ın, Kapulu Derbendinde onbin koyunu vardır. Şu koyunları da aldık mı, Kazan’a en büyük dar-beyi vurmuş olacağız.”

Bu teklife sıcak bakan Şökli Melik derhal emretti; “Altıyüz kâfir gidip hemen koyunları getirsin!”

Altıyüz kâfir, derhal atlanıp dört nala koyunların yanına gitti.

Gece uyurken Karacuk Çoban kötü bir rüya görüp ayağa sıçradı. Kıyan Gücü, Demir Gücü, bu iki kardeşi, yanına aldı. Ağılın kapısını sıkıca kapadı. Üç yere tepe gibi taş yığıldı. Alaca kollu sapanını eline alır almaz, altıyüz kâfir üstüne hücum edip onunla alay ettiler:

*“Karanlık akşam olunca kaygılı çoban,
Kar ile yağmur yağınca çakmaklı çoban,
Sütü peyniri bol kaymaklı çoban!”*

Ardından, yine bir ağızdan ama bu kez onu tehdit ettiler;

“Kazan’ın gölgeli, altın evlerini yıkan, tavlı cins atlarını alan, sürü sürü devesini yanlarına katan, yaşlı anacığını esir tutan, hazinelerini yağmalayıp mallarını savuran, kaza benzeyen kızlarla gelinleri çığırtan, üçyüz yigidiyle oğlu Uruz’u ve dahası kırk ince belli kız ile yavuklusunu elinde tutan bize karşı direnme sakın. Bre çoban! Uzak, yakın her neredeyse gel çabuk, teslim ol. Bizden aman dile ki, seni öldürmeyip Şökli Melik’e götürelim. Orada sana beylik, at verelim.”

Bu süslü sözlere kanmadı çoban. Aksine, aslan gibi kükreyip şunları söyledi;

*“Boşuna zırlama itim kâfir,
İtim ile bir yalakta bulaşığımı içen azgın kâfir!”*

Ne diye altındaki alaca atı översin,
Alaca başlı keçim kadar olamaz.
Ne diye başındaki tuğu översin,
Başımdaki sarık kadar değer taşımaz.
Ne diye altmış tutam mızrağını översin bre kâfir,
Kızılıcak değneğim kadar olamaz.
Ne diye kılıcını översin murdar kâfir,
Eğri başlı çomağım kadar değer taşımaz.
Ne diye okluğundaki doksan oku översin bre kâfir,
Alaca kollu sapanım kadar olamaz.
Uzağından, yakınından beri gel!
Yiğitlerin darbesini gör de öyle geç!”

Bu meydan okumaya karşılık kâfirler, atlarını tepip oklarını serptiler. Erenler lideri Karacuk Çoban, sopasının içine taş koyup kâfirlere fırlattı. Bir taş attı, iki-üç kâfiri yıktı. İki taş attı, üç-dört kâfiri yıktı. Kafirlerin gözü korkadursun, çoban bu arada tam üçyüz kâfiri sapan taşıyla yere serdi. İki kardeşi okla vurulup şehit oldu. Çobanın taşı tükendi. Koyun-keçi demedi, sapanın içine koyup kâfire fırlattı. Gözleri korkup dünyaları başlarına yıkılan kâfirler; “Muradına ermesin bu çoban! Hepimizi öldürür mü öldürür!” deyip kaçtılar.

Çoban, şehit düşen kardeşlerini Hakk’a teslim ettikten sonra, kâfirlerin leşinden büyük bir tepe yığdı, cesetleri ateşe verdi. Keçesinden isli kül yapıp yarasına bastı.

Yol kenarına geçip oturup ağladı. “Salur Kazan, Bey Kazan! Ölü müsün, diri misin! Bu işlerden yok mudur haberin!” diye sızlanıp durdu.

Meğer Hân’ım! O gece güçlü Oğuz’un devleti, Bayındır Hân’ın güveyisi, Ulaş oğlu Salur Kazan da kabus görmüş. Sıçrayıp ayağa kalkmış. Yanındaki dostuna dönerek; “Biliyor musun Kara Güne, kötü bir rüya gördüm. Düşümde yumruğumda cır-

pınan şahinim ölüyor, ak çadırımın üstüne gökten bir yıldırım düşüyor, yurdumu kapkara dumanlar kuşatıyor, kuduz kurtlar evimi dağıtıyor, kargı gibi uzayan saçlarım gözlerimi kapatıyor, bileğimdeki on parmak da kan revan içinde akıyordu.” dedikten sonra hayıflanarak ekledi; “İşte bu kabusu gördüğümden beri aklım başımda değil. Ne olursun kardeşim, şu rüyamı hayra yor da dinleyeyim!”

Bu rica üzerine Kara Güne, rüyayı yorumlamaya başladı:

“Kara bulut, senin devletin; karla yağmur, askerlerindir. Saç, kaygı; kan, kara demektir. Kalanını yorumlamak beni aşar. Allah yorsun!”

Salur Kazan can sıkıntısı içinde dostuna şunları söyledi; “Avımı bozup askerimi dağıtma sakın! Ben bugün yağız al atımla yola çıkar, üç günlük mesafeyi bir günde alır, öğle olmadan yurduma varır, eğer kötü bir şey yoksa akşam olmadan geri dönerim. Şayet yurdum tehlikedeyse siz başınızın çaresine bakın! Ben hemen şimdi gidiyorum.”

Yağız al atını ökçeleyip hiç vakit kaybetmeden yola koyuldu Kazan Bey. Yurdunu, ocağını perişan buldu. Havada uçan bir kuzgun, yerde koşan tek tazi gördü.

Hüzünlenerek yurduna seslendi. Görelim Hân’ım, ne dedi:

“Kavmim, kabilem, benim ortak yurdum,
Yaban eşiği ile yabanî geyiğe komşu yurdum,
Düşman seni nerenden yaralamış güzel yurdum!
Diktirdiğim ak otağlarımın sırf izi kalmış,
Oğlum Uruz’un ok attığı nişanı kalmış,
At süren Oğuz beylerine yalnız meydan kalmış,
Kurulu kara mutfağın yerine bir tek ocak kalmış!”

Bu acıklı manzaraya dayanamayan Kazan’ın kara gözlerin-

den kanlı yaşlar döküldü. Damarları kaynadı, kara bağı yandı, gövdesi sarsıldı, yağız al atını mahmuzlayıp kâfirin peşine takıldı.

Karşısına su çıktı. "Su, Hakk cemalini görmüştür. Hele şu suyla bir söyleşeyim" dedi.

Söyledi, görelim Hân'ım ne söyledi:

"Çağıl çağıl kayalardan çıkan su,
Ağaçtan gemileri oynatan su,
Hasan ile Hüseyin'in hasreti su,
Bağ ile bostanın ziyneti su,
Ayşe ile Fâtıma'nın bakışı su,
Yağız atların gelip içtiği su,
Kızıl develerin gelip geçtiği su,
Ak koyunların gelip etrafında yattığı su,
Yurdumun haberini biliyor musun, de bana!
Kara başım kurban olsun, suyum sana!"

İyi de su nasıl haber versin! Geçip gitti. Bu kez yolda bir kurda rastladı. "Kurt yüzü mübarektir. Hele bir de kurtla haberleşeyim." dedi.

Söyledi, görelim Hân'ım ne dedi:

"Karanlık akşam olunca günü doğan,
Kar ile yağmur yağınca er gibi duran,
Kara koç atları görünce kişneten,
Kızıl deve görünce bağırtan,
Akça koyun görünce kuyruk sallayıp kamçılayan,
Arkasından vurduğu sağlam ağılı göçürten,
Kuzuların semizini çalıp kaçan,
Kanlı kuyruk yüzüp çap çap yutan,
Ulumasıyla iri köpeklere korku salan,

*Eli ateş tutan çobanları geceleyin koşturan,
Yurdumun haberin biliyorsan, de bana,
Kara başım kurban olsun, kurdum sana!"*

Elbet, kurt da haber verecek değil ya! Kurttan da geçip gitti. Karaca Çoban'ın kara köpeği çıktı karşısına. "Hele bir de şu kara köpeklerle haberleşeyim." dedi.

Söyledi, görelim Hân'ım ne söyledi:

*"Karanlık akşam olanda hav-hav diye ürüten,
Acı ayran dökülende çap çap içen,
Gece gelen hırsızları korkutan,
Şamatasıyla onları ürküten,
Yurdumun haberini biliyorsan, de bana,
Kara başım sağken, iyilikler edeyim köpek sana!"*

Der demesine de, köpek neylesin! Eğildi, Kazan'ın atının ayağına dolandı. Etrafında turladı. Uzun uzun uludu. Kazan bir sopayla köpeğe vurdu. Köpek çekildikten sonra geldiği gibi gitti. Kazan, köpeği takip edip Karaca Çoban'ın yanına geldi. Çobanı gördüğünde bir de onunla haberleşti.

Söyledi, görelim Hân'ım ne söyledi:

*"Karanlık akşam olanda kaygılı çoban,
Kar ile yağmur yağanda çakmaklı çoban,
Ünümü anla, sözümü dinle!
Ak otağım şuradan geçmiş, gördüysen, de bana,
Kara başım kurban olsun, çoban sana!"*

Çoban, bu dileğe sitemle cevap verdi:

*"Ölmüş müydün, yitmiş miydin â Kazan!
Nerede geziyordun, neredeydin â Kazan!"*

Ardından ekledi:

“Dün değil, evvelki gün, evin buradan geçti. Yaşlı anan, kara deve boynunda asılı geçti. Kırk ince belli kızı ile yavuklun boyu uzun Burla Hatun ağlayarak şuradan geçti. Baş açık, yalın ayak üçyüz yigit ile oğlun Uruz kâfirlere esir düşüp geçti. Tavlı koç atlarına kâfir bindi. Sürü sürü develerini aldı. Hazineslerini yağmaladı, mallarını talan etti.”

Çobanın bu sözleri karşısında yıkıldı Kazan. Âh vâh edip inledi. Akli başından gitti. Dünya âlem görünmez oldu gözlerine. Sızlanarak çobana beddua etti; “Sen ne dediğinin farkında mısın â çoban! Ağzın kurusun, dilin çürüsün, Kadir Mevla alnına bela yazsın çoban!”

Kazan'ın ilencine bir anlam veremeyen çoban, asıl sızlanması gerekenin kendisi olduğunu söyleyip dile geldi;

“Bana ne diye kızarsın ağam Kazan!

Yoksa göğsünde yok mudur iman!”

Ağlamaklı bir sesle; “Altıyüz kâfir üstüme geldi. İki kardeşimi şehit verdim. Yüz kadarını cenge tutup alt ettim. Semiz koyunlarını istediler, vermedim. Üç yerimden yara aldım. Kara bашım bunaldı, yalnız kaldım. Ben yine de kahramanca savaştım. Yoksa suçum bu mudur!” diye devam ettikten sonra sözlerini şöyle tamamladı:

“Yağız al atını ver bana,

Altmış tutam mızrağını ver bana,

Apalaca kalkanını ver bana,

Kara çelik öz kılıcını ver bana,

Okluğundaki seksen okunu ver bana,

Ak kırıklı sert yayını ver bana,

Kâfire ben gideyim.

Yeniden doğanını öldüreyim,

Yenimle alnımın kanını ben sileyim.

Ölürsem uğruna ben öleyim.

Allah Teala korur ise evini ben getireyim."

Çobanın bu yakanışları Kazan'ı kahretti. Tuttu, yürüyüverdi. Çoban düştü peşine, Kazan'a yetişiverdi. Kazan döndü, çobana bakarak sordu; "Oğul çoban nereye böyle?" Çoban gururlu bir halde cevap verdi; "Ağam Kazan! Sen evini, bense kardeşlerimin kanını almaya gidiyorum." Kazan midesini tutarak; "Karnım aç, yiyecek neyin var?" diye sordu bu kez. Çoban; "Geceden kalma pişkin bir kuzum var. Gel şu ağacın dibine inelim, birlikte yiyelim." dedi.

İndiler, çoban nevaleyi çıkardı, birlikte yediler. Bu arada; "Eğer çobanı yanıma katarsam, güçlü Oğuz beyleri; 'çobanı yanına almasaydı kâfirleri yenemezdi' diye benimle alay ederler." diye düşündü Kazan.

Düşüncesini çobana belli etmedi. Hemen üstüne atlayıp, onu sıkıca ağaca bağladı. Kalktı. Giderken çobana şöyle seslendi; "Bre çoban! Henüz karnın acıkmamış ve gözün kararmamış iken, bu ağaçtan kurtulmaya bak. Yoksa kurda kuşa yem olacaksın."

Kazan gidedursun, Karaca Çoban birden gayrete gelerek koca ağacı kökünden çıkarıp sırtına aldı. Kazan'ın ardına takıldı. Kazan, onu bu halde görünce şaşkınlığını gizleyemeden sordu; "Bre çoban, bu ağaç da nedir?" Seslenme sırası bu kez çobana geldi; "Kazan! Bu ağaç, beni bağladığın işte o ağaçtır ki, sen kâfiri tek başına da tepelersin. Sonra karnın acıkır, ben de bu ağaçtan sana yemek pişiririm!"

Bu teklif, Kazan'ın çok hoşuna gitti. Atından indi. Çobanın ellerini çözdü. Alnından öperek; "Allah, evimi bana bağışlarsa seni imrahor⁶ yapacağım!" dedikten sonra birlikte yola koyuldular.

Öte yandan Şökli Melik, kâfirleriyle yiyip içip şen şakrak eğleniyordu. Çakırkeyif halde uluorta seslendi; "Beyler! Kazan'a

⁶ Ahırların emiri, baş-seyis.

nasıl ceza vereceğimi biliyor musunuz? Boyu uzun Burla Hatun'unu getirin de, bize kadeh tutsun."

Boyu uzun Burla Hatun bu sözleri duyunca yüreğine korku ateşi düştü. Kırk ince belli kızın arasına girip onlara şöyle öğüt verdi; "Kâfirler, birazdan buraya gelecekler. Kazan'ın hatunu kimdir diye sorduklarında, kırkınız bir ağızdan benim desin."

Şökli Melik'in adamı geldi. Kazan Bey'in hanımı kimdir diye sorunca, kırk ağızdan ses geldi. Kâfir, hangisi olduğunu bilemedi. Hemen koşup durumu Şökli Melik'e söyledi. Bunun üzerine, oğlunun etini bir tek anası yemeyecektir diye düşünen Şökli Melik, Kazan oğlu Uruz'un çengele asılmasını, ak etlerinin lime lime edildikten sonra kırk ince belli kıza yenilmek üzere sunulmasını, yemeyen kişinin ise derhal yanına getirilmesini emretti.

Tam bu sırada boyu uzun Burla Hatun, oğlunun yanına geldi. Çağırıp ona söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Oğul oğul, ey oğul!
Biliyor musun neler oldu!
Söyleştiler fısıl fısıl,
Kâfirin ettiğini duydum,
Gölgeli altın otağımın kabzası oğul.
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul.
Oğul oğul, ey oğul!
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul,
Onuncu ayda dünyaya getirdiğim oğul,
Dolaması altın beşikte belediğim oğul!"

Ardından şu sözlerle devam etti; "Kâfirler; 'Kazan oğlu Uruz'u zindandan çıkarın, urganla boğazından kazığa asın, iki küreğinden çengele takın, ak etini lime lime çekin, kızgın ateşte haşlayıp kırk bey kızına yedin, yiyen olursa bırakın, yemeyen

olursa bilin ki beyin yavuklusudur, tutup getirin, bize kadeh sunsun.' diye ters konuştular."

Konuşurken düştü sesi, gözleri doldu; "Ne dersin ay oğul; senin etinden mi yiyeyim, yoksa babanın namusunu kirletip bâtıl dinli düşmanın döşegine mi gireyim?"

Anasının buğulu gözlerine bakıp ağır bir dille cevap verdi Uruz; "Ağzın kurusun, dilin çürüsün ana! Dediklerini kulağın işitir mi senin! Ana hakkı, Tanrı hakkı olmasaydı yerimden kal-kıp boğazına sarılır, seni kaba ökçemin altına alır, ak yüzünü ye-re tepip kan revan içinde bırakır, can ne kadar tatlıymış sana gösterirdim. O nasıl söz öyle, üzerime gelme sakın! Benim için ağlama, bırak çengele vursunlar, bırak etimi lime lime etsinler, haşlayıp pişirsinler, kırk bey kızına getirsinler, onlar bir lokma alırlarsa sen iki parça ye. Kâfirler tanımasın seni. Bâtıl dinli düşmanın yatağına girme. Sunma kadehi, aman ha babam Kazan'ın namusunu lekeleme sakın."

Oğlu bunları söyleyince boncuk gözlerinden dökülen yaş-lar, boyu uzun, ince belli Burla Hatun'un boynuyla kulağına düştü. Güz elması gibi al yanağını çekip yırttı, kargı saçlarını yoldu ve; "oğul oğul" diyerek ağlayıp inledi.

Acıklı haline dayanamayan Uruz, anasını teselli et-mek istedi:

"Kadın ana!

Karşıma geçip ne diye inlersin,

Ne diye bağırıp ağlarsın,

Bağrım ile yüreğimi ne dağlarsın,

Geçen günlerimi ne andırırsın!

Hey ana!

Arap atların olduğu yerde,

Bir tayı varsın olmaz olsun.

Kızıl develerin olduğu yerde,
Bir deve yavrusu varsın olmasın.
Akça koyunların olduğu yerde,
Bir kuzucuğu varsın olmaz olsun.
Sen sağ ol kadın ana,
Babam da sağ olsun,
Bir, benim gibi oğul varsın olmasın.”

Oğlu bunları söyler söylemez, anası Burla Hatun daha fazla dayanamadı. Yürüyüp kırk ince belli kızın arasına kanştı. Öte yandan kâfirler Uruz'u alıp asmak için çengelin dibine getirdiler. Uruz haykırdı;

“Bre kâfir aman, Tanrının birliğine yoktur gümân!⁷ Bırakın beni, bu ağaç ile söyleşeyim.” dedi. Çağırıp ağaca söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

“Ağaç! Ağaç dersem sana, arlanma ağaç,
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç,
Musa Kelim'in⁸ asası ağaç,
Büyük büyük suların köprüsü ağaç,
Kara kara denizlerin gemisi ağaç,
Erlerin şahı Ali'nin Döldül'ünün eyeri ağaç,
Zülfikâr'ın kanı ile kabzası ağaç,
Şah Hasan ile Hüseyin'in beşiği ağaç,
Erkek olsun, kadın olsun korkusu ağaç,
Başına doğru bakarsam başsız ağaç,
Dibine doğru bakarsam dipsiz ağaç,
Beni sana asarlar, çekme ağaç!
Çekecek olursan yigitliğim seni tutsun ağaç,

7 Şüphe, zan, şek, kuruntu.

8 Kelim: 'Konuşan, konuşucu' anlamına gelen bu sözcük, Yüce Allah ile Tur Dağı'nda konuşan Hazreti Musa'ya verilen sıfattır.

Bizim elde olmalıydın ağaç,
Kara Hintli kullarıma buyurmalıydım,
Seni pare pare doğrasınlar diye ağaç!"

Haykırıışlarına ara vermedi:

"Tavla tavla bağlanan atıma yazık,
Kardeş deyip ağlayan yoldaşıma yazık,
Yumruğumda çırpınan şahin kuşuma yazık,
Yetiştigi gibi tutan tazıma yazık,
Beyliğe doymayan bana yazık,
Yigitlikten ödün vermeyen canıma yazık!"

Gözyaşları tane oldu, döküldü. Yanık ciğerini dağladı. Diz
çöküp uzun uzun ağladı Uruz.

Bu esnada sultanım! Salur Kazan ile Karaca Çoban imda-
dına yetiştı. Çobanın sapanın içi, üç yaşındaki dana derisinden;
kolları, üç keçi tüyündendi. Bir attığında oniki batman⁹ taş atar-
dı. Attığı taş yere düşmezdi. Nadiren düştüğünde ise büyük bir
gürültüyle toz gibi savrulur, yerde derin çukurlar açardı. Taşın
düştüğü yerde tam üç sene ot bitmez; semiz koyun zayıf düşüp
de bayırda kalsa, kurt sapanın korkusundan yanına gelemezdi.

İşte sultanım! Karaca Çoban bu sapanı çatlatıp kâfirlere at-
maya hazırlanırken, Kazan seslendi; "Hele dur Karaca Çoban,
acele etme! Anamı kâfirden isteyeyim. At ayağı altında ezilmesin."

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan, kâfiri çağırıp
söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Bre Şokli Melik!

9 Batman: Bölgelere göre farklılık gösterip iki kilo ile sekiz kilo arasında
değişen ağırlık ölçüsü.

Gölgeli altın otağlarımı götürmüşsün,
Sana gölge olsun.
Ağır hazinemi, bol akçemi götürmüşsün,
Sana harçlık olsun.
Kırk ince belli kız ile Burla Hatun'u götürmüşsün,
Sana esir olsun.
Kırk yiğit ile oğlum Uruz'u götürmüşsün,
Kölen olsun.
Tavla tavla şahbaz atlarımı götürmüşsün,
Sana binek olsun.
Sürü sürü develerimi götürmüşsün,
Sana yük taşısın.
Ancak yaşlı anamı götürmüşsün,
Bre kâfir, anamı ver bana!
Savaşmadan, vuruşmadan çekileyim.
Geri döneyim, gideyim, bunu böyle bil!"

Bu meydan okumaya karşılık kâfir de restini çekti:

"Bre Kazan!
Gölgeli altın otağlarını götürmüşüz, bizimidir.
Kırk ince belli kız ile boyu uzun
Burla Hatun'u götürmüşüz, bizimidir.
Kırk yiğit ile oğlun Uruz'u götürmüşüz, bizimidir.
Tavla tavla şahbaz atlarını götürmüşüz, bizimidir.
Sürü sürü develerini götürmüşüz, bizimidir.
Yaşlı ananı götürmüşüz, bizimidir.
Sana vermeyiz, Yayhân Keşiş oğluna veriniz.
Yayhân Keşiş oğlundan oğlu doğar,
Biz onu sana düşman ederiz!"

Bu rest karşısında öfkelendi çoban. Bir hışımla titredi dudakları. Daha fazla tutamadı kendini, bağırdı:

*"Bre dini yok, akılsız kâfir,
Akli yok, derneksiz kâfir!
Karşıda duran karlı kara dağlar
Kocamıştır, otu bitmez.
Kanlı kanlı ırmaklar
Kocamıştır, suyu gelmez.
Yiğit yiğit atlar,
Kocamıştır, tay vermez.
Kızıl kızıl develer
Kocamıştır, yavru vermez.
Bre kâfir! Kazanın anası
Kocamıştır, oğul vermez!"*

Hızını alamadı, misillemede bulunarak; "Ey Şokli Melik! Kazan Bey'in dölünü almaktan dolayı mutlu olacaksan ve kara gözlü dilberin varsa getir Kazan'a ver ki, kızından sana oğlu doğsun. Böylece siz onu Kazan Bey'e düşman edersiniz." dedi.

Tam bu esnada güçlü Oğuz beyleri yetişti. Hân'ım görelim kimler yetişti:

Kara dere ağzında kadir veren, kara boğa derisinden beşiginin örtüsü olan, öfkelendiğinde kara taşı kül eden, bıyığını ensesinin yedi yerine düğümleyen, yiğitlerin başı, Kazan Bey'in kardeşi Kara Güne dört nala yetişti. "Kılıcını çal Kazan kardeş, yetiştim!" diye haykırdı.

Onun dışında görelim kimler yetişti: Demirkapı derben-dindeki demir kapıyı tekmeleyip alan, altmış tutam alaca mızragının ucuna adam asan, Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder dört nala yetişti. "Çal kılıcını Kazan Ağam, yetiştim!" diye bağırdı.

Öndan sonra Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Diyarbakır ile Mardin kalesini tepip yıkan, demir yaylı Kıpçak Melik'e kan kusturan, gelip cesaretiyle Kazan'ın kızını alan, Oğuz'un ak sakallı yaşlılarının takdirine mazhar olan, al ipek şalvarlı, atı deniz ördeğı püsküllü, Kara Güne oğlu Kara Budak dört nala yetiştii. "Vur kılıcını babam Kazan, yetiştii!" diye seslendi.

Öndan başka Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Bayındır Hân'ın düşmanını destur almadan bastıran, altmışbin kâfire kan kusturan, ak boz atının yelesi üstünde kar tutan Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin dört nala yetiştii. "Kılıcını vur Ağam Kazan, yetiştii!" diye ünledi.

Sonra Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Parasarın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan, apalaca gerdeğine karşı gelen, yedi kızın umudu, güçlü Oğuz'un takdir edileni, Kazan Bey'in en güvenilir adamı, boz aygırlı Beyrek dört nala yetiştii. "Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştii!" diye kükredi.

Daha sonra Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Çalimli mı çalimli, alimli mı alimli, kartal bakışlı, süslü kuşaklı, kulağı altın küpeli, güçlü Oğuz beylerini atlarından deviren Kazılık Koca oğlu Bey Yegenek dört nala yetiştii. "Kılıcını çal beyim Kazan, yetiştii!" diye haykırdı.

Ardınca Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Altmış teke derisinden kürkün topuklarını, altı teke derisinden külahın kulaklarını örtemediğı, kolu budu irice, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı, at ağızlı Aruz Koca dört nala yetiştii. "Vur kılıcını beyim Kazan, yetiştii!" diye bağırdı.

Önun ardınca Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Soyu Peygamber Efendimize dayanan, Oğuz'da sahabesi bulunan, öfkelenediğı vakit bıyıklarından kan çıkaran, bıyığı kanlı Bügdüz Emen dört nala yetiştii. "Kılıcını vur ağam Kazan, yetiştii!" diye seslendi.

Önun da ardınca Hân'ım, görelim kimler yetiştii: Kâfirleri

it ardına takıp horlayan, evinden çıkıp Aygırgözü suyunda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini elinde bulunduran, Ak Melik Çeşme kızını nikahına alan, Sofu Sandal Melik'e kan kusturan, kırk cüppe bürünüp otuzyedi kale beyinin sevgili kızlarını kapıp tek tek boynunu kucaklayan, yüzünden dudağından öpen Eylik Koca oğlu Alperen dört nala yetişti. "Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim!" diye haykırdı.

Daha saymakla tükenmez nice Oğuz beyleri yetiştiler. Temiz sudan abdest aldılar, ak alınlarını toprağa kodular, iki rekat namaz kıldılar, adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirdiler, derhâl kâfirlere at saldılar, kılıç çaldılar. Davullar güm-bür güm-bür dövüldü, burması altın tunçtan borular çalındı.

O gün ciğeri olan er yiğitler belirdi. O gün namertler sap-pa yer gözetti. O gün koptu kızılca kıyamet. Savaş oldu, meydan başlarla doldu. Kesildi kafalar top gibi. Yiğit atların koşarken nalları düştü. Alaca mızraklar saplandı. Kara çelik öz kılıçlar çalındı, ağız düştü. Üç kanatlı kayın okları atıldı, temreni düştü. Kıyametin bir günü de, o gün koptu. Bey, hizmetçisinden; hizmetçisi, beyinden ayrı düştü.

Dış-Oğuz beyleriyle Deli Dünder sağdan öne çıktı. İç-Oğuz beyleriyle Kazan merkeze geçti. Şökli Melik'e ulaştı. Kâfiri böğürterek atından yere düşürdü. Derhal kara başını tutup kesti. Boynunu parçalayıp alca kanını yere akıttı. Sağ tarafta Kara Tüken Melik ile Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder; sol tarafta ise Boğacık Melik ile Kara Güne oğlu Deli Budak karşılaştı. Altı gür-züyle kafasına şiddetle vurup parçaladı. Dünyayı başına dar etti. At boynunu kucakladı, yere düştü. Kazan Bey'in kardeşi, kâfirin tuğuyula sancığını kılıçtan geçirip yere devirdi. Derelerde, tepelerde kâfire kıran girdi, leşine kuzgun üşüştü. Onikibin kâfir, kılıçtan geçirilirken beşyüz Oğuz yiğidi şehit düştü. Kazan Bey kaçanı kovalamadı, aman dileyene dokunmadı. Güçlü Oğuz bey-

leri ganimetlerini geri aldılar.

Kazan Bey ordusunu, çocuğunu, hazinesini alıp yurduna döndü. Altın tahtında yeniden evini dikti. Karaca Çobanı baş-se-yisliğe getirdi. Yedi gün, yedi gece ziyafetler verildi. Kırk köley-le, kırk cariyeyi oğlu Uruz'a bağışladı. Kahraman koç yigitlere ülkeler, şalvarlar, cüppeler, çuhalar verdi.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı ve bu Oğuz-name'yi düzüp koştuktan sonra şunları söyledi:

*"Hani dediğim bey erenler,
Dünya benim diyenler!
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonu ölümlü dünya."*

Ardından şöyle dua etti:

"Hân'ım! Karlı kara dağların yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesilmesin, coşkun akan güzel suyun kesilmesin. Her şeye güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin. Kara çelik öz kılıcın vuruşurken kesilmesin, alaca mızrağın dürtüşürken ufalanmasın. Ak sakallı baban ile ak perçemli ananın mekanı cennet olsun. Amin diyenler, Tanrı'nın cemalini görsün. Ak alnında beş kelime dua ettik, kabul olsun. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Derle-sin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek

Kam-Gan oğlu Hân Bayındır yerinden kalkmış, kara yer üstüne ak otağını diktirmiş, alaca gölgeliği gökyüzüne yükseltmiş, bin yere ipek halısı döşetmişti. İç ve Dış Oğuz beyleri, Bayındır Hân'ın sohbetine katılmıştı. Bay Büre Bey de oradaydı.

Bayındır Hân'ın karşısında Kara Güne oğlu Kara Budak yaya dayanmış, sağında Kazan oğlu Uruz, solunda Kazılık Koca oğlu Bey Yegenek durmuştu. Bay Büre Bey bunları görende âh etti, aklı başından gitti, mendilini aldı, hıçkıra hıçkıra ağladı.

Onu bu halde gören güçlü Oğuz'un destekçisi, Bayındır Hân'ın güveyisi Salur Kazan, kalın dizlerinin üstüne çöküp şahin bakışlarıyla Bay Büre'yi süzerek merak içinde; "Bay Büre Bey! Ne diye ağlayıp inlersin?" diye sordu. Bay Büre gözleri nemli cevap verdi; "Han Kazan! Ben ağlayıp inlemeyeyim de kimler ağlayıp inlesin! Oğulda nasibim, kardeşte yazgım yok. Sanki Allah Teala sırf bana beddua etmiş. Beyim! Tâcim, tahtım için ağlarım. Bir gün ölecek ve ardımda kimseyi bırakamayacağım."

Bu cevap üzerine hüznü Kazan ve bu sefer; "Maksudun bu mudur?" diye sordu. "Evet" dedi Bay Büre Bey, ardından ekledi; "Benim de bir oğlum olsa, Hân Bayındır'ın karşısına geçip ona hizmet etse ve ben de oğluma bakıp sevinsem, kıvansam, güvensen."

Bay Büre'nin bu sözlerini duyan güçlü Oğuz beyleri, yüzlerini göğe çevirdikten hemen sonra el kaldırıp; "Allah Teala, sana da bir oğul bağışlasın!" diye ona dua ettiler. Tabi o zamanlar beylerin ettiği dua ve beddualar anında kabul olunurdu.

Bu arada Bay Bîcân Bey yerinden kalkıp; "Beyler! Benim için de Allah'a dua edin. Bana bir kız bağışlasın." deyince, güçlü Oğuz beyleri el kaldırıp onun için de dua ettiler. "Allah Teala sana da bir kız bağışlasın!" dediler.

Bay Bîcân Bey edilen dualardan gayet memnun; "Beyler!" diye seslendi, "Allah Teala bana bir kız bağışlarsa, şahitliğiniz huzurunda bu kız, Bay Büre Bey'in oğluna beşik kertmesi olsun."

Aradan epey zaman geçti. Allah Teala; Bay Büre Bey'e bir erkek, Bay Bîcân Bey'e de bir kız çocuğu bağışladı. Bu müjdeyi duyan güçlü Oğuz beyleri, duydukları habere çok sevindiler. Bay Büre Bey hemen tâcirleri çağırıp onlara şöyle emretti; "Bre bezirganlar! Allah Teala bana bir oğul bağışladı. Büyüyünceye kadar, oğlum için Rum ellerine gidip güzel armağanlar getirin."

Bu emrivaki karşısında bezirganlar hiç vakit kaybetmeden yola koyuldular. Gece-gündüz demeden ilerlediler. Nihayet, İstanbul'a geldiler. Bay Büre Bey'in oğlu için deniz tayı boz aygır, ak kirişli sert yay, altı parçalı gürz gibi olağanüstü güzellikte armağanlar alıp dönüş hazırlıklarına başladılar.

Bay Büre Bey'in oğlu önce beş, sonra on, daha sonra onbeş yaşına girdi. Çalımlı, alımlı, kartal bakışlı, hüner sahibi bir güzel yiğit oluverdi. O zamanlar baş kesmeyip kan dökmeyen oğlana ad vermezlerdi. Bay Büre Bey'in oğlu bu yüzden ata binip ava çıktı. Avlanırken babasının ahırına geldi. Baş seyis onu karşıladı. Attan indirip konuk etti. Yiyip içip oturdular. Öte yandan bezirganlar gelip Kara Derbent sınırında mola vermişlerdi. Arzularına ulaşmanın, Evnük kalesinin kafirleri onları gördü. Bezirganlar yataarken

bir anda beşyüz kâfir, üzerlerine hücum etti. Ne bulduysalar vurdular, ne gördüyseler talan ettiler. Bezirganların büyüğü yakalandı, küçüğü kaçarak Oguz yurduna sığındı. Oguz sınırında dikili bir alaca gölgelik, alaca gölgeğin başında güzel bir yiğit, yigidin etrafında sağlı sollu oturmuş kırk adam gördü. "Bu yiğit, Oguz'dan olsa gerek! Hemen yanına varıp yardım isteyeyim." diye kendi kendine söylendikten sonra yigidin yanına gidip ona seslendi:

"Yiğit yiğit, bey yiğit! Sen, benim ünümü anla, sözümü dinle. Dile kolay! Tam onaltı yıl önce olağanüstü güzellikteki armağanları beyimize teslim etmek için Oguz yurdundan çıkmıştık. Pasin'in Kara Derbent sınırına varmıştık ki, Evnük kalesinin beşyüz kâfiri üzerimize saldırdı. Kardeşim esir düştü, malımız yağmalandı. Sonra gittiler. Bense kaçıp kurtuldum ve şimdi başımı kaldırıp sana geldim. Kara başının sadakası için yiğit, yardım et bana!"

Oğlan, bu rica üzerine şarabı bıraktı, elindeki altın kadehi yere çalıp emrindeki hizmetçilerine bağırdı; "Ne diyorsam derhal yetiştirin. Savaş giysilerimle şahbaz atımı getirin. Hey beni seven yiğitler! Siz de hemen ardıma takılın."

Bezirgan, önlerine düşüp onlara kılavuz oldu. Bu arada kâfirler de malları bölüşmek için bir yerde konaklamışlardı ki; birden yiğitler meydanının aslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan karşılarna çıkıverdi. Bir iki dinlemedi, kâfirleri kılıçtan geçirdi. İsyan edenleri öldürdü, baş eğenleri bıraktı. Ve böylece bezirganların mallarını kurtarmış oldu.

Bezirganlar bu habere çok sevinip; "Bey yiğit! Sen, bize erlik ettin. Bu erliğine karşılık mallarımızdan dilediğini alabilirsin." diye ona ısrar ettiler. Bu ısrarlara dayanamayan yigidin gözü malların içinden bir deniz tayı boz aygıra, bir altı parçalı gürze, bir de ak kirişli sert yaya takıldı. Bezirganlara dönerek; "Bre bezirganlar" diye seslendi, "bu aygırı, yayı ve gürzü çok beğendim."

Bezirganlar bu tercihe çok bozuldu. Yiğit, onların bozulduğunu anlayıp; “Bre bezirganlar çok şey mi istedim?” diye sordu. Bezirganlar başlarını iki yana sallayıp cevap verdiler; “Niye çok olsun ki!” Ardından açıklama ihtiyacı hissettiler; “Ancak bizim beyimizin bir oğlu vardır. Bu üç armağan da onundur.”

Yiğit meraklandı; “Bre bezirganlar! Beyinizin oğlu kimdir?”

Yiğidin, beylerinin oğlu olduğunu bilmeden cevapladılar; “Bay Büre Bey oğlu Bamsı!”

Yiğit, bu cevap karşısında şaşkınlığını gizleyemeyip parmağını ısırды. Bezirganların duyamayacağı bir dille mırıldandı; “Burada minnet edip almaktansa, babamın yanında minnetsiz almak daha iyidir.”

Bezirganlarla ısmarlaşıp atına atladığı gibi yola koyuldu yiğit. Bezirganlar, şükran dolu gözlerle ardından seslendiler; “Yolun açık olsun güzel yiğit!”

Boz oğlan, habersizce evine geldi. Bu arada bezirganların geliş haberi babasına verildi. Babası bu duruma çok sevindi. Tez elden çadır, otağ, alaca gölgelik kurdurdu. Yollara ipek halılar serdirdi. Yerine geçip oturdu. Oglunu sağına aldı. Oğlan; ne bezirganlar, ne de tepelediği kâfirler hakkında babasına hiçbir şey söylemedi.

Bezirganlar ansızın çıkageldi. Baş eğip boyun büktükten sonra selam verdiler. Baş kesen, kan döken o yiğidi Bay Büre Bey’in sağ yanında gördüler. Hemen varıp yiğidin elini öptüler. Bezirganların bu davranışı Bay Büre Bey’e çok dokundu. Hiddetlenerek; “Bre kavat oğlu kavatlar! Baba dururken, oğulun elini mi öperler! Bu ne münasebetsizlik böyle!” diye bağırdı.

Bu çıkışa bir anlam veremeyen bezirganlar daha bir şaşırды; “Hân’ım yoksa bu yiğit, senin oğlun mudur?”

Hân; "Evet, benim oğlumdur." deyince, bir ağızdan dile geldiler; "Hân'im! İlkın, oğlunuzun elini öptüğümüz için gücenme bize. Zira o olmasaydı, armağanlarınız Gürcistan'da kâfir elinde kalmış, üstelik bu da yetmiyormuş gibi hepimiz esir düşmüşük şimdi."

Bezirganların mazeretini dinleyen Bay Büre Bey, düşünce-
li bir dille ortaya konuştu; "Demek öyle ha! Oğlum kan dökmüş,
baş kesmiştir."

Bezirganlar; "Evet öyledir" diye onu tasdik ettiler.

Bay Büre Bey, bu kez sesini yükselterek; "Bre yiğitler! Aranızda bu oğlana ad koyacak var mıdır?" diye sordu. "Evet sultanım, hem de layıkıyla!" dediler.

Bunun üzerine Bay Büre Bey, güçlü Oğuz beylerini çağır-
dı, evine davet etti. Çok geçmeden Dedem Korkut da geldi. Oğ-
lana ad koymak için şunları söyledi;

*"Ünümü anla, sözümü dinle Bay Büre Bey!
Allah Teala sana bir oğul vermiş, bağışlasın.
Ak sancağı kaldırdığında müslümanlar ona arka çıksın.
Karşıda duran karlı kara dağlardan aşacak olduğunda,
Allah Teala, senin oğluna geçit versin.
Kanlı kanlı sulardan geçecek olursa, geçit versin.
Kalabalık kâfirle vuruştığında,
Allah Teala, senin oğluna fırsat versin.
Sen, oğlunu; 'Bamsı'm' diye okşarsın,
Bundan böyle adı boz aygırlı 'Bamsı Beyrek' olsun,
Adını ben verdim, yaşını Allah versin."*

Güçlü Oğuz beyleri, Dede Korkut susunca ellerini açıp;
"Bu ad, bu yigide kutlu olsun!" diye ona dua ettiler. Daha sonra
hepsi atlarına binip ava gitti. Boz aygırını çektiren Beyrek de atı-
na bindi. Alaca asker, ala dağa ava çıktı. Bir sürü geyik ansızın,

Oğuz'un üstüne doğru akın etti. Bamsı Beyrek, içlerinden birini kovalaya kovalaya bir yere geldi.

Meğer sultanım! O yerde yeşil çayırın üzerine dikili kırmızı bir otağ gördü. Kime ait olduğunu merak etti. Alacağı ela gözlü dilberin otağı olduğundan haberi yok tabi. İlkın utandı, oraya varmak istemedi. Sonra avını bahane ederek otağın önüne vardı. Geyiği arka ayağından vurdu. Otağ, beşik kertmesi Banu Çiçek'in imiş. Bu sırada Banu Çiçek, otağdan geyik avlayan yiğide bakıp hizmetçilerine seslendi; "Bre dadılar! Bu kavat oğlu kavat bize erkeklik mi taşıyor? Gidin geyikten bir pay isteyin. Bakalım ne diyecek?"

Kısırca Yenge adlı dadı, yiğidin yanına varıp geyikten pay isteyince, Beyrek; "Avcı değilim ben, bey oğlu beyim! Alın hepsi sizin olsun" dedikten sonra meraklanarak sordu; "Ayıptır söylemesi, bu otağ kimindir?" Kısırca Yenge hemen oracıkta cevap verdi; "Bu otağ, Bay Bîcân Bey kızı Banu Çiçek'indir."

Bu sözleri duyan Bamsı Beyrek'in kanı kaynadı, edebiyale çekildi, usulca geri döndü. Geyiği taşıyan kızlar, güzeller şahı Banu Çiçek'in önüne bıraktılar.

Banu Çiçek, semiz geyiği görünce; bu av, ancak yiğit işidir deyip, dadılarına sordu; "Bre kızlar! Bu yiğit nice dir?"

Kızlar heyecanla cevap verdiler; "Vallahi sultanım, bu yiğit yüzü örtülü, güzelcedir. Bey oğlu beymiş üstelik."

Heyecanlanma sırası bu kez Banu Çiçek'e geldi; "Hey hey! Vaktiyle babam, bana; 'Ben, seni yüzü örtülü Beyrek'e vermişim.' derdi. Yoksa bu yiğit, Beyrek olmasın sakın! Hele bir çağırın da söyleşeyim."

Çağırdılar. Beyrek geldi. Banu Çiçek yüzünü gizledi. Banu Çiçek sordu, Bamsı Beyrek cevapladı:

- Yiğit nereden gelirsin?
- İç Oğuz'dan.
- İç Oğuz'da kimin nesisin?
- Bay Büre oğlu Bamsı Beyrek'im.
- Peki buraya ne diye geldin?
- Bay Bîcân Bey kızını görmeye.

Banu Çiçek'in yüreği hopladı. Kendini belli etmedi; "O, öyle herkese görünmez. Ben onun dadısıyım. Gel şimdi seninle ava çıkalım. Eğer atın, atımı; okların, oklarımı geçerse ve beni güreşte yenersen onu görmeye hak kazanırsın." dedi. Beyrek kabul etti; "Hadi davranalım!"

Atlanıp bir meydana çıktılar. Beyrek'in atı ve oku, kızın atını ve okunu geçti. Sıra güreşe geldi. Bir Beyrek tutup atmak istedi, bir de kız... Beyrek bir ara bunaldı; "Şayet bu kıza yenilirsem, İç Oğuz'da kimsenin yüzüne bakamam, sonra başıma kakarlar." diye düşündü. Birden gayrete geldi. Kavradı, kızı kucağına doladı, istemeden memelerini sıkıverdi. Kız buna gocundu. Bu defa kızın ince belini tutup sırt üstü yere devirdi.

Kız, alnından boncuk boncuk terler döktüğü halde; "Dur hele yiğit, gayrı yeter! Bay Bîcân Bey kızı Banu Çiçek, benim!" diye bağırды. Vay sen misin bunu diyen! Beyrek, kızı üç öptü bir dişledi. "Düğünümüz kutlu olsun Hân kızı!" dedi. Parmagından çıkardığı altın yüzüğü, kızın parmağına geçirdi. "Bu yüzük, aramızda nişan alameti olsun Hân kızı!" dedi. Hân kızı; "Madem böyle oldu. Artık gitmem gerek!" dedi. Beyrek ne yapsın! Boyununu büküp çaresiz bir halde cevap verdi; "Peki, öyle olsun!"

Beyrek, evine geldiğinde düşünceliydi. Ak sakallı babası geldi; "Oğul!" diye ünledi, "Bugün Oğuz'da olağanüstü ne gördün?" Beyrek, dalgınca cevap verdi; "Ne göreyim! Oğlu olan evlendirmiş, kızı olan kocaya vermiş!" Babası, Beyrek'in beyninin

içinden geçenleri anladı; "Oğul, yoksa sen evlenmeyi mi diler-sin?" Beyrek, keyfe geldi; "He ya! Ak sakallı, aziz babam, beni evlendirmeni isterim!"

Karşılıklı konuşmalarına devam ettiler;

-Peki Oğuz'da kimin kızını alıvereyim sana?

-Yerimden kalkmadan kalkan, atıma binmeden atlanan, düşmanıma varmadan bana kavuşan bir kız olsun.

-Oğul sen kendine kız değil; arkadaş, yoldaş istiyorsun. Belli ki bu dediğin, Bay Bîcân Bey kızı Banu Çiçek'ten başkası değildir.

-He ya benim ak sakallı, aziz babacığım; onu isterim!

-Fakat onun Karçar isminde deli bir kardeşi vardır. Kız isteyeniyi öldürür.

-Peki ya, ne etmek gerek?

-Oğul! Güçlü Oğuz beylerini evimize davet edelim. Onlar neyi uygun görürse, kabul edelim.

Baba oğul, bu şekilde sözleştikten sonra güçlü Oğuz beylerini evlerine çağırdılar. Onlara izzet ikramda bulundular. Güçlü Oğuz beyleri uzun uzun düşündüler, açık açık söylediler. Sonunda içlerinden biri; "Kim, bu kızı istemeye gidebilir?" diye sordu. Dede Korkut'u uygun gördüler.

Dede Korkut bu teklifi bir şartla kabul etti; "Dostlar! Madem ki beni münasip gördünüz, giderim. Ancak kız kardeşini isteyeniyi öldüren deli kardeşine tedbir olsun diye, bana biri keçi başlı hızlı aygır, diğeri de toklu başlı doru aygır olmak üzere iki cins at verin. Ne olur ne olmaz! Kardeşi tutar da beni öldürmek isterse, aygırların biriyle kaçarken diğeri yedekte çekerim."

Güçlü Oğuz beyleri, Dede Korkut'un bu düşüncesini haklı bulup, şartını kabul ettiler. Bayındır Hân'ın ahırından istediği

özelliklerde iki cins at getirttiler. Dede Korkut birine bindi, diğerini yedeğe çekti; "Dostlar! Sizi, Hakk'a ısmarlayıp ben gidiyorum!" dedi.

Meğer sultanım! Bu arada Deli Karçar da, ak çadırını ve otağını kara yerin üzerine kurdurmuş, arkadaşlarıyla nişan talimi yapıp durmakta.

Dede Korkut, ötelere geldi. Baş eğip, güzelce selam verdi. Fakat ağzı köpüklü Deli Karçar öfkelenerek açtı ağzını, yumdu gözünü;

"Aleykümselam ey yoldan çıkmış, talihi kararmış adam! Her şeye gücü yeten Allah, sanki ak alına bela yazmış. Ayaklılar topraklarına giremez, ağızlılar suyundan içemez, bilmiyor musun; yoksa amelin mi azdı, eceline mi susadın da buraya geldin!"

Dede Korkut usulca cevap verdi:

*"Karşıda duran kara dağına aşmaya gelmişim,
Akıntılı güzel suyunu geçmeye gelmişim,
Geniş eteğine dar koltuğuna sığınmaya gelmişim."*

Ardından kız kardeşini istedi; "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek'i, bizim Bamsı Beyrek'e istemeye geldim."

Bunu duyanda, Deli Karçar durur mu hiç! Başladı çevresindekilere emretmeye; "Bre ne diyorsam derhal yerine getirin. Kara aygırı, silah ve teçhizatıyla hemen bana yetiştirin."

Kara aygırı tam teçhizat getirdiler, Deli Karçar'ı üstüne bindirdiler.

Bunu görende, Dede Korkut durur mu hiç! Hemen tabanları yağladı. Deli Karçar düştü peşine. Toklu başlı doru aygır yolunca, keçi başlı hızlı aygıra bindi Dede.

Dede önde, Karçar arkada; Deli, Korkut'u kovalaya kova-

laya on tepe aşılar. Karçar yetiştı. En besili ve çevik atlar kendisinde olduğu halde, Karçar nasıl yetiştı, Dede bu işe akıl sır erdiremedi. Hemen Tanrı'ya sığınıp, ism-i azam duasını okudu. Deli Karçar kılıcını kaldırdı. Tam öfkeyle kılıcını indirecekti ki, Dede Korkut; "Ellerin kurusun Karçar!" diye beddua etti. Dede, ermişlerdendi. Duası hemen oracıkta kabul oluverdi.

Bunun üzerine şaşkına dönen Deli Karçar yalvarıp; "Medet aman, el-aman; Tanrı'nın birliğine yoktur güman! Sen beni iyileştiriver, ben de Allah'ın emri, peygamberin kavli ile kız kardeşimi, Bamsı Beyrek'e vereyim." dedi.

İşi sağlama almak için ondan üç kez ikrar aldı Dede. Günahına tövbe etti Karçar. Dede Korkut bu kez; "Deli'nin elleri Allah'ın emriyle kurtulsun!" diye dua etti. Dede, ermişlerdendi. Duası yine hemen oracıkta kabul oluverdi.

Sağlığına kavuştuğunu gören Deli Karçar, sevinerek Dede'den ricada bulundu; "Kız kardeşimin yoluna ne istersem verir misin?"

Dede, cevap verdi; "İste bakalım, kıismetse veririz."

Karçar, işi yokuşa sürdü; "Dişi deve görmemiş bin erkek deve, hiçbir kısrakla çiftleşmemiş bin aygır, hiç koyun görmemiş bin koçla birlikte; kuyruksuz, kulaksız köpek ve bin de pire isterim. Bunlar gelirse ne a'la, kız kardeşim sizin! Ama eğer gelmeyecek olursa, bu sefer canına okurum senin!"

Dede Korkut döndü, Bay Büre Bey'in evine geldi. Bay Büre Bey, merak içinde sordu; "Dede! Haberler iyi mi kötü mü?" Dede, cevap verdi; "İyidir, iyi!"

Bay Büre bir daha sordu; "Peki o delinin elinden nasıl kurtuldun?" Dede bir daha cevapladı; "Allah'ın yardımı, erenlerin himmetiyle..."

Oradakiler, Beyrek'e ve anasına bu müjdeli haberi yetişti-redursunlar; Bay Büre ile Dede, karşılıklı konuşup söyleştiler;

-Deli Karçar ne istedi?

-Muradına ermesin, ne istemedi ki!..

-Çok mu?

-Saymakla bitmez.

-Hele ne istedi Dede, sen onu söyle!

-Kısırakla çiftleşmemiş bin aygır, dişi deve görmemiş bin deve, koyun görmemiş bin koçla kuyruksuz, kulaksız bin köpek ve ufacık, karacık bin pire. Bunlar gelirse ne a'la. Yok gelmedi, canım gitti.

-Üçünü buldum diyelim, kalan ikisini bulabilir misin?

-He ya!

-Tamam o zaman! Aygır, deve, koç benim işim; kalanlar senin olsun!

Sohbet bittikten sonra Bay Büre Bey; ahırına gidip tavlı bin at, deve ve koç seçti. Dede Korkut ise; kuyruksuz, kulaksız bin köpek ile ufacık, karacık bin pire bulduktan sonra hepsini bir araya getirip Deli Karçar'a gitti.

Deli Karçar bunu işitti. "Gidip göreyim bakalım, dediklerim geldi mi!" diye kendi kendine söylendi. Aygırları, develeri, koçları beğendi. Köpekleri görünce gülümsedi. Pireleri göremeyince merak içinde sordu; "Dede! Hani benim pirelerim?" Dede, sakince cevap verdi; "Hey oğul! Tıpkı sığır sineği gibi çok tehlikeliydiler. Alıp bunları bir yere topladım. Şimdi gel gidelim; semizini al, zayıfını bırak!"

Deli Karçar'ı pireli bir yere getirdi. Karçar, anadan üryan soyunup ağıla girince pireler aniden hücumla geçip Deli Karçar'ın vücuduna üşüştüler. Karçar gördü ki onlarla başa çıkamayacak, hemen Dede'den yardım istedi; "Medet ey Dede! Allah aş-

kına kapıyı aç da çıkayım!"

Dede, itiraz etti; "Oğul Karçar! Ne diye sızlanıyorsun? Pire istedin, işte istifledim. Semizini al, zayıfı kalsın!" Karçar yine medet diledi; "Semizi de, zayıfı da senin olsun; yeter ki beni şu kapıdan çıkar!"

Dede; "peki" dedi, kapıyı açıp Karçar'ı dışarı çıkardı. O da ne! Deli Karçar, canından bezmiş halde can havliyle haşır haşır kaşınmakta. Üstelik pirelerin istilası yüzünden baştan ayağa görünmez durumda. Hemen Dede'nin ayağına yapışıp; "Allah aşkına kurtar beni" diye yalvardı. Dede, akıl verdi; "Var git, kendini suya at!" Koşarak vardı, suya daldı. Pireler suyla birlikte dağınca çıkıp giyindi, evine geldi.

Çok geçmeden düğün hazırlıklarına başlandı.

Oğuz'larda bir âdet vardır. Şöyle ki; Evlenecek yiğidin okunun düştüğü yere gelin evi kurulur.

Beyrek de öyle yaptı. Okunu attı. Düştüğü yere gelin evini kurdurdu.

Yavuklusundan gelin hediyesi olarak kırmızı bir kaftan geldi. Giyindi. Kaftanın rengi dostlarına hoş görünmedi. Alındılar. Beyrek, sebebini sordu. "Biz beyaz giyerken, sen al giyiyorsun. Olur mu böyle haksızlık!" dediler. Gülümseyerek cevap verdi; "Yahu alınganlığınız buncacık şeyden ötürü müydü? Çözümü kolay! Bugün ben giydim, yarın sağdıçım giysin. Kırk güne kadar da sırayla hepiniz giyersiniz. Sonra da bir dervişe verir, hep birlikte kaftandan kurtuluruz."

Kırk yigit, teklife sıcak baktı. Yiyip içip eğlenceye daldılar. Muradına, arzusuna doymasın; kâfirin casusu bu olayı haber aldı. Vanp Bayburt kalesinin beyini galeyana getirdi; "Sultanım, daha ne oturursun! Bay Bîcân Bey'in sana söz verdiği kızı, bu ge-

ce Beyrek'le gerdege girecek!"

Muradına, arzusuna ermesin; o melun da, derhal yediyüz kâfiri toplayıp Beyrek'in üstüne doğru dört nala hücum etti. Beyrek, tabi olanlardan habersiz yiyip içip eğlendi. Kâfir, gece uykusunda bastırdı, otağa saldırdı. Sağdıç hemen kılıcına davranıp gür sesiyle haykırdı; "Başım, Beyrek'in başına kurban olsun!" Kâfirlerin kılıç darbelerine maruz kalan sağdıç, şehit düştü. Gövdesi parçalandı.

Sığ olsa batar, kalabalık olsa korkar, atı olan övünür, yayan kalan ümit keser...

İşte böyle kâfirlerdi. Sonuçta; otuzdokuz yiğit ile Beyrek, kâfirlerin eline düştü.

Tan ağaranda, güneş doğanda; Beyrek'in babasıyla anası gerdek evini talan gördü. Âh vâh edip inlediler. Akılları, başlarından gitti. Viran bir hane yalnız. Havada bir kuzgun döner, yerde bir tazı dolaşır, gelin evi talan, sağdıç şehit... İşte böylesine acı bir manzara karşısında Beyrek'in babası tutamadı kendini. Diz çöktü, sarığını yere çaldı, yakasını paraladı. "Oğul, oğul!" diye feryat edip ağladı. Ak perçemli anası da boncuk boncuk gözyaşları döktü. Tırnaklarıyla yüzünü parçaladı, al yanağını yırttı, kargı gibi uzun saçlarını yoldu, ağlayıp sızlanarak evine döndü.

Kısacası Bay Büre Bey'in gölgeli altın evine yas havası hâkim; kızı, gelini gülmez; ak ellere kızıl kına yakılmaz oldu. Yedi kız kardeş ak giysilerini çıkarıp kara elbise giydiler. "Vay beyim kardeş, muradına ermeyen, talihsiz kardeş!" diye ağlayıp inlediler. Beyrek'in yavuklusuna da gitti bu acıklı haber. Banu Çiçek de ak kaftanını çıkarıp karalar giydi, güz elması gibi al yanağını çekip feryat eden sesiyle şunları söyledi:

"Vay al duvağımın sahibi,

Vay alnımın, başımın ümidi!
Vay şah yığdım, şahbaz yığdım,
Doyasıya yüzüne bakamadığım Hân'ım,
Nereye gittin, beni yalnız bırakıp cânım yiğit!
Göz açıp gördüğüm, gönülden sevdiğim,
Bir yastığa baş koymak istediğim,
Kurban olup yoluna can verdiğim,
Vay Kazan Bey'in yığidi,
Vay kudretli Oğuz'un gözdesi,
Hân Beyrek!"

Daha sonra o da ağlayıp inledi. Bunu duyan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar da ak giysilerini çıkarıp karalar giydi. Beyrek'in tüm yoldaşları da ak giysilerini çıkarıp karalar giydiler. Güçlü Oğuz beyleri esir giden Beyrek ve arkadaşları için yas tuttular, bir ân oldu ümit kestiler.

Aradan onaltı yıl geçti. Beyrek'in ne olüsünü bulabildiler, ne de dirisini!

Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar, Bayındır Hân'ın huzuruna çıktı. Diz çöküp; "Devletli Hân'ım, ömrün uzun olsun. Dile kolay! Tam onaltı yıl geçti. Beyrek sağ olsaydı dönerdi. Bir yiğit çıkıp da diri olduğunu söylese; sırma elbisemi, apak cüppe-mi, altın akçemi verirdim. Yok eğer öldüyse, bu haberi getirene de kız kardeşimi verirdim." dedi.

Karçar bunları söyleyince; muradına ermesin, Yalancı oğlu Yalancuk araya girdi; "Sultanım! Ben gideyim de, Beyrek ölü mü yoksa diri midir, varıp haberini getireyim."

Meğer Beyrek vakti zamanında buna bir gömlek bağışlamış; o da bunu giymez saklarmış. Yalancı oğlu Yalancuk, bu gömleği sandıktan çıkarıp kana buladı. Bayındır Hân'a getirip bıraktı. Bayındır Hân, şaşkın bir halde; "Bre bu ne gömlektir?"

deyince; Yalancuk, güya ağlamaklı bir sesle; "Beyrek'i, Kara Derbent'te öldürmüşler, işte kanıtı!" dedi. Al kanlı gömleği gören beyler feryat edip hüngür hüngür ağlaştılar.

Bayındır Hn, yine de mit kesmedi; "Bre ne ağlaşırsınız? Zira biz bu gömleği tanımayız. Adaklısına götürün hele bir. Görsün, o iyi bilir. Çünkü gömleği bizzat kendi elleriyle o dikmiştir."

Vardılar, gömleği Banu iek'e ulaştırdılar. Gördü, tanıdı, "onun gmleğidir" dedi. Gemişt yıları hatırladı birden. Feryatlar kopartıp ağlamaya baştı. Yakasını çekip yırttı, tırnaklarını yüzüne çaldı, gz elması gibi al yanağını kanatarak şu ağıtı yaktı:

"Vay gz açıp gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim,
Vay al duvağımın sahibi,
Vay alnımın, başımmın ümidi,
Hn Beyrek!"

Babasıyla anasına da haber verdiler. Feryat eden sesleriyle alaca evlerine girdiler. Ak giysilerini çıkardılar, karalar giydiler. Güçlü Oğuz beyleri Beyrek'ten artık tamamen mit kestiler. Bu arada Yalancı oğlu Yalancuk söz kesti, düğüne mühlet verdi.

Bunun zerine Beyrek'in babası Bay Bre Bey de bezirganlarını çağırıp onlardan gerekirse tüm dünyayı dolaşmalarını ve l ya da diri oğlundan bir haber getirmelerini istedi. Bezirganlar tamam deyip yola koyuldular, gece gündüz ilerlediler. Bir gün yolları Parasarın Bayburt Kalesi'ne düştü.

Meğer o gün, kâfirlerin kutsal günüymüş. Her biri yiyip içip eğlenmekte. Beyrek'i de getirip kopuz aldırıyorlar. Bu sırada Beyrek, büyük ardaktan bezirganları görünce onlarla söyleşti.

Söyledi görelim hanım, ne söyledi:

"Düz, geniş, havadar yerden gelen kervancı,

Bey babamın, kadın anamın armağanı kervancı,
Ayağı uzun şahbaz ata binen kervancı,
Ünümü anla, sözümü dinle kervancı!
Kudretli Oğuz içinde Ulaş oğlu Salur Kazan'ı
Sorsam acep sağ mıdır kervancı?
Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder'i
Sorsam acep sağ mıdır kervancı?
Kara Güne oğlu Kara Budak'ı
Sorsam acep sağ mıdır kervancı?
Ak sakallı babamı, ak perçemli anamı
Sorsam acep sağ mıdır kervancı?
Göz açıp gördüğüm, gönülden sevdiğim
Bay Bîcân kızı Banu Çiçek evde mi,
Yoksa birine mi vardı kervancı, de bana!
Kara başım kurban olsun kervancı sana!"

Bezirganlar bir ağızdan cevap verdiler:

"Sağ mısın, esen misin, cânım Bamsı,
On altı yılın özlemi, Hân'ım Bamsı,
Kudretli Oğuz içinde Kazan Bey'i
Sorarsan sağdır Bamsı.
Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder'i
Sorarsan sağdır Bamsı.
Kara Güne oğlu Kara Budak'ı
Sorarsan sağdır Bamsı.
Ak sakallı babanla ak perçemli ananı
Sorarsan sağdır Bamsı.
Ak çıkarp kara giydiler senin için Bamsı.
Yedi kız kardeşini yol ayrımında ağlar gördüm Bamsı,
Güz elması al yanaklarını yırtar gördüm Bamsı,
Vardı gelmez kardeş diye feryat eder gördüm Bamsı.

Göz açıp gördüğün, gönülden sevdiğin
Bay Bîcân kızı Banu Çiçek,
Söz kesti, düğüne süre verdi.
Yalancı oğlu Yalancuk'a varır gördüm,
Han Beyrek!
Parasının Bayburt Kalesi'nden uçmaya bak,
Alaca gerdeğine girmeye bak,
Eğer tez vakit gelmezsen,
Bay Bîcân kızı Banu Çiçek'i kaptırırsın,
Bunu böyle bilesin!"

Bunları duyan Beyrek, hemen kalkıp ağlaya ağlaya kırk yigidin yanına vardı. Kaba sarığını kaldırıp yere çaldı. Hüzünlü bir dille seslendi yigitlerine; "Hey benim kırk yigit arkadaşım! Biliyor musunuz, neler oldu?"

Meraklı gözlerle Beyrek'in konuşmasını bekledi arkadaşları. Beyrek hemen söze girdi; "Meğer Yalancı oğlu Yalancuk; beylere, aileme öldüğümü söylemiş. Gölgeyi altın evime ateş düşmüş, figan girmiş. Güzelim kızlarla gelinler ak giysilerini çıkarıp karalar giymiş. Göz açıp gördüğüm, gönülden sevdiğim Banu Çiçek, Yalancı oğlu Yalancuk ile söz kesmiş."

Sessiz bir şekilde Beyrek'i dinleyen yoldaşları, bu sözleri duyunca talihsizliklerine yanarak onlar da kaba sanklarını kaldırıp yere çaldılar, ağlayıp sızlandılar.

Meğer bu arada kâfir beyin bekar kız kardeşi her gün türlü bahanelerle Beyrek'i görmeye gelirmiş. Yine bir gün Beyrek'i görmeye geldi. Onu üzgün gördü. Sebebini sordu. Beyrek onaltı yıldır yurdundan ayrı kaldığını, ailesini çok özlediğini, üstelik yavuklusunun hileyle bir yalancıya verileceğini söyleyince; Beyrek'e için için aşık olan kâfir beyin bekar kızının ilkin gözleri doldu. Daha sonra heyecanlanarak; "Eğer bir iple seni kaleden

indirecek olsam, anana babana sağ salım vardıktan sonra tekrar buraya gelip beni babamdan ister misin?" diye sordu. Birden parladı gözleri Beyrek'in. Kâfir bey kızını alacağına dair yemin etti; "Kılıcımla doğranayım, okumla saplanayım, yer gibi bata-yım, toprak gibi dağılayım ki; şayet yurduma, aileme ve sevdiğim-e sağ salım kavuşursam dönüp seni helalligiime isteyeceğim."

Bu güvenceyi aldıktan sonra kız, hiç beklemeden, getirdi-ği iple Beyrek'i kaleden aşağı saldı. Beyrek aşağı bakınca kendi-ni toprağa basar gördü. Allah'a şükredip yola koyuldu. Kâfirin at sürüsüne geldi. İçlerinden deniz tayı boz aygırını gördü. Aygır da sahibini tanıdı. Şaha kalkıp kişnedi. Atının sevincini gören Beyrek, hemen oracıkta atını övdü.

Görelim Hân'ım, nasıl övdü:

*"Açık açık meydana benzer senin alıncığın,
İki gece çırasına benzer senin gözceğizin,
İbrişime benzer senin yeleciğin,
İki çift kardeşe benzer senin kulacığın,
Eri muradına eriştirir senin arkacığın,
At demem sana, kardeş derim,
Kardeşimden üstün,
Başıma iş geldi, yoldaş derim,
Yoldaşımdan üstün."*

At başını kaldırıp kulaklarını salladığı gibi Beyrek'in ya-nında bitiverdi. Beyrek, atın göğsünü kucakladı, gözlerinden öptü. Sıçrayıp bindi. Kale kapısına geldi. Otuzdokuz arkadaşını, kâfir eline ısmarladı.

Görelim Hân'ım, nasıl ısmarladı:

*"Bre bâtil dinli kâfir!
Ağzıma sövüp durdun, dayanamadım."*

Kara domuz etinden yahni yedirdin, dayanamadım.

Tanrı bana yol verdi gider oldum, bre kâfir!

Otuzdokuz yığdım sana emanet, bre kâfir!

Birini eksik bulursam eğer,

Yerine onunuzu öldürürüm.

Onunu eksik bulursam şayet,

Yerlerine seni öldürürüm, bre kâfir!"

Otuzdokuz yığdım şimdilik emanetimdir, bre kâfir!"

Sonra vakit geçirmeden yürüyüverdi. Kırk atlı kâfir, düş-tü peşine, yetişemeyip geri döndüler. Nihayet Beyrek, Oğuz yur-duna girdi. Yolda gördüğü ozanla söyleşti;

-Bre Ozan, nereye gidersin?

-Bre yiğit, düğüne giderim.

-Kimin düğününe?

-Yalancı oğlu Yalancuk'un.

-Kiminle evleniyor?

-Beyrek'in yavuklusuyla.

Beyrek tutamadı kendini; "Bre ozan!" diye haykırdı, "atım karşılığında kopuzunu bana ver. Ona iyi bak. Kopuzunun değe-rini getirdiğimde geri alırım."

Ozan, bu teklifi kabul etti; "Sesim kısılmadan bir at elime geçti. Bu fırsatı nasıl kaçırırım. Al kopuzum, senin olsun!" deyip atı karşılığında, kopuzunu Beyrek'e verdi.

Beyrek, kopuzu aldı. Baba ocağına yaklaştı. Yol üstünde birkaç çobanı taş yığıp ağlarken gördü. Merak edip sordu; "Bre çobanlar! Yolda taş gören kenara atarken, siz ne diye yığar ve üs-telik hüngür hüngür ağlarsınız?"

Çobanlar umarsızca bir ağızdan cevap verdiler; "Halimizi nereden bileceksin?"

Beyrek, daha bir meraklandı; "Haliniz nicedir?"

Çobanlar üzgün halde; “Beyimizin bir oğlu var idi” dediler, “onaltı yıldır kimse -ölü yahut diri- durumunu bilmez. Bir tek, Yalancı oğlu Yalancuk, ölüdür diye haber getirip Hân Beyrek’in yavuklusunu aldı. Bugün düğünleri var ve Yalancuk, birazdan buradan geçecek. Taşları yığıldık ki, geçtiğinde atıp da öldürelim yahut geri dönsün. Beyimiz varken, haddini bilsin.”

Bu sözler karşısında içten içe duygulanan Beyrek, çobanları takdir etti; “Bre Çobanlar!” dedi, “yüzünüz ak, ağanızın ekmeği size ana sütü gibi helal olsun!”

Oradan ayrılp, baba ocağına girdi. Meğer evlerinin önünde büyük bir ağaç, hemen bitişiğinde duru bir pınar var idi. Beyrek, küçük kız kardeşini bu pınardan su almaya gelirken gördü. Kız, durmadan; “Ağam Beyrek! Toyun, düğünün bize kara oldu.” diye feryat edip inliyordu. Beyrek’in yüreği sızladı, dayanamadı, ağladı. Kızı yanına çağırıp ona bir şeyler söyledi.

Görelim Hân’ım, ne dedi:

“Bre kız; ne ağlar, ne bağırırsın ağam diye!

Yandı bağırm, sızladı içim.

Senin ağan yok mu oldu,

Yüreğine kaynar yağlar mı döküldü,

Kara bağırm mı sarsıldı,

Ağam diye ne ağlayıp sızlanırsın?

Yandı bağırm, sızladı içim.

Karşıda duran kara dağı sorsam, yaylak kimin?

Soğuk soğuk pınarlarını sorsam, içme kimin?

Tavla tavla şahbaz atlarını sorsam, binek kimin?

Sürü sürü develeri sorsam, yük taşıyıcısı kimin?

Ağıllarda akça koyunu sorsam, şölen kimin?

Karalı mavili otağı sorsam, gölge kimin?

Ağız dilden kız haber bana,
Kara başım kurban olsun bugün sana!"

Kız cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl cevap verdi:

"Çalma ozan, deme ozan!
Benim gibi yaslı kızın neyine gerek.
Karşıda duran kara dağı sorarsan,
Ağam Beyrek'in yaylağı idi.
Ağam Beyrek gideli yaylayanım yok.
Soğuk pınarları sorarsan,
Ağam Beyrek'in içmesi idi,
Ağam Beyrek gideli içenim yok.
Tavla tavla şahbaz atlarını sorarsan,
Ağam Beyrek'in bineğı idi.
Ağam Beyrek gideli binenim yok.
Sürü sürü develeri sorarsan,
Ağam Beyrek'in yük taşıyıcısı idi.
Ağam Beyrek gideli yük taşıyanım yok.
Ağıllarda akça koyunu sorarsan,
Ağam Beyrek'in şölteni idi.
Ağam Beyrek gideli şölenim yok.
Karalı mavili otağı sorarsan,
Ağam Beyrek'indir.
Ağam Beyrek gideli göçenim yok."

Kız, devam etti:

"Bre ozan!
Karşıda duran kara dağdan aşır geçtiğinde,
Beyrek adlı bir yigide rastlamadın mı?
Taşkın taşkın suları aşır geçtiğinde,

Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı?
Ağır adlı şehirlerden gelip geçtiğinde,
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı?
Bre ozan, gördüysen söyle bana,
Kara başım kurban olsun ozan sana!"

Ardından sözlerini şöyle bitirdi:

"Karşıda duran kara dağım yıkılmıştır,
Ozan senin haberin yok!
Gölgeli koca ağacım kesilmişti,
Ozan senin haberin yok!
Dünyadan bir kardeşim alınmıştır,
Ozan senin haberin yok!
Çalma ozan, söyleme ozan,
Benim gibi yaslı kızın neyine gerek,
Önünde düğün var,
Var git düğüne, orada çalıp söyle ozan!"

Beyrek, kendini tanıtmadan oradan da geçti. Büyük kız kardeşlerinin yanına gitti. Kardeşleri, karalı, mavili giyinmiş oturuyorlardı. Onları yanına çağırıp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Sabah sabah yerinden kalkan kızlar,
Ak otağı bırakıp kara otağa giren kızlar,
Ak giysilerini çıkarıp kara elbise giyen kızlar,
Bağır gibi katılaştan yoğurttan ne var?
Kara sac altında gömeçten ne var?
Tandırında ekmekten ne var?
Üç günlük yoldan geldim, doyurun beni.
Üç güne varmadan Allah sevindirsin sizi."

Kızlar, bunu duyunca varıp yemek getirdiler. Beyrek'in karnını tıka basa doyurdular. Beyrek, teşekkür edip bir ricada daha bulundu; "Ağabeyinizin baş ve göz sadakası için eski kaftanınız varsa, verin giyeyim. Düğünde elime kaftan verirler, ben de kaftanınızı geri veririm."

Gidip Beyrek'in eski bir kaftanını verdiler. Beyrek kaftanı alıp giydi. Tam da boyu boyuna, beli beline, kolu koluna uygun geldi. Büyük kız kardeşi, bir ara onu Beyrek'e benzetti. Kara süzme gözleri kanlı yaş doldu. Beyrek'i çağırıp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Kara süzme gözlerin sönmeseydi,
Ağam Beyrek derdim ozan sana.
Yüzünü kara saç örtmeseydi,
Ağam Beyrek derdim ozan sana.
Sapasaglam bileklerin solmasaydı,
Ağam Beyrek derdim ozan sana.
Salına salına yürüyüşünden,
Aslan gibi duruşundan,
Ardına dönüp bakışından,
Ağam Beyrek'e benzettim ozan seni.
Sevindirdin, hüzünlendirme ozan beni."

Bir daha söyledi:

"Çalma ozan, söyleme ozan,
Ağam Beyrek gideli bize ozan geldiği yok.
Üstümüzden kaftanımızı aldığı yok.
Başımızdan örtümüzü aldığı yok.
Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok."

Bu sözlere karşılık Beyrek; "Kızlar bu kaftan ile beni tanı-

dığına göre, güçlü Oğuz beyleri de tanırılar. Şu kaftanı çıkarıp kılık değiştireyim hemen. Görelim bakalım, Oğuz'da kim dostum, kim düşmanımymış!" diye düşündü. Kaftanı sıyrıp kızlara attı. "Ne siz, ne Beyrek olsun! Eski bir kaftan verdiniz, beni benden ettiniz." deyip yanı başında bulduğu eski bir deve çuvalını boynuna geçirdi, kendini deliliğe verdi, düğüne geldi.

Kara Güne oğlu Kara Budak, Kazan Bey oğlu Uruz, beyler başı Yegenek, Gaflet Koca oğlu Şır Şemseddin, kızın kardeşi Deli Karçar düğünde ok atarken kendini belli etmeden "elinize sağlık" dedi Beyrek. Sıra güveyisi Yalancuk'a geldiğinde ise "elin kurusun, parmakların çürüsün domuz oğlu domuz" dedi.

Bu ilenç, Yalancuk'un ağırına gitti, kızarak; "Bre kavat sen kimsin de bana bunları söylüyorsun! Sıkıysa tut da yayımı sen çek. Hedefi tutturamazsan boynunu vururum" diye Beyrek'e gözdağı verdi. Böyle deyince alttan almadı Beyrek. Yay istedi. Aldı, çekti. Yay, kabzasından ikiye bölündü. Kaldırıp yere çarptı. "Çıplak yerde çayır kuşu vurmak için iyidir." deyip Yalancuk'u alaya aldı. Yalancuk, yayın ikiye ayrılışına çok öfkelenildi. Etrafındaki yiğitlere; "Bre, hemen Beyrek'in yayını getirin!" diye seslendi. Vardılar, getirdiler. Beyrek yayını gördüğünde çok duygulandı, yoldaşlarını andı, ağlayarak şu ağıtı yaktı:

"Dolana dolana girdiğim,
Yiğitleri düşman evinde bıraktığım,
Elimde aygır malı kıl okluğum,
Aygır verip tözlü, sert yay aldığım,
Boğa verip oylumlu giriş aldığım,
Darda bıraktım geldim,
Ötuzdokuz arkadaşımı, iki kervancımı."

Gözyaşlarını silerek; "Beyler! Aşkınız için çekeyim yayı, atayım oku." dedikten sonra Yalancuk'un yüzüğüne nişan aldı.

Beyrek okuyla, yüzüğü parçaladı. Bunu gören Oğuz beyleri sevinç içinde tokalaştılar, kucaklaştılar.

Kazan Bey, bu olayı görünce adam gönderip Beyrek'i huzuruna çağırttı. Deli ozan geldi, başını eğdi, elini bağrına basıp selam verdi ve konuşmaya başladı:

"Sabah sabah sapa yerde dikilince ak otağı,

Atlas ile işlenince gök gölgeli,

Tavla tavla çekilince yiğit atlı,

Çağırıp yardım isteyince hizmetkâr,

Çalkalandığında yağ dökülen bol nimetli,

Zorda kalmış yiğidin arkası,

Zavallı, miskinim umudu,

Bayındır Hân'ın güveyisi,

Yırtıcı kuşun yavrusu, Türkistan'ın direği,

Amet suyunun aslanı, Karacuk'un kaplanı,

Yağız al atın sahibi, Hân Uruz'un babası

Hânım Kazan; Ünümü anla, sözümü dinle!

Sabah sabah kalkmışsın, ak ormana girmişsin,

Ak kavağın budağını sallayıp geçmişsin,

Can yaycığını eğmiş, okcağını kurmuşsun,

Adını gelin odası koymuşsun.

Sağda oturan sağ beyler, solda oturan sol beyler,

Eşikteki erler, köşede oturan has beyler,

Kutlu olsun devletiniz!"

Beyrek bunları söyleyip susunca, Kazan Bey, ozana seslendi; "Bre deli ozan! Benden dileğin nedir; ak otağı mı, köle mi, altın para mı? Hangisiyse söyle, vereyim."

Beyrek, gözlerini Kazan Bey'e dikip; "Sultanım! Hepsi sizin olsun. Karnım açıtır. İzin verin de şölene katılıp karnımı bir güzelce doyurayım." diye cevap verdi.

Bu cevap karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen Kazan Bey, gür sesiyle çevresine şöyle söylendi; "Allah Allah, bak sen şu işe! Ozan talihini tepiyor. Beyler! Bugünkü beyliğim ozanıdır. Bırakın; nereye giderse gitsin, ne ederse etsin, özgürdür."

İzin çıktıktan sonra Beyrek, hemen sofraya kuruldu. Karnını tıka basa doyurdu. Kazanları devirip fırlattı. Yahnilerin kimini sağına, kimini soluna attı. Sağdan gideni sağına, soldan gideni soluna alıp; "Haklı olana hak ettiği, haksız olanıysa yüz karalığı değsin." diye bağırdı.

Bu tuhaf olay, Kazan Bey'e haber verildi. Kazan Bey, ses etmedi. "Ozan şimdi de kadınların yanına gitmek istiyor." dediler, ona da izin verdi.

Beyrek, kadınların yanına vardı. Zurnacıları, davulcuları kovdu. Kimini dövdü, kiminin başını yarı. Kapının eşigine gelip oturdu. Onu bu halde gören Kazan Bey'in hanımı, boyu uzun Burla Hatun kızdı;

"Bre kavat oğlu deli kavat! Sen ne hakla, o da üstelik, tek-lifsizce burada oturursun?"

İstifini bozmadan cevap verdi Beyrek; "Kazan Bey'den ruhsatım vardır."

Burla Hatun'un kızgın sesi yumuşadı; "Madem öyle otura-bilirsin. Peki, amacın nedir?"

Beyrek, pişkince onu cevapladı; "Kocaya varan kız kalksın oynasın, ben de kopuz çalayım."

Kadınlar şaşırdılar. Kısırca Yenge'ye dönüp bir ağızdan; Bre Kısırca Yenge, kalk da sen oyna. Deli ozan, gelini nereden bilecek!" dediler. Kısırca Yenge kalkarak; "Bre ozan gelin benim" deyip oynamaya başladı. Beyrek, kopuzu aldı. Çaldı, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"And içmişim kısır kısırağa bindiğim yok,
Binip de kutsal savaşırlara katıldığım yok,
Öküz ardında çobanlar sana bakar,
Boncuk boncuk.gözlerinin yaşı akar,
Sen var da git onların yanına,
Muradını onlar verir, bunu böyle bil!
Benim, seninle işim yok,
Kocaya varan kız kalksın gelsin,
Kol sallayıp oynasın, ben de kopuz çalayım."

Kısırca Yenge afalladı; "Vay başıma gelene! Bu sıralıca deli, sanki beni tanıyor gibi!" diye söylendikten sonra döndü, varıp yerine geçti.

Bu kez Boğazca Fatma adlı bir kadına; "Kızın kaftanını giyip şimdi sen, kalk oyna." dediler. Kızın kaftanını giyen Boğazca Fatma; "Çal ozan" dedi, "kocaya varan kız benim."

Deli ozan, yine söyledi. Görelim Hân'ım, yine ne dedi:

"And içeyim bu defa boğaz kısırağa bindiğim yok,
Binip de kutsal savaşırlara katıldığım yok.
Evinizin ardı derecik değil miydi,
Köpeğinizin adı Barak değil miydi,
Senin adın kırk oynaslı Boğazca Fatma değil miydi!
Daha nice ayıbını açarım, bunu böyle bil!
Benim, seninle oyunum yok,
Var git yerine otur,
Kocaya varan kız gelsin,
Ben, kopuz çalayım; o, kalkıp oynasın!"

Boğazca Fatma da afalladı; "Bu deli bozması, olanca ayıbımızı başımıza kaktı." diye söylenip gelin kıza seslendi; "Kalk kız!

Oynarsan şimdi, oynamazsan cehennemde oyna. Beyrek'ten sonra nedir bu başımıza gelenler, anlayamadım!"

Banu Çiçek, boyu uzun Burla Hatun'a baktı. Onay aldı. Kırmızı kaftanını giydi, gözükmesin diye ellerini böğrüne çekti. Oynamaya başlayıp; "Bre deli ozan! Çal, kocaya varan kız benim!" dedi.

Beyrek, ona da söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Ben bu yerden gideli sen deli olmuştun,
Ağca beyaz karlar yağmış, diz boyu olmuş,
Hân kızının evinde hizmetçiler tükenmiş,
Maşrapa almış, suya varmış,
Bileğinden on parmağını soğuk almış,
Kızıl altın getirin, Hân kızına tırnak törpüleyin,
Ayıplıca Hân kızı, kocaya varmak ayıp olur."

Banu Çiçek, bu sözleri duyunca öfkelenerek, çobana; "Bre deli ozan! Ben ayıplı bir kız mıyım ki, bana bu ayıp şeyleri söylüyorsun!" diye bağırды. Gümüş gibi ak bileğini açıp ellerini göğsünden çıkardı. Beyrek'in geçirdiği yüzük parladı. Beyrek, yüzüğü tanıdı.

Ona bir daha söyledi. Görelim Hân'ım, bir daha ne söyledi:

"Beyrek gideli Bambam tepe başına çıktın mı kız,
Kıvranıp dört bir yanına baktın mı kız,
Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız,
Kara gözden acı yaşını döktün mü kız,
Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız?
Sen kocaya gidiyorsun, altın yüzük benimdir,
Yüzüğümü bana ver kız!"

Banu Çiçek karşılık verdi:

"Beyrek gideli Bambam tepe başına çıktığım çok,
Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok,
Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok,
Gelenle gidenden sorduğum çok,
Gitti, gelmez yigidim!
Hân yigidim Beyrek diye ağladığım çok!
Sevdiğim Bamsı Beyrek sen değilsin,
Altın yüzük senin değildir.
Altın yüzükte çok nişan vardır,
Altın yüzüğü istersen nişanını söyle!"

Beyrek yine söyledi:

"Sabah sabah Hân kızı yerimden kalkmadım mı,
Boz aygırın üstüne binmedim mi,
Senin evinin üstünde yabanî geyik yıkmadım mı,
Sen, beni yanına çağırmadın mı,
Seninle meydanda at koşturmadık mı,
Atım, atını geçmedi mi?
Ok atıp okunu yarmadım mı,
Güreşte seni yenmedim mi,
Üç öpüp bir dişleyip
Altın yüzüğü parmağına geçirmedi mi,
Sevdiğin Bamsı Beyrek ben değil miyim?"

Beyrek'in bu sözlerini işiten kız, yavuklusunu ancak tanıdı. Cüppesiyle, çuhasıyla ayaklarına kapandı. Dadılar, Beyrek'e kaftan giydirdiler. Kız sıçrayıp atına bindi. Beyrek'in anasına babasına müjdeyi verdi:

"Kıvrım kıvrım kara dağın devrilmişti, yüceldi sonra,
Kanlı kanlı suların çekilmişti, çağladı sonra,

Yüksek ağacın kurumuştı, yeşerdi sonra,
Şahbaz atın kocamıştı, tay verdi sonra,
Kızıl develerin kocamıştı, yavru verdi sonra,
Ak koyunun kocamıştı, kuzu verdi sonra,
Kayınbaba, kaynana müjde; ne verirsiniz bana!”

Beyrek'in babasıyla anası bu habere çok sevindi:

“Dilin için öleyim gelinciğim,
Yoluna kurban olayım gelinciğim,
Bu sözlerin yalansa gerçek olsun gelinciğim!
Beyrek sağ salım çıkıp gelse,
Karşıda duran kara dağlar sana yaylak,
Soğuk soğuk suları sana içme olsun,
Kulum kölem sana hizmetçi olsun,
Şahbaz atlarım sana binek olsun,
Sürü sürü develerim sana yük taşısin,
Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun,
Altın param sana harçlık olsun,
Kafesli altın otağım sana gölge olsun,
Kara başım kurban olsun sana gelinciğim!”

Bu arada beyler, Beyrek'i getirdiler. Sözü ilk Kazan Bey aldı; “Müjde Bay Büre Bey, oğlun geldi.” Ağlamaktan gözleri kör olan Bay Büre cevap verdi; “Şayet gelen oğlumsa, serçe parmağını kanatıp mendiline sürsün. Ben de alıp gözüme süreyim. Gözüm açılırsa eğer, bilin ki o, Beyrek'tir.”

Dediğini yaptılar. Bay Büre, kanlı mendili gözüne sürer sürmez, Allah'ın izniyle gözü açılıverdi. Babasıyla anası feryat edip birlikte Beyrek'in ayağına kapanarak;

“Gölgeli altın otağımın kabzası oğul,
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul,

*Gören gözümün feri oğul,
Tutan belimin takati oğul,
Kudretli Oğuz'un gözdesi canım oğul!"*

Dedikten sonra hüngür hüngür ağladılar. Oğullarına sağ salım kavuştukları için Allah'a çok şükrettiler.

Beyrek'in döndüğünü haber alan Yalancı oğlu Yalancuk, korkusundan soluğu Dana Sazı denilen yerde aldı. Beyrek peşine takılıp kovalarken Yalancuk'u sazlığa düşürdü. Beyrek seslendi; "Bre, hemen ateş getirin!" Getirip, sazlığı ateşe verdiler. Yalancuk, cayır cayır yanacağını anlayınca can havliyle çıktı sazlıktan. Hemen Beyrek'in ayağına kapandı. Pişmanlığını göstermek için kılıcının altından geçince, onu affetti Beyrek.

Kazan Bey sevinç içinde; "Hadi artık, gel de muradına eriş!" dedi. Ama Beyrek düşünceliydi; "Kaleyi ele geçirip yoldaşlarımı kurtarmadan asla!" diye itiraz etti. Kazan Bey, durumu anlayıp Oğuz beylerine çağrıda bulundu; "Beni seven, atlanıp düşsün peşime!"

Güçlü Oğuz beyleri bu çağrıya kulak verip atlarıyla Bayburt kalesine doğru dört nala yola çıktılar. Vardılar. Kâfirler, bunları sulak bir hendekte karşıladı.

Güçlü Oğuz beyleri temiz sudan abdest aldılar, ak alınlarını toprağa kodular, iki rekat namaz kıldılar, adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salâvat getirdiler. Davullar gümür gümür dövüldü. O gün koptu kızılca kıyamet. Savaş oldu, meydan başlarla doldu.

Kazan Bey, Şökli Melik'i böğürte böğürte attan düşürdü. Deli Dünder, Kara Tekfur'u kılıçla devirdi. Kara Budak, Kara Aslan Melik'i tepeledi. Derelerde kâfire kıran girdi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçirildi.

Beyrek, Yegenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dünder, Ka-

zan Bey oğlu Uruz, hep beraber kaleye yürüdüler. Beyrek, otuzdokuz yiğidini kurtarmaya gitti. Onları sağ salım görünce Allah'a şükretti. Kâfirin kilisesinin yıktılar, yerine mescit yaptılar. Keşişlerini öldürdüler, ezan okuttular, Tanrı adına hutbe düzenlediler.

Kuşun alaca kanını, kumaşın parlağını, kızın güzelini, giysilerin dokuz katlı süslüsünü ve cüppelerin temizini ganimet namına Hânlar Hân'ı Bayındır Hân'a ayırdılar.

Bay Büre Bey'in oğlu, söz verdiği gibi Şökli Melik'in kızını aldı. Ak otağına getirdi. Düğün hazırlıklarına başladı.

Bu otuzdokuz yiğidin kimine Hân Kazan, kimine Bayındır Hân kız verdi. Beyrek, yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağlar dikildi. Otuzdokuz kız taliplisi, talihlerine ok attılar. Oztuzdokuz yiğidin oku, birbiri ardınca gitti. Kırk gün, kırk gece ziyafet çekildi. Beyrek, yiğitleriyle birlikte muradına erdi.

Dedem Korkut geldi, gazi erenlerin başına neler geldiğini söyledi ve bu Oğuzname, Beyrek'in olsun deyip ardından şöyle dua etti:

"Hân'ım! Yerli kara dağların yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesilmesin. Ak sakallı baban ile ak perçemli ananın mekanı cennet olsun. Tanrı, oğul ile kardeşten ayrı düşürmesin. Hesap günü dinden imandan ayırmasın. Amin diyenler, Tanrı'nın cemalini görsün. Derlesin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esâreti

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey yerinden kalkmış, kara yere otağlarını diktirmiş, bin yere ipek halısı döşetmiş, alaca gölgeliği gökyüzüne yükseltmiş, altın kadeh ve sürahiler dizdirmişti. Kara gözlü, saçları örgülü, elleri bileklerinden kınalı, parmakları süslü, boyunları birer kanş, dokuz kâfir kızı altın kadehle al şarabı güçlü Oğuz beylerine sunarken Ulaş oğlu Kazan her birinden içmeyi ihmal etmedi. Ayrıca şölene katılanlara elbise, kâftan, çadır, otağ ve sürü sürü develer armağan etti. Oğlu Uruz yayan halde tam karşısında dikildi. Sağ yanına Kara Güne, soluna ise dayısı Aruz oturdu.

Kazan; gülerek sağına, sevinerek soluna baktı. Karşısında, oğlancığı Uruz'u gördü. Elini, eline vurdu, ağladı. Bu hareket oğlunun hiç de hoşuna gitmedi. İleri çıktı, diz çöktü, babasını çağırıp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Ünümü anla benim, sözümü dinle ağam Kazan,
Sağına baktın 'kâh kâh' güldün,
Soluna baktın sevindin.
Karşına bakınca beni görüp ağladın.
Hayrola, varsa nedeni, söyle bana,

Kara başım kurban olsun babam sana!
Söylemezsen yerimden kalkıp doğrulurum,
Kara gözlü yiğitlerimi yanıma alırım,
Kan Aykaza iline ben giderim,
Altın haça elimi ben basarım,
Papaz cüppeli keşişin elini ben öperim,
Kara gözlü kâfir kızını ben alırım,
Daha da senin yüzüne gelmem ben,
Neden ağladığını söyle bana,
Kara başım kurban olsun ağam sana!"

Bu serzenişleri duyan Kazan Bey ilkin kızaran yüzle oğluna baktı, ardından onu çağırıp söyledi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Beri gel tayım oğul!
Sağıma baktığımda kardeşim Kara Güne'yi gördüm,
Baş kesmiş, kan dökmüş, ganimet almış, ün kazanmıştır.
Soluma baktığımda dayım Aruz'u gördüm,
O da baş kesmiş, kan dökmüş, ganimet almış, ün kazanmıştır.
Karşıma baktığımda ise seni gördüm,
Gayrı onaltı yaşına girdin,
Gün gelecek; yatağa düşecek ve sonra öleceğim.
Ardımda tek sen kalacaksın, ama gel gör ki;
Yay çekmedin, ok atmadın, baş kesmedin, kan dökmedin.
Devran döner elbet, ben ölüp sen kalınca geride,
Tacı mı, tahtı mı sana vermezler diye ağladım."

**Uruz, anlamlı gözlerle babasına bakıp cevap verdi.
Görelim Hân'ım, nasıl verdi:**

"A bey baba!

Deve kadar büyümüşsün,
Yavrusu kadar aklın yok.
Tepe kadar büyümüşsün,
Darı kadar beynin yok.
Hünéri oğul mu babadan görüp öğrenir,
Yoksa babalar mı oğuldan öğrenir?
Sen beni ne zaman kâfir hudutlarına gönderdin,
Yay çektin, ok attın, kılıç çalıp baş kestini?
Ben senden ne gördüm ki, ne öğreneyim!"

Kazan Bey elini, oğlunun eline çaldıktan sonra etrafında-kilere gülerek; "A beyler! Uruz doğru söyler. Siz eğlenmenize devam ediniz. Ben yedi günlük azığımı alıp oğlumla ava çıkacağım. Yay çektiğim, ok attığım, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereceğim ona. Sonra kâfir sınır boylarına, Cıgızlar'a, Ağlağan'a, Gökçedağ'a geçeceğiz oğlumla. Belki bunların sonradan bir faydası dokunur Uruz'a." der demez yağız al atını çekti. Sıçrayıp bindi. Üçyüz süslü, işlemeli, şık giyimli yigidi yanına kattı. Kazan, oğlu Uruz'u peşine takıp kara dağlar üzerine, ava çıktı. Av avladı, kuş kuşladı, yaban geyiği devirdi. Yeşil düzlüğe, gür çimene çadır diktirdi. Birkaç gün boyunca, beylerle beraber yiyip içip eğlendi.

Meğer Açık Tatyan ve Aksaka kalelerinde kâfir casusları vardı. İçlerinden biri, bunları görüp Tekfur'a haber verdi; "Hey daha ne durursun! Köpeğini havlatmayan, kendini miyavlatmayan alperen Kazan, oğlancığı ile sızmış yatıyor." Tekfur'un emriyle kara giysili onaltı bin kâfir, derhal ata bindi. Kazan üzerine dört nala yetiştirdi.

Kazan ve adamları, yükseklerden altı bölük toz indigini gördü. Kimi, geyik tozudur derken; kimiyse düşman tozudur dedi. Kazan araya girdi; "Geyik olsa bir, bilemedin iki bölük toz

olurdu. Bunlar, iyi bilin ki düşman tozudur.”

Tam bu esnada toz kümeleri; dağıldı, güneş gibi ışıldadı, deniz gibi yalpalandı, orman gibi karardı. Keçe giysili, ayakları üzengili, azgın dinli, keskin dilli tam onaltı bin kâfir çıkageldi. Kazan, yağız al atını çekti, sıçrayıp bindi.

Oğlu Uruz gemini çekti, iri atını oynattı. Olup biteni anlamadan, var gücüyle babasına seslendi:

“Berî gel ağam Kazan!
Deniz gibi karanı gelen, ateş gibi ışıdayıp
Yıldız gibi parlayarak gelen nedir?
Ağız dilden beş kelime haber ver bana,
Kara başım kurban olsun babam sana!”

Babası da, oğluna:

“Berî gel aslanım oğul!
Kara deniz gibi çalkalanıp gelen,
Güneş gibi ışıdayıp gelen,
Kâfirin başındaki miğferidir.
Yıldız gibi parlayıp gelen,
Kâfirin mızrağıdır.
Oğul; gelen, azgın dinli düşman kâfiridir!”
Bundan sonra babayla oğul karşılıklı konuşular:

-Düşman diye neye derler baba?

-Yetiştigimizde öldürdüğümüz, yetiştiklerindeyse bizi öldüren kişilere.

-Peki onları öldürsek, bizden hesap soran olur mu?

-Bin kâfir öldürsen de senden hesap soran olmaz. Gel gör ki, kötü yakalandık oğul. Üstelik ayak bağı oldun bana.

Son sözlerine alındığını belli eden Uruz, iççerlenerek babasına söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Beri gel ağam Kazan!

Yerimden kalkıp cins atımı bugüne saklardım,
Günü geldi, ak meydanda senin için koşturayım.
Alaca aslan sivrisi mızrağımı bugüne saklardım,
Günü geldi, kaba karın, geniş göğüste senin için oynatayım.
Kara çelik öz kılıcımı bugüne saklardım,
Günü geldi, azgın dinli kâfirin başını senin için uçurayım.
İçi demirli savaş zırhımı bugüne saklardım,
Günü geldi, yen yakaları senin için diktireyim.
Başımdan sağlam miğferleri bugüne saklardım,
Günü geldi, kaba topuz altında senin için deldireyim.
Kırk yiğidimi bugüne saklardım,
Günü geldi, kâfir başını senin için kestireyim.
Aslan adımı bugüne saklardım,
Günü geldi, kâfirle yaka tutup senin için savaşayım.
Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana,
Kara başım kurban olsun ağam sana!"

Kazan da, oğluna söyledi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Oğul oğul, ey oğul!

Benim ünümü anla, sözümü dinle!
O kâfirin üç atıp birini bile şaşırmayan okçusu var,
Hey demeye kalmadan başlar koparan celladı var,
İnsan etinden yahni yapan aşçısı var.
Kâfire gidecek olan sen değilsin.
Yerimden kalkıp ben doğrulayım,
Yağız al atın üstüne ben bineyim,
Gelen kâfir benimdir, ben varayım.

Kara elik öz kılıcımı çalayım,
Azgın dinli kâfir başları koparayım,
Dne dne savaşıyım, arpışayım.
Kılıç çalıp nasıl baş kestiğimi gr de ğren,
Tek başına düşünce lazım olur!"

Uruz, tekrar söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"A bey baba iştiriyorum!
Ama Arafat'ta erkek kuzu kurban için,
Baba, oğul kazanır ad için.
Oğul da kılıç kuşanır babası için.
Başım kurban olsun sana."

Kazan da, bir daha söyledi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Oğul oğul, ey oğul! Daha nce,
Düşmana gidip baş kesmedin,
Adam öldürüp kan dökmedin,
Ela gözlü kırk yigidi yanına al,
Güzel göğüslü koca dağlar başına var,
Benim nasıl savaştığımı, dövüştüğümü,
Benim nasıl arpıştığımı, kılıç alışımı
Gör de ğren!
Hem de pusuya yat bizim için oğul!"

Uruz, babasını kıramadı. ekilip yoldaşlarıyla koca dağın başına çıktı. O zamanlar oğul dediğın babasının sözünden çıkmazdı. Çıkarsa eğer; babası, oğlunu evlattan saymazdı. Uruz çaresiz bir halde, geniş yakalı mızrağını yere saplayıp babasını izledi.

Kazan Bey, kâfirlerin iyice yaklaştığını görünce atından indi, temiz sudan abdest aldı, ak alnını toprağa sürdü, iki rekat na-

maz kıldı, adı gibi kendisi de güzel Muhammed'e salavat getirdi. Batıl dinli düşmana karşı geldi. Haykını sürdürdü atını. Davullar gümbür gümbür dövüldü. Altın burmalı tunç borular çalındı. O gün kara çelik öz kılıçlar şakıdı, kargı dili kayın oklar atıldı, alaca sivri mızraklar batırıldı. O gün koptu kızılca kıyamet. O gün babasına baka baka aşka geldi Uruz, olanca sesiyle bağırdı;

“Berî gelin kırk yoldaşım, size kurban olsun başım. Görüyor musunuz, babam Kazan baş kesti, kan döktü! Oğlunu ise buralarda bıraktı. Oysa oğul dediğin yalnız yemeğe gelmez. Babama yardım etmeliyim. Hemen şimdi. Beni seven yigitler daha ne duruyoruz! Gidelim, biz de kâfirin bir ucuna at tepelim.”

Yigitler bir şey demeyince kara şahbaz atını oynatıp, kâfirin sağına at tepti Uruz. Kâfiri sağlı sollu bir güzel dağıttı. Görmeniz dersiniz ki, sanki dar yola dolu düştü yahut kaz sürüsüne şahin daldı. Uruz da işte aynen öyle! Kâfirin kolunu, kanadını kırıp dağıttı. Azgın dinli kâfir adamakıllı bunaldı.

Tam bu sırada kaçanlardan biri okunu gerip oğlanın şahbaz atını devirdi. Kâfirler toptan Uruz'un başına bindiler. Kırk yigit attan indi. Alaca kalkan kemerlerini sıkıca bağlayıp kılıçlarını çıkardılar. Kazan oğlu Uruz'u kurtarmak için yanına vardılar.

Kalabalık olsa ürker, derin olsa batır, yayan kalan ümit keser, işte düşman bu kadar vahşi ve hunhar olup Uruz'un sağını solunu çevirdi. Yetinmedi, kırk yigidini şehit etti. Sonra oğlanın ak ellerini bağlayıp kıl urganı ak boynuna takarak yüzükoyun sürüklediler. Ağzından, burnundan, ak etinden kan gelinceye kadar dövdüler. Baba diye ağlattılar, ana diye bağırttılar. Eli, boynu bağlı oğlanı yüzüstü yere yıkıp artları sıra sürükleyiverdiler.

Uruz esir düştü. Kazan'ın haberi yok tabi. Düşmanı korup kaçtı sandı. Atın gemini çevirip oğlanı bıraktığı yere döndü. Orada göremeyince beylere sordu. Beylerin de haberi yok tabi;

“Oğlan kuş yürekli yani ürkek olur. Korktuğu için kaçıp anasına gitmiştir.” dediler. Bu cevap üzerine Kazan, küplere bindi; “Demek, Tanrı bize hayırsız, korkak bir oğlan vermiş. Şunun yanına varayım da anasından çekip alayım hemen. Kılıcımla korkutayım gözünü. Altı sapaklı yolun ayrımında bırakayım. Bir daha kimseyi yanı yolda bırakamaz böylece.” deyip yağız al atını ökçeledi, yola koyulup evine gitti.

Han kızı, boyu uzun Burla Hatun, Kazan'ın geldiğini duyunca; attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Oğlunun başına gelenlerden o da habersizdi. “Oğlancığının ilk avıdır. Güçlü Oğuz beylerini evime davet edeyim, bu şöleni kutlasınlar” diye düşündü. Kazan'ı görünce, samurdan kürkünü üzerine alıp karşı geldi. Göz kapaklarını usulca kaldırıp önce Kazan'a, ardından sağına soluna baktı. Oğlancığı yoktu. Kara bağırsırsıldı birden, yüreği yerinden oynadı. Kara süzme gözlerinden kanlı yaş döküldüğü halde, beyi Kazan'a söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

“Beri gel Salur beyi, Salur güzeli!
Başımın bahtı, evimin tahtı,
Han babamın güveyisi,
Kadın anamın sevgisi,
Babamla anamın verdiği,
Göz açıp gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim,
Bey yiğidim Kazan!
Kalkıp yerinden doğruldun,
Oğlunla yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.
Göğsü güzel koca dağa ava çıktın.
Boynu uzun büyük geyiğini tutup yıktın,

Semiz etini yükletip geri döndün,
İki vardın, bir geldin; yavrum hani?
Kara gecede bulduğum oğul hani?
Bir beyim, görünmez bağrım yanar.
Kazan! Oğlanı yassı kayalardan uçurdun mu,
Tatlı sazın aslanına yedirdin mi,
Yoksa bâtıl dinli kâfire verip
Ak ellerini kollarından bağlattın mı,
Kâfirin önü sıra yürüttün mü,
Dili damağı kuruyup dört bir yana baktırdın mı,
Kara gözlerinden acı gözyaşları döktürdün mü,
Kadın ana, bey baba diye bağtırdın mı?"

Yine söyledi:

"Oğul oğul, ey oğul!
Mürüvvetim oğul!
Karşıda duran kara dağımın zirvesi oğul,
Karanlık gözlerimin feri oğul,
Sam yelleri esmeden Kazan, kulağı çınıyor,
Sarımsak yemeden Kazan, içim yanıyor,
Sarı yılan sokmadan bembeyaz göğsüm kalkıp iniyor,
Kurumuş göğsümde sütüm kaynıyor,
Yalnız oğul haberini Kazan, söyle bana!
Söylemezsen şayet, yana yakıla,
Beddua ederim Kazan, sana!"

Sonra yine söyledi:

"Kargı mızrak oynatanlar vardı,
Altın mızrak oynatana ya Rab, ne oldu?
Kara şahbaz ata binenler vardı geldi,

Büyük şahbaz atlı oğluma ya Rab, ne oldu?
Hizmetçi geldi, efendi geldi,
Biricik oğluma ya Rab, ne oldu?
Yalnız oğul haberini Kazan, söyle bana!
Söylemezsen şayet, yana yana,
Beddua ederim hey Kazan, sana!"

Daha sonra yine söyledi:

"Kuru kuru çaylara su akıttım,
Kara cüppeli dervişlere adak sundum,
Bitişigimdeki komşumu gözett.
Aç görsem doyurdum, çıplak görsem giydirdim,
Dualarla bir oğulu zor buldum,
Yalnız oğul haberini hey Kazan, söyle bana!
Söylemezsen şayet, yana yana,
Beddua ederim hey Kazan, sana!"

Devam etti:

"Karşıda duran kara dağdan
Bir oğul uçurdunsa, söyle bana
Kazmayla yıktırayım.
Coşkulu akarsudan
Bir oğul akıttınsa, söyle bana
Damarlarını kapatayım.
Azgın dinli kâfirlere
Bir oğul tutturdunsa, söyle bana!
Han babamın katına ben varayım,
Ağır hazine, çok asker alayım,
Yaralanıp şahbaz atımdan inmeyince,
Yenim ile alca kanımı silmeyince,

Kol, but olup yer üstüne düşmeyince,
Yalnız oğul haberini almayınca,
Kâfir yollarından dönmeyeyim!”

Bir kez daha söyledi:

“Hey Kazan! Yoksa çizmeyi ayağımdan atayım mı,
Kara tırnağımlı ak yüzüne çalayım mı,
Güz elması gibi al yanaklarımı yırtayım mı,
Çemberime alca kanımı akıtayım mı,
Acı çığlıklarımı yurduna salayım mı,
Oğul oğul diyerek bağırıp çağırayım mı!
Develerden kızıl deve buradan geçti,
Yavrularıyla birlikte bağırıp geçti,
Deve yavrucuğumu aldırılmışım, bağırayım mı!
Kara şahbaz atlardan irice olanı buradan geçti,
Taycığıyla birlikte kişneyip geçti,
Taycığımlı aldırılmışım, kişneyeyim mi!
Ağıllardan akça koyun buradan geçti,
Kuzucuğuyla birlikte meleşip geçti,
Kuzucuğumu aldırılmışım, meleyeyim mi!
Oğul oğul diye bağırıp çağırayım mı!”

Ve bitirdi:

“Kalkıp yerimden doğrulayım der idim,
Yelesi kara cins atıma bineyim der idim,
Kudretli Oğuz içine gireyim der idim,
Ela gözlü gelin alayım der idim,
Kara yere ak otağlar dikeyim der idim,
Yürüyüp oğlumu ulu gerdeğe sokayım der idim,
Muradıyla maksuduna erdireyim der idim,

Ama muradıma erdirmedin beni,
Kara başımın bedduası tutsun Kazan, seni!
Bir beyim görünmez, bağrım yanar durur,
Neyledin söyle bana,
Söylemezsen yana yana beddua ederim Kazan, sana!"

Oğlanın anası, can acısıyla bunları söyleyince akli başından gitti Kazan'ın. Kara bağı sarsıldı, yüreği yerinden oynadı, kapkara gözleri kanlı yaş doldu. Hüzünlü bir dille seslendi hanımına; "Güzel oğlum gelse, sorar mıydım sana hiç! Korkma, tasalanma, avdadır belki. Avda kalan oğul için gözyaşı döküp beddua etme hemen. Yedi gün mühlet ver bana. Yerdeyse çıkarayım, gökteyse indireyim. Bulursam ne a'lâ... Bulamazsam eğer; 'veren Tanrı aldı' deyip seninle birlikte feryat ederim."

Buna karşılık, Hân kızı hıçkırıklar içinde eşine şunları söyledi; "Kazan! Yorgun atın ve çentilmiş mızrağınla peşine düşersen ancak, oğlumun avda olduğuna inanırım."

Kazan, hiç vakit geçirmeden geri dönüp, geldiği yolları takip ederek gece-gündüz dört nala at koşturdu. Oğlanın anasına duyurmadan; "Doksan tümen Oğuz genci ardımca gelsin, oğlan esirdir, beyler bunu böyle bilsin." diye el altından buyurdu. Düşmanın yenildiği yere geldi sonra. Oğlunun ela gözlü kırk yigidi ni ölü gördü. Oğlunun büyük şahbaz atı okla vurulmuş. Cesetler arasında oğulcuğununkini göremedi. Oğlunun altın kırıbacı nı bulunca, esir düştüğünü anladı. Ağlayarak şöyle bağırdı:

"Kara dağımın yükseği oğul,
Kanlı suyumun coşkunu oğul,
İhtiyarlığımda kaptırdığım biricik oğul!"

Kâfirin izini sürdü amansızca. Bu arada, Kanlıkar Derbent'te konaklayan kâfirler, oğlana kara çoban keçesi giydirmiş, onu yanlamasına kapı eşiğine bırakmışlardı ki, gelen ezsin, çı-

kan çiğnesin. “Eski düşman Tatar oğlu elimizdeyken cezasını bu şekilde verip onu feci halde öldürelim.” dediler.

İşte tam bu esnada yetişti Hân Kazan. Yağız al atını sürdü. Kâfirler, Kazan’ı görünce irkildiler aniden. Kimi atına bindi, kimi zırhını giydi. Oğlan başını kaldırıp alık alık sordu; “Bre kâfir! Ne oluyor size?” Cevap verdiler; “Baban geldi, yakalamaya gidiyoruz!”

Oğlan heyecanlandı birden, olanca nefesiyle cınlattı ortalığı;

“Aman bre kâfir aman / Tanrı’nın birliğine yoktur gümân!”

Kâfirler, oğlana aman verip elleriyle gözlerindeki bağları çözdüler. Oğlan bunun üzerine, babasının yanına gitti, söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Beri gel, hey bey baba!

Nereden bildin tutsak olduğumu,

Ak ellerimin ardına bağlandığını,

Kıl urganın ak boynuma takıldığını,

Kara gözlü yiğitlerimin şehit düştüğünü?

Baba, sen gelmeden kâfirler;

Yağız al atlı Kazan’ı yakalayın,

Pazısından ak ellerini bağlayın,

Aman vermeden güzel başını koparın,

Alca kanını yere akıtın,

Oğluyla birlikte öldürün,

Ocağını söndürün diye sözleştiler!

Hânım baba korkarım,

Koştururken yağız al atını kaydırmadan,

Savaşığın takdirde tutsak olmandan,

Aman dilemeden güzel başını kopartmandan,

Ak perçemli anam, oğul derken,

Başımın bahtı Kazan, diye ağlatmandan!

Çekil ve geri dön baba,
Altın otağına gidiver hemen,
Yaşlı anama umut ol,
Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma,
Yaşlı anamın bağrını sızlatma,
Baba, oğul için ölmek ayıp olur,
Yaradan hakkı için baba!
Dön geriye, var git hemen şimdi evine,
Yaşlı anam karşılarsa seni,
Ve beni sorarsa sana,
Baba doğruyu söyle!
Gördüm, senin oğlun esir, de!
Pazısından ak elleri bağlı, de!
Kara kıldan urgan boynuna bağlı, de!
Kara domuz damında yatıyor, de!
Kıl kepenek boyuncuğunu yakıyor, de!
Ağır bukağılar, ayaklarına vuruyor, de!
Yanık arpa ekmeğiyle acı soğan yiyor, de!
De ki; anam benim için daha fazla kaygılanmasın,
Bir ay beklesin, bir ayda gelmezsem iki ay beklesin,
İki ayda gelmezsem üç ay beklesin,
Üç ayda gelmezsem, o vakit öldüğümü bilsin.
Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin,
El kızı yavukluma müsaade etsin,
Bana sakladığı gerdeğe başkası girsin,
Anam benim için mavi giyip karalara bürünsün,
Kudretli Oğuz ilinde yasımı tutsun,
Başım, yoluna kurban olsun, geri dön baba!”

Oğlan bir daha söyledi. Görelim Hân’ım, yine ne söyledi:

“Karşıda duran kara dağlar esen olsa el yaylar,

Kara kanlı sular esen olsa coşup taşar,
Kara koç atlar esen olsa tay doğurur,
Yuvasında develer esen olsa yavru verir,
Ağıllarda akça koyun esen olsa kuzu verir,
Bey erenler esen olsa oğlu doğar,
Sen esen ol, anam esen olsun!
Kadir Mevla'm, size benden hayırlı oğul versin,
Ak sütünü anam, bana helal etsin,
Savaşmadan çekilip dön geri baba!"

Han Kazan araya girdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Oğul oğul, ey oğul!
Karşıda duran kara dağımın zirvesi oğul,
Güçlü belimin kuvveti, canım oğul,
Karanlık gözlerimin feri oğul!
Şafak vakti yerimden kalktım senin için,
Yağız al atımı yordum senin için,
Ak giysime kir eklendi senin için,
Başım kurban olsun canım oğul senin için!
Sen gideli ağlamam gökтейken yere indi,
Gümbür gümbür davullar dövülmedi,
Ağır ulu divanım toplanmadı,
Seni bilen bey oğulları ak çıkardı kara giydi,
Kaza benzeyen kızım gelinim ak çıkardı kara giydi,
Yaşlı anan kanlı yaş döktü,
Ak sakallı baban perişan oldu.
Dönüp de oğul, sensiz eve varsam,
Akça yüzlü anan karşılayıp hani oğlum dese,
Ak elleri ardına bağlı mı diyeyim,
Ak boynunda kıl urgan takılı mı diyeyim,
Kâfir yanında yalınayak mı diyeyim,

Sonra namusum nereye varır oğul!
Kıl kepenek boyuncuğunu mu sürtüyor diyeyim,
Ağır bukağılar ayaklarına mı çarpıyor diyeyim,
Yanık arpa ekmeğiyle acı soğan mı yiyor diyeyim,
Sonra namusum nereye varır oğul!

Kazan yine söyledi. Görelim Hân'ım, yine ne söyledi:

“Karşıda duran kara dağlar yaşlansa,
Otu bitmez, el yaylamaz.
Akıntılı güzel sular kurusa coşup taşmaz,
Develer yaşlansa yavru vermez,
Kara koç atlar yaşlansa tay vermez,
Er yiğitler yaşlansa oğlu doğmaz.
Baban yaşlı, anan yaşlı!
Kadir Mevla'm bize,
Senden daha hayırlı bir oğul vermez,
Verse bile yerini tutmaz.
Gökte kara bulut olup
Kâfirin üzerine gürleyeyim.
Ak yıldırım olup çakayım,
Kamış gibi ateş olup kâfiri yakayım,
Dokuzunu bir yerine saydırayım,
Vuruşmadan, dövüşmeden âlemi doldurayım,
Yaradan Allah'tan medet umarım!”

Yağız al atından indi Kazan. Akıp giden temiz sudan abdest aldı, ak alnını toprağa sürdü, iki rekat namaz kıldı, ağladı, Kadir Mevla'dan dilekte bulundu, yüzünü yere sürdü, adı gibi kendisi de güzel Muhammed'e salavat getirdi, deve gibi böğürdü, aslan gibi kükredi, nara atıp haykırdı, kâfire tek başına at tepti, kılıç çekti. Bir zaman döne döne cesurca savaştı. Kâfiri bastırayım dedi başaramadı. Bir saatte kâfire tek başına üç kere

at tepti. Göz kapaklarına ansızın bir kılıç darbesi geldi. Kara kanı fışkırıp gözüne indi. Kendisini taşlık yere attı hemen.

Görelim şimdi, Yaradan ne eyledi?

Meğer Hân'ım! Boyu uzun Burla Hatun oğlancığını anmış, kararı kalmamış. Kırk ince belli kız çocuğuyla atını çekti. Sıçrayıp tek hamlede atına bindi. Kara kılıcını kuşanıp; "Başımın tâcı Kazan hâlâ gelmedi" diyerek peşine düştü. Gide gide Kazan'ı buldu nihayet. Kazan, yavuklusunu tanıyamadı. Hân kızının üzerine gelerek söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Kara aygırın gemini bana çek yiğit,
Dikkatlice yüzüme bak yiğit,
Altındaki kara aygırı bana ver yiğit,
Elindeki sivri mızrağını,
Yanındaki mavi çelik kılıcı bana ver yiğit,
Bu dar günümde umut ol bana,
Koskoca bir ülke vereyim sana!"

Hatun cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl cevap verdi:

"Geçip karşıma yiğit bana ne diye bağırırsın,
Geçmiş günlerimi ne diye hatırlatırsın!
Kalkıp yerinden doğrulan Kazan,
Kara gözlü atının sırtına binen Kazan,
Hücum edip kara dağımı yıkan Kazan,
Gölgeli koca ağacımı kesen Kazan,
Bıçak alıp kanatlarımı kıran Kazan,
Yalnızca oğluma kıyan Kazan,
At üstünde durmayıp koşturan Kazan,
Senin belin ölmüş,

Üzengiye tutamayan dizin ölmüş,
Han kızı helalini tanımayan gözün ölmüş,
Bunalmışsın, sana ne olmuş böyle,
Çal kılıcını, yetiştim Kazan!"

Tam bu sırada bir bir yetişt i Oguz yiğitleri. Görelim Hân'ım, kimler yetişt i:

Kara dere ağzında kadir veren, kara boğa derisinden beş iğnin örtüsü olan, öfk elendiğinde kara taşı kül eden, kara bıyığını ensesinin yedi yerine düğümleyen Kazan Bey'in kardeşi Kara Güne dört nala yetişt i. "Kılıcını çal Kazan kardeş, yetişt im!" diye haykırdı.

Onun dışında görelim kimler yetişt i: Demirkapı derben-dindeki demir kapıyı tekmeleyip alan, altmış tutam alaca mızrağının ucuna adam asan, Kazan gibi pehlivanı bir savaşt a tam üç kez atından deviren Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder dört nala yetişt i. "Çal kılıcını Kazan Ağam, yetişt im!" diye bağırdı.

Ondan sonra Hân'ım, görelim kimler yetişt i: Bayındır Hân'ın düşmanını destur almadan bastıran, altmışbin kâfire kan kusturan Gaflet Koca oğlu Şîr Şemseddin dört nala yetişt i. "Kılıcını vur Ağam Kazan, yetişt im!" diye ünledi.

Başka Hân'ım, görelim kimler yetişt i: Parasarın Bayburt Hisarı'ndan fırlayıp uçan, apalaca gerdeğine karşı gelen, güçlü Oguz'un takdir edileni, Kazan Bey'in en güvenilir adamı, boz aygırlı Beyrek dört nala yetişt i. "Çal kılıcını Hân'ım Kazan, yetişt im!" diye kükredi.

Daha sonra Hân'ım, görelim kimler yetişt i: Çalimli mı çalimli, alimli mı alimli, kartal bakışlı, süslü kuşaklı, kulağı altın küpeli, güçlü Oguz beylerini atlarından deviren Kazılık Koca oğlu Bey Yegenek dört nala yetişt i. "Kılıcını çal beyim Kazan, yetişt i-

tim!" diye haykırdı.

Ardınca Hân'ım, görelim kimler yetişti: Yirmidört boyunu okşayan Deli Dündar, ardından Bin-Kavim başı Düger, onun da ardından Bin-Bügdüz başı Emen, onun da ardınca Dokuz-Koca başı Aruz yetişti.

Daha saymakla tükenmez nice Oğuz beyleriyle Kazan'ın beyleri yetişip başına toplandılar. Temiz sudan abdest aldılar, iki rekat namaz kıldılar, adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler, kâfirlere teklifsizce at saldı, kılıç çaldılar.

O gün ciğeri olan er yiğitler belirdi. O gün namertler sapaya yer gözetti. O gün koptu kızılca kıyamet. Savaş oldu, meydan başlarla doldu. Kıyametin bir günü de, işte o gün koptu. Bey, hizmetçisinden; hizmetçisi, beyinden ayrı düştü.

Dış-Oğuz beyleriyle Dündar sağa; kahraman yiğitleriyle Kara Budak sola at tepti. Kazan merkeze geçti. Tekfur ile Şokli Melik'e ulaştı. Kâfirleri böğürterek atlarından yere devirdi, alca kanlarını toprağa akıttı. Sağ tarafta Kara Tüken Melik ile Dündar; sol tarafta ise Boğacık Melik ile Kara Budak karşılaştı. Dündar kılıcıyla, Budak ise mızrağıyla düşmanlarını yere yıktı. Boyu uzun Burla Hatun, kâfirin kara tuğunu kılıçla yere düşürdü. Tekfur yenildiğini anlayınca kaçtı. Derelerde, tepelerde kâfire kıran girdi. Onbeşbin kâfirin kimisi öldürüldü, kimisi tutsak edildi.

Kazan, oğlunun yanına geldi. Atından inip ellerini çözdü. Baba oğul doyaya kucaklaşıp koklaştılar. Bu arada üçyüz Oğuz yiğidi şehit düştü. Kazan, oğlancığını kurtarıp geri döndü.

Gaza mübarek oldu, Oğuz beyleri ganimetlerini aldı.

Akçakale Sürmeli'ye gelen Kazan, burada kırk otağ diktirdi. Yedi gün, yedi gece ziyafetler verildi. Kırk evli köleyle kırk cariyeyi oğlu Uruz'a bağışladı. Kahraman yiğitlere ülkeler, şalvarlar, cüppeler, çuhalar verdi.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı ve bu Oğuz-nâme'yi düzüp koştuktan sonra şunları söyledi:

“Şimdi hani dediğim bey erenler,
Dünya benim diyenler!
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonu ölümlü dünya.”

Ardından şöyle dua etti:

“Hânım! Yerli kara dağın yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesilmesin, coşkun akan güzel suyun kesilmesin. Her şeye güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin. Koşarken ak boz atın tökezlemesin. Kara çelik öz kılıcın vuruşurken körelmesin. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Hesap günü saf imandan ayırı düşürmesin. Ak alnında beş kelime dua ettik, kabul olsun. Derlesin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!”

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul

Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul denilen bir adam vardı. Kuru bir çayın üzerine köprü yaptırmış; geçenden otuz, geçmeyenden ise döve döve kırk akçe alırdı. Peki bunu niçin yapardı? Niçin olacak! Benden daha deli, benden daha güçlü bir er varsa şayet, çıkıp benimle savaşsın. Görsün gününü! Yiğitliğim, kahramanlığım, zaferim Rum'a, Şam'a kadar varsın diye tabi.

Meğer bir gün göçebe obalardan biri, köprüsünün yanına kurulmuş, o obada güzel bir yiğit hastalanmış, Allah'ın takdiri bu ya, vefat etmiş, ardında kimi oğul, kimi kardeş diye hüngür hüngür ağlayan yakınlarını bırakmış, kısacası obada yiğidin vefat haberini alan herkes feryatlar kopartıp karalar bağlamıştı.

Feryat seslerini duyan Deli Dumrul derhal atına binip dört nala obaya gitti. "Bre kavatlar! Bu gürültü de ne, neden ağlarsınız?" diye sordu. "Hânım! Güzel bir yiğidimiz öldü de ardınca feryat ederiz." diye cevap verdiler. Bunun üzerine Deli Dumrul sesini daha bir yükselterek sordu; "Bre kavatlar! Yiğidinizi kim öldürdü?" Usulca; "Vallahi bey yiğit, Allah Teala'dan emir geldi, al kanatlı Azrail, o yiğidin canını alverdi." dediler. Deli Dumrul iyice zıvanadan çıktı; "Bre! Azrail de kim oluyor ki, adamın canını alıyor." Ellerini açıp; "Ey her şeye güç yetiren Allah! Varlığının ve birliğinin hakkı için Azrail'i bana göster de, onun-

la savaşıyım, mücadele edeyim, kavgaya tutuşayım, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğit canı almasın!” diye Azrail’e meydan okuduktan sonra döndü, evine geldi.

Dumrul’un bu ağır sözleri Hakk Teala’nın hoşuna gitmedi. “Bu yiğit varlığını tanımıyor, birliğime aldırıyor. Hem ulu dergâhımda gezecek, hem de utanmadan böbürlenip kibirlenecek ha, olacak şey mi bu!” diye söylendikten sonra Azrail’i çağırıp ona emretti; “Ey Azrail! Git o deli kavatın gözüne görün, benzini sanya çal, inim inim inleterek canını al!”

Deli Dumrul, kırk yiğit ile yiyip içip eğlenirken karşısına birden Azrail çıkageldi. Fakat ne çavuş gördü onu, ne kapıcı, ne de bir başkası. Deli Dumrul’un gören gözü görmez, tutan eli tutmaz oldu, dünya gözlerinde karardı. Olan biteni anlamayan Deli Dumrul kimi çağırdığını bilmeden söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Ne heybetli ihtiyarsın,
Kapıcılar seni görmedi,
Çavuşlar seni duymadı,
Gören gözlerim görmez oldu,
Tutan ellerim tutmaz oldu,
Titredi canım coşa geldi,
Altın kadehim elimden yere düştü,
Ağzımın içi buz gibi,
Kemiklerim tuz gibi oldu!
Bre sakalcığı akça ihtiyar,
Gözceğizi fersiz ihtiyar,
Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana,
Kazam belam dokunur bugün sana!”

Dumrul bunları söyleyince, Azrail öfkelenerek şöyle cevap verdi:

*"Gözümün fersiz oluşunu ne diye beğenmezsin,
Gözleri güzel kızların, gelinlerin canlarını çok almışım.
Sakalımın ağarışını ne diye beğenmezsin,
Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin canlarını çok almışım.
İşte sakalımın ağarmasının nedeni budur!"*

Ardından ekledi: "Bre kavat! Hani al kanatlı Azrail elime geçse de onu öldürüp güzel yiğidin canını kurtarayım diye övünüyordun! İşte o görmeyi çokça arzuladığın Azrail benim, üstelik canını almaya geldim. Ya güzellikle verirsin, ya da mücadele edip zorla almasını bilirim ben!"

Deli Dumrul şaşkınlığını gizleyemedi; "Bre, al kanatlı Azrail gerçekten sen misin?"

Azrail sakın bir dille cevap verdi; "Evet ya, ne sandın!"

Korkuyla karışık öfke duyguları içinde yine sordu Dumrul; "Bu güzel yiğitlerin canlarını sen mi alıyorsun peki?"

Azrail, yine istifini bozmadı; "Evet ya, ne sandın!"

Dumrul birden galeyana gelip seslendi; "Kapıcılar derhal kapıları kapatın!" Sonra Azrail'e dönerek gürledi; "Bre Azrail! Ben seni geniş yerde umarken dar yerde buldum, iyi mi! Şimdi seni öldüreyim de, güzel yiğidin canını kurtarayım!"

Kara kılıcını hemen eline aldı Dumrul. Azrail'e çalmak için kaldırdı. Azrail, aniden güvercin oldu, pencereden uçup çıkıverdi. Azrail'in kaçıp gittiğini sanan yiğitler yiğidi Deli Dumrul, ellerini ovuşturup kah kah gülerek, yanındakilere; "Yiğitlerim! Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bırakıp dar bacadan kaçtı. Akli sıra güvercin olup uçarak elimden kurtulacağını sanıyor. Ama aldaniyor. Doğanım onu avlamadan bırakır mıyım hiç peşini!" dedikten sonra kalkıp atına bindi, doğanını

eline aldı ve Azrail'in izini sürdü. Bir iki güvercin avlayıp evine dönerken Azrail atına gözüküp ürküttü. Huysuzlanıp şaha kalkan at, Dumrul'u yere attı. Dumrul'un kara başı bunaldı, darda kaldı. Ak göğsüne basıp kondu Azrail. Demin gururla söylenen Dumrul, şimdi can havliyle mırıldanmaya başladı:

"Bre Azrail amân,
Tanrı'nın birliğine yoktur gûmân!
Ben, seni böyle bilmezdim,
Hırsız gibi can aldığını duymazdım,
Tepesi yüksek yüksek dağlarımız olur,
O dağlarımızda bağlarımız olur,
O bağların kara salkımlı üzümü olur,
O üzümü sıkarlar, al şarabı olur,
O şaraptan içen sarhoş olur,
Şaraphıydım ben duymadım,
Ne söylediğimi bilmedim,
Beylikten usanmadım, yiğitliğe doymadım,
Canımı alma, medet Azrail!"

Bu yakanışlara, hiddetli sesiyle şöyle karşılık verdi Azrail;
"Bre kavat! Allah Teala varken, boşuna ne diye bana yalvarırsın!
Git, O'na yalvar. Ben de senin gibi bir emir kuluyum yalnızca,
elden ne gelir!"

Deli Dumrul safça sordu; "Peki ya, can verip alan Allah mıdır?" Azrail; "Evet ya, O'dur." deyince; Dumrul, Azrail'e bakıp küstahça; "Peki o zaman sana ne oluyor da aramıza giriyorsun. Sen çık aradan da, ben Allah Teala ile söyleşeyim." dedi.

Deli Dumrul burada söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin,

Güzel Tanrı!

*Nice cahil seni gökte arar, yerde ister,
Oysa sen bizzat müminlerin gönlündesin,
Dâima var olan Cebbâr Tanrı,
Bâki kalan Settâr Tanrı,
Çanımı alacaksan sen al,
Azrail'e bırakma yeter ki!"*

Bu güzel niyaz, Allah Teala'nın çok hoşuna gitti. Derhal, Azrail'e seslendi; "Deli kavat varlığını tanıyıp birliğime şükrettiğine göre canı yerine can bulduğu takdirde bırak, canı onda kalsın."

Azrail bu haberi Dumrul'a iletince, "Ben nereden can bulurum! Bir yaşlı anamla bir yaşlı babam var yalnız. Kalk, onlara gidelim. İkisinden biri belki canını verir de, ben de böylece canımı kurtarmış olurum." dedi.

Yola çıktılar. Dumrul, babasının yanına vardı. Elini öpüp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

*"Ak sakallı, kıymetli canım babam,
Biliyor musun neler oldu?
Kötü söz söyledim,
Hakk Teala'nın hoşuna gitmedi,
Gökyüzünde al kanatlı Azrail'e emretti,
Uçup geldi, akça göğsümü bastırıp kondu,
Inim inim inleterek tatlı canımı alır oldu.
Baba senden can dilerim, verir misin?
Yoksa oğul Deli Dumrul diye inler misin?"*

Babası cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl cevap verdi:

"Oğul oğul ey oğul,

Canımın parçası oğul,
Doğarken dokuz buğra kestiğim aslan oğul,
Gölgeli altın evimin kabzası oğul,
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul,
Karşıda duran kara dağım gerek ise,
Söyle gelsin, Azrail'in yaylası olsun.
Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise,
Ona içit olsun.
Tavla tavlâ şahbaz atlarım gerek ise,
Ona binit olsun.
Sürü sürü develerim gerek ise,
Ona yük taşıyıcı olsun.
Ağıllarda akça koyunum gerek ise,
Kara mutfak altında ona şölen olsun.
Altın gümüş para gerek ise,
Ona harçlık olsun.
Ama dünya tatlı, can kıymetli,
Canımı veremem, bunu böyle bil,
Benden yüce, benden sevgili anandır,
Oğul git de anana var!"

Babasından yüz bulamayan Dumrul, bu kez anasına geldi. Söyledi:

"Ana bilir misin, neler oldu,
Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,
Akça göğsüme basıp kondu,
Inim inim inletip canımı alır oldu,
Babamdan can diledim ana, vermedi.
Şimdi senden can dilerim ana,
Canını bana verir misin?"

Yoksa oğul Deli Dumrul diye inler misin,
Acı tırnağını ak yüzüne çalar mısın,
Kargı gibi saçını yolar mısın ana?"

Anası burada söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Oğul oğul ey oğul,
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul,
Dolama beşiklerde belediğim oğul,
On ay deyince dünyaya getirdiğim oğul,
Dolu dolu ak sütümü emzirdiğim oğul,
Ak burçlu kalelerde tutulaydın oğul,
Bâtıl dinli kâfire tutsak olaydın oğul,
Altın paramla seni kurtaraydım oğul,
Ama yaman yere varmışsın, ben varamam,
Dünya tatlı, can kıymetli,
Canımı veremem sana, bunu böyle bil!"

Anası da bunları söyleyip canını vermeyince, Deli Dumrul'un canını almaya geldi Azrail. Dumrul Azrail'i görüp aman diledi:

"Bre Azrail amân, Tanrı'nın birliğine yoktur gümân!"

Azrail, sertçe dile geldi; "Bre deli kavat, daha ne aman dilerdin! Ak sakallı babanın yanına gittin, canını vermedi. Ak perçemli ananın yanına vardın, canını vermedi. Söyle bakalım, daha kim verecek?" Bu sertçe çıkışa karşılık, hasretlim var deyip bir şans daha istedi Dumrul. Azrail "Kimdir o?" diye sorunca; Dumrul, çekinerek cevap verdi; "El kızı helallim, ondan iki çocuğum var. Emanetimi ona ısmarlayayım. Sonra canımı alırsın."

Vardı, helallisinin yanına geldi, ona da söyledi:

"Bilir misin neler oldu,

Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,
Akça göğsüme basıp kondu,
Tatlı canımı alır oldu,
Babama ver dedim, can vermedi.
Anama vardım, can vermedi,
Dünya tatlı, can kıymetli dediler,
Şimdi yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun,
Soğuk soğuk sularım sana içme olsun,
Tavla tavla şahbaz atlarım sana binek olsun,
Gölgeyi altın evim sana gölge olsun,
Sürü sürü develerim sana yük taşıyıcı olsun.
Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun,
Gözün kimi tutar, gönlün kimi severse,
Ona var, iki oğlancığı öksüz bırakma!"

Dumrul böyle deyince, kadın cevap verdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Ne dersin, ne söylersin,
Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim,
Koç yığdım, şah yığdım,
Tatlı damak verip öpüştüğüm,
Bir yastığa baş koyup seviştığım,
Karşıda duran kara dağları
Senden sonra ben ne edeyim,
Yaylarsam mezarım olsun.
Soğuk soğuk sularını içersen kanım olsun,
Altın paranı harcarsam kefenim olsun,
Tavla tavla şahbaz atına binersen tabutum olsun,
Senden sonra bir yigidi sevip varırsam,
Alaca yılan olup beni soksun.

Senin o nâmert ananla baban,
Bir canda ne var ki kıyamamışlar!
Arş şahit olsun, sekizinci kat gök şahit olsun,
Yer şahit olsun, gök şahit olsun,
Kâdir Tanrı şahit olsun ki,
Benim canım, senin canına kurban olsun!"

Kadın, canını vermeye razı olunca Dumrul rahatlayıverdi. Bu sırada Azrail, hatunun canını almak için çıkagelince yigitler yigidi Dumrul hatasını anlayıp yavuklusundan özür diledikten hemen sonra, Allah Teala'ya yakardı.

Görelim Hân'ım, nasıl yakardı:

"Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin,
Güzel Tanrı!
Nice cahil seni gökte arar, yerde ister,
Oysa sen bizzat müminlerin gönlündesin,
Dâima var olan Cebbâr Tanrı,
Ulu yollar üstüne imaretler yapayım senin için,
Aç görsem doyurayım senin için,
Çıplak görsem donatayım senin için,
Alırsan ikimizin canını birden al,
Bırakırsan ikimizin canını birden bırak,
Keremi çok Kâdir Tanrı!"

Bu dua da, Hakk Teala'nın çok hoşuna gitti. Derhal, Azrail'e emretti; "Deli Dumrul'un anasıyla babasının canlarını al! O iki helalliye yüzkırk yıl ömür verdim." Emri hemen yerine getirdi Azrail. Deli Dumrul ise eşiyle yüzkırk yıl mutlu bir hayat sürdü.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. "Bu destan Deli Dumrul'un olsun, benden sonra yigit ozanlar söylesin, alını

açık cömert erenler dinlesin.” deyip şöyle dua etti:

“Yerli kara dağların yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesilmesin, coşkun akan güzel suyun kurumamasın. Her şeye güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua ettik, kabul olsun. Derlesin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarımızı bağışlasın... Hân'im hey!”

Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı

Oğuz zamanında Kanlı Koca diye çağrılan gürbüz bir adam yaşırdı. Bu gürbüz adamın Kan Turalı adında bir de yiğit oğlu vardı.

Kanlı Koca, bir gün oğlunu çağırıp yanındakilere seslendi; "Dostlar! Babam öldü, ben kaldım. Ama gün gelecek tıpkı babam gibi ben de ölecek ve ardımda oğlumu bırakacağım. İyisi mi, henüz sağ iken oğlumu bir an önce everiveriyim." Oğlu araya girip babasına sordu; "Babacığım madem beni evermeyi düşünüyorsun. Pekala bana layık kız nasıl olur?" Babası tam ağzını açacakken, Kan Turalı devam etti; "Baba! Ben yerimden kalkmadan kalkan, kara koç atıma binmeden binen, kanlı kâfir eline varmadan varan ve o diyarlardan bana kelle getiren biri var mı?" Babası yanı ciddi, yanı şaka oğlunu ikaz etti; "Oğlum, sen kendine bir eş değil, bilakis arkasında yiyip içip eğleneceğin kahraman yoldaş aramışsın da haberimiz yok!" Oğlu, babasını tasdik etti; "Evet aynen öyle babacığım! Varıp bana öyle cici bici bir Türkmen kızı bul ki; nikahıma alayım, ondan çocuğum olsun." Babası oğlunu kırmadı; "Peki öyle olsun, oğul! Kız görmek senden, mal mülk benden olsun!"

Babası böyle deyince, yiğitler yigidi Kan Turalı yerinden kalktığı gibi kırk yigidini ardına katarak İç Oğuz'a vardı. Orada

kendine yaraşır kız bulamayınca evine döndü. Babası sordu; "Oğul! Kız buldun mu bari?" Kan Turalı öfkeyle cevap verdi; "Yı-kılası Oğuz yurdunda bana layık kız bulamadım baba!"

Bunun üzerine babası, oğluna yol gösterdi: "Hey oğul! Kız böyle aranmaz." Oğlu şaşkın gözlerle sordu; "Ya nasıl aranır?" Kanlı Koca cevap verdi; "Sabah varıp öğlen gelmekle yahut öğ-len varıp akşam dönmekle kız aranmaz. Oğul'sen dört gözle mallara sarıl, yığ; ben de sana kız bakmaya gideyim."

Kanlı Koca sevine sevine yerinden kalktı. Ak sakallı pirl-e-ri yanına alıp İç Oğuz'a vardı. O da bir türlü oğluna uygun bir kız bulamadı. Üşenmedi Dış Oğuz'a gitti ama nafile! Bu kez do-lana dolana Trabzon'a geldi. Meğer Trabzon tekfurunun güzel mi güzel, dilber bir kızı vardı. Sağına soluna iki çift yay çeker, attı-ğı ok yere düşmez, üç canavar kalınlığı kaftanı başından hiç ek-sik olmazdı. Tekfur, o üç canavarı yenip öldüren kişiye kızımı vereceğim, ama öldüremezlerse ben onların başını keseceğim di-ye vaatte bulunmuş ve hatta sırf bu nedenle otuziki kâfir bey og-lunun başını kesip burç bedenine asmıştı.

Üç canavarın biri kükremiş aslan, diğeri kara boğa, bir di-ğeri ise kara erkek deve idi. Üstelik bunlar, üçü de birbirinden azgın ejderha idi. Burçta asılı kalan bu otuziki baş bile, ne kük-remiş aslanı görebilmişti, ne de kara erkek deveyi. Hepsi de da-ha ilk sınavlarında kara boğanın keskin boynuzları arasında he-lak olmuşlardı.

Kanlı Koca bu başları ve canavarları görünce korku ve hayret içinde donakaldı. "Döneyim de bu olayı oğluma haber edeyim. Hünéri varsa kızı alır, yoksa evdeki kıza razı olur." diye düşünüp oradan ayrıldı.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kanlı Koca, Oğuz'a vardı. Oğlu bundan haberdar olur olmaz kırk yigidini yanına

alıp babasını karşıladı. Saygıyla elini öptükten sonra sordu:

-Ne oldu baba, bana uygun bir kız buldun mu?"

-Buldum oğul ama hüner ister.

-Altın akçe mi ister, sürü deve mi?

-Dedim ya; hüner ister oğul, hüner.

-Baba! Yeleşi kara cins atıma eyer vurup kanlı kâfir üstüne akın edeyim, baş keseyim, kan dökeyim, onlara kan kusturayım, köleler getireyim ki böylece hünerimi göstermiş olurum.

-Hey canım oğul! Hünerden muradım o değil. Bu kızı meğer üç canavar beslemiş. Üç canavarı bastırana kızı verirlermiş, bastıramayanların kellelerini kesip burca asarlarmış.

-Baba! Keşke bunları duymamış olaydım. Ama madem ki söyledin, başıma kakıp alaya almasınlar diye hemen gidip oraya varayım.

Oğul, böyle dedikten sonra anasıyla babasından helallik dileyip yol hazırlığına başladı. Bu arada Kanlı Koca; "Vay başıma gelene! Oğlana bari korkunç şeyler söyleyeyim de bu olmaz işten hemen vazgeçireyim." diye düşünüp oğlunun yanına gitti. Burada söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Oğul varacağın yerin

Dolambaçlı yolları olur.

Atlı batıp çıkamaz, balçığı olur.

Alaca yılan sökemez, ormanı olur.

Gökke boy ölçüşen kalesi olur,

Göz kırparak gönül alan güzeli olur,

Hey demeden baş kesen celladı olur,

Sırtında kalkan oynayan yayası olur,

Yaman yerlere yeltendin, dön geri!
Ak sakallı babanla yaşlı ananı ağlatma he mi!"

**Kan Turalı sitemli bir sesle babasına cevap verdi.
Görelim Hân'ım, nasıl verdi:**

"Ne söylersin, ne dersin canım baba!
Buncacık işten korkan yiğit mi olur?
Alp ere korku vermek ayıp olur.
Dolambaçlı yollarını Kâdir Mevla'm bırakırsa,
Geceleyin at sürüp geçeyim.
Atlı batıp çıkmaz balçığına kumlar sereyim.
Alaca yılan sökmez ormanını,
Çakmak çakıp ateşe vereyim.
Gökke boy ölçüşen kalelerini
Kâdir Mevla'm bırakırsa yerle bir edeyim.
Göz kırparak gönül alan güzelini boynundan öpeyim,
Sırtında halkan oynayan yayasının
Kâdir Mevla'm bırakırsa başını keseyim,
Ya varayım, ya varmayayım,
Ya geleyim ya gelmeyeyim,
Ya kara erkek devenin göğsünde kalayım,
Ya boğanın boynuzuna takılayım,
Ya kükremitş aslanın pençesinde kıvrınayım.
Ya varayım, ya varmayayım,
Ya geleyim, ya gelmeyeyim,
Yine görüşmek üzere
Bey baba, hatun ana esen kalın!"

Kan Turalı'nın namusu için durmayacağını anlayan beyler de; "Oğul; yolun açık olsun, esen kalasın!" deyip onunla bir bir ısmarlaştılar. Bu arada Kan Turalı, babasıyla anasının ellerinden

öpüp kırk yiğidini yanına alarak yola çıktı. Yedi gün yedi gece at sürdükten sonra kâfir sınırına ulaşip bir çadır diktirdi. Kan Turalı orada rüzgar gibi koşan atını sürdü, güzrünü göğe fırlattı, yere düşmeden tutup kavradı. Yoldaşlarına seslendi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Hey kırk eşim, kırk yoldaşım,

Koşucu olsa da yarışsam.

Hak Teala yardım etse de

Şu üç canavarı öldürsem.

Güzeller sultanı sarı giysili

Selcân Hatun'u alsam.

Babamın anamın evine dönsem.

Hey kırk eşim, kırk yoldaşım,

Kırkınıza birden kurban olsun benim başım!"

Kan Turalı söyleye, kırk yiğidi dinleyedursun; meğer bu arada tekfura geldikleri haber verildi. "Oğuz'da Kan Turalı denilen bir yiğit kızını istemeye geliyor." dediler. Kâfirler yedi ağaç berisinden onları karşılayıp; "Niye geldiniz yiğit beyler?" diye sorunca, karşılık verip; "Almaya geldik." dediler. Bunun üzerine kâfirler izzeti ikramda bulunarak ak çadır diktiler, yere alaca halı döşediler, ak koyun kestiler, yedi yıllık al şarap içirdikten sonra bunları alıp tekfurun huzuruna getirdiler.

Tekfur tahtında oturuyor, yüz kâfir gizlice zırhını kuşanıp kapı arkasında bekliyordu. Kan Turalı yedi kat meydanı dolandı geldi. Meğer kız, meydanda bir köşk yaptırmış idi. Yanındaki bütün kızlar al giysiler giydiği halde tekfurun kızı sarı kaftan giyinmiş, yukarıdan olanları seyre dalmış idi.

Kan Turalı geldi, kara giysili tekfura selam verdi. Tekfur selamını aldı. Alaca halı döşediler, oturdu. Tekfur sordu; "Yiğit ne-

reden geliyorsun?" Kan Turalı yerinden kalkıp salına salına yürüdü, ak alnını açıp ak bileklerini sıvadı ve o halde cevap verdi:

*"Karşıda duran kara dağını aşmaya gelmişim,
Coşkun akan suyunu geçmeye gelmişim,
Dar eteğine, geniş koltuğuna sığınmaya gelmişim,
Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile,
Kızını almaya gelmişim."*

Tekfur askerlerine emretti; "Yiğit, güzel konuştu; elinde hüneri varsa ne alâ. Bu yiğidi derhal anadan doğma soyundurun."

Soyundurdular. Kan Turalı, altın ince keten bezini beline sardı. Alıp meydana getirdiler. Kan Turalı gayet yakışıklı ve olgun birisi idi. Oğuz'da dört yiğit yüz örtüsüyle gezerdi; biri Kan Turalı, diğerleri Kara Çökür ve oğlu Kırk Konuk ile boz aygırlı Beyrek'ti.

Kan Turalı yüzündeki peçeyi sıyrınca, köşkten kendisini izleyen kızın eli ayağı titredi, kedisi miyavladı. Ağzının suyu aktığı halde yanındaki kızlara seslendi; "Hakk Teala babamın gönlüne merhamet lütfetse de başlık isteyip beni o yigide verse! Canavarlar karşısında hiç şansı yok. Yazık olacak sonra bu yigide!"

Bu sırada demir zincirle bağlı boğayı getirdiler. Boğa diz çöküp boynuzuyla mermer taşı önce unufak etti, ardından peynir gibi eritti. Kâfirler kendi aralarında; "Boğa şimdi yigidi atıp yıkar, yere serip delik deşik eder. Yıkılası Oğuz yurdunda kırk yiğit ile bey oğlunun haddine mi düştü, bir kız için tâ buralara gelmek!" diye homurdandılar. Kırk yiğit homurtuları duyunca ağlaşmaya başladı. Kan Turalı sağına bakınca kırk yigidini ağlar vaziyette gördü. Soluna baktı yine öyle. Onlara cesaret verdi;

"Hey kırk eşim, kırk yoldaşım, niye ağlayıp sızlırsınız?

Kolca kopuzumu getirin, çalıp söyleyin, beni övün!"

Kırk yiğit, Kan Turalı'yı övmüşler. Görelim Hân'ım, nasıl övmüşler:

"Sultanım Kan Turalı,
Kalkıp da yerinden doğrulmadın mı,
Yelesi kara cins atına binmedin mi,
Eğri beli ala dağı
Avlayarak kuşlayarak aşmadın mı,
Babanın ak otağının eşiğinde
Hizmetçiler inek sağar görmedin mi,
Boğa boğa dedikleri kara inek buzağısı değil midir,
Alp yiğitler hasımlarından hiç kaygılanır mı,
Sarı giysili Selcân Hatun köşkten bakar,
Kime baksa aşkla ateşte yakar,
Kan Turalı, sarı giysili kız aşkına bir hû!¹⁰"

Kan Turalı cesarete gelip; "Bre! Boğanızı serbest bırakın, gelsin" diye bağırdı. Zincirini çıkarıp boğayı saldılar. Boynuzları elmastan mızrağa benzeyen boğa, Kan Turalı'ya hücum etti. Bunun üzerine adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getiren Kan Turalı, yumruğunu boğanın alnına öyle bir geçirdi ki; boğa gerisin geri gidip kış üstüne devrildi. Alnına dayadığı yumruğuyla boğayı sürükleyip meydanın başına itti. Çok uğraşılsa da yenişemediler. Boğa küt küt solumaya başladı, ağzı köpük-lendi.

Tam bu sırada Kan Turalı kendi kendine şöyle söylendi; "Erenler bu dünyayı akıllarıyla bulmuş ve idare etmişler. Ben de şu devrilesi boğanın üstünden zıplayıp ardına geçeyim. Ne hü-nerim varsa orada göstereyim."

Adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirip boğa-nın önünden savruldu Kan Turalı. Boğa birdenbire boşluğa gelip

¹⁰ "Allah, ya Allah" anlamına gelen bir derviş selamı.

boynuzu üstüne dikildi. Kuyruğundan üç kez kaldırıp yere çaldı boğayı. Kemiklerini parçaladı. Bıçağını çıkarıp yüzdü derisini. Etini meydanda bırakarak derisini tekfurun huzuruna getirip; "Yarın sabah kızını bana veresin." dedi. Tekfur bunu kabul edip etrafındakilere emretti; "Bre kızı verin, şehirden sürün, çıkıp gitsinler."

Ama tekfurun kardeşiyle oğlu hemen araya girdi; "Canavarların sultanı aslandır. Bir de onu yensin. Ondan sonra kızı alıp gitsin." deyip tekfurun aklını çeldiler.

Vardılar, aslanı meydana çıkardılar. Aslan kükredi. Meydanda ne kadar at varsa, korkusundan idrar yerine kan boşalttı. "Boğadan kurtuldu ama aslandan nasıl kurtulacak!" deyip ağlaşmaya başladı yiğitler. Kan Turalı, yiğitlerini yine ağlar halde görürnce onlara bağırды; "Bre alca kopuzumu alıp beni övün, sarı giysili kız aşkına bir aslandan korkup döneyim mi yanı!"

Yoldaşları hemen dediğini yaptı, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Sultanım Kan Turalı,
Akça sazlar içinde sarı deriler görüp taylar basan,
Avin damarını delip kanını emen,
Kara çelik öz kılıçtan vazgeçmeyen,
Ak kırıli sert yaydan çekinmeyen,
Ak tüylü delici oktan ürkmeyen,
Canavarlar sultanı kükremiş aslan kıran,
Alaca köpek eniğine kendini dalatır mı,
Alp yiğitler savaş günü hasmından korkar mı!
Sarı giysili Selcân Hatun köşkten bakar,
Kime baksa aşkla ateşte yakar,
Sarı giysili kız aşkına bir hü!"

Kan Turalı; “Bre kâfir, aslanı bırakın gelsin.” diye bağırdı. Ardından usulca şöyle dua etti; “Kara çelik öz kılıcım yok ki, kapıştıgımda aslanı ikiye biçeydim. Sana sığındım cömerter cömerdi Ganî Tanrı, senden medet umarım!”

Aslanı salıverdiler. Kan Turalı eline sardığı çoban keçesiyle aslanın alnını yoklayıp öyle bir yumruk vurdu ki, aslanın çenesi dağıldı. Yelesinden tuttu, derisini yüzdü. Sonra kaldırıp yere çaldı. Hurdahaş olan aslanı tutup tekfurun önüne getirerek; “Hey dost! Kızını bana ver.” diye selendi. Tekfur, adamlarına; “Kızı getirip verin, bu yigidi gözüm tuttu, gönlüm sevdi. İster kalsın, ister gitsin,” diye buyurdu. Ama gel gör ki, yine kardeşile oğlu araya girip tekfurun aklını çeldi; “Canavarların başı dedir. Hele bir de onu alt etsin, ondan sonra kızı verelim.”

Allah’tan yardım olunca beyin, paşanın himmeti Kan Turalı’nın oldu. Tekfur, devenin ağzını yedi yerden bağlayıp getirin dedi. Kıskaç kâfirler öyle yaptılar. Yularını salıp meydana çıkardılar. Kan Turalı fırladı yerinden hemen. Devenin altından girdi, üstünden çıktı. Sarhoş yigiti, iki canavarla savaşırmıştı, yoruldu. Altı cellat gelip onu yalın kılıçla ensesinden tuttu. Yoldaşları, tam burada söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

*“Kalkıp Kan Turalı yerinden doğruluverdin,
Yeleli kara cins atına sıçrayıp biniverdin,
Ela gözlü yigitlerini yanına aldın,
Eğri beli ala dağı geceleyin aştın,
Coşkun akan güzel suyunu geceleyin geçtin,
Kanlı kâfir eline geceleyin girdin,
Kara boğa geldiğinde hurdahaş eyledin,
Kükremiş aslan geldiğinde belini büktün,
Kara buğra geldiğinde niye kendinden geçtin!
Kara kara dağlardan haber aş,*

Kanlı kanlı sulardan haber geçe,
Kudretli Oğuz iline haber vara,
Kanlı Koca oğlu Kan Turalı ne etmiş diyeler,
Kara boğa geldiğinde kıpırdatmamış,
Kükremiş aslan geldiğinde belini bükmüş,
Kara buğra geldiğinde niye kendinden geçmiş diyeler.
Büyük küçük kalmaz söz eder,
Ak sakallı baban dertlenir,
Yaşlı anan kanlı yaş döker,
Hânım kalkıp yerinden doğrulmazsan,
Altı cellat ensende yalın kılıç tutar,
Ansızın güzel başını keser.
Aşağıdan yukarı bakmaz mısın,
Karşına alaca kaz geldi,
Şahinini salmaz mısın,
Sarı giysili Selcân Hatun işaret eder görmez misin,
Sana deve burnundan perişan olur dediler bilmez misin,
Sarı giysili Selcân Hatun köşkten bakar,
Kime baksa aşkla ateşte yakar,
Sarı giysili kız aşkına bir hâ!”

Kan Turalı ayağa kalkıp yoldaşlarına ünledi; “Bre! Ben bu devenin burnuna yapışsam, o kız sözüyle yapıştı diye benimle alay ederler. Devenin elinde kalmıştı da o kız kurtardı diye yarın Oğuz iline haber yetiştirirler. Bre, kolca kopuzumu çalın, beni övün! Yaradan Kâdir Tanrı’ya sığındım ben. Bir bu deveden mi döneceğim! İnşallah bunun da başını keseceğim.”

Yigitleri, Kan Turalı’yı övüp söyledi. Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Kapkayalar başında yuva tutan,

Kâdir ulu Tanrı'ya yakın uçan,
Mancınığı ağır taştan vızıldayıp hızla inen,
Arı gölün ördeğini şakıyıp alan,
Koca üveyik dipte yürürken çekip yüzen,
Karncığı aç olsa kalkıp uçan,
Cümle kuşlar sultanı çalkara kuşu,
Kanadıyla saksığana kendini bağirtir mı!
Alp yiğitler savaş günü hasımlarından kaygılanır mı!
Sarı giysili Selcân Hatun köşkten bakar,
Kime baksa aşkla ateşte yakar,
Sarı giysili kız aşkına bir hâ!"

Kan Turalı adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirip deveye bir tekme indirdi. Deve bağırды. Bir daha vurdu, deve ayakları üzerinde duramadı, yere yığıldı. Böğrüne çöküp iki yerden boğazladı. Arkasından çıkardığı iki kayışı; "Akıncıların okluğunun bağı, üzengisinin kayışı koptuğunda dikmek için lazım olur." deyip tekfurun önüne bıraktı. Buna karşılık tekfur, Kan Turalı'ya bakıp; Vallahi bu yiğidi gözüm tuttu, gönlüm sevdi." dedi.

Sonra kırk yerde otağ ve yine kırk yerde kızıl alaca gelin odası diktirdi. Kan Turalı ile kızı alıp gerdege soktular. Bu arada ozan geldi, coşkulu havalar çaldı. Oguz yiğidinin yüreği kabardı, kılıcını çıkardığı gibi yere çalarak kertti ve ardından şunları söyledi; "Yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on güne varmasın, bey babamla kadın anamın yüzünü görmeden bu gerdege girersem."

Evini çözüp devesini bağirtan, kara koç atını kişnetip dur durak bilmeden yol alan Kan Turalı, yedi gün yedi gece at koşturup nihayet Oguz sınırına geldi. Bir çadır dikerek;

"Hey kırk eşim, kırk yoldaşım,

Kurban olsun size benim başım!"

Deyip ekledi; "Hakk Teala yol verdi. Varıp o üç canavan öldürdüm. Sarı giysili Selcân Hatun'u alıp geldim. Haber edin de, babam beni karşılamaya gelsin."

Kan Turalı konakladığı yerde kuğuları, turnaları, sülünleri, keklikleri uçarken gördü. Baktı ki çevresinde soğuk soğuk sular, çayır çimenler... Beğendi. Selcân Hatun da gördü, o da beğendi. Birlikte aşağı indiler, yiyip içtiler.

O zamanlar Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kan Turalı'nın uykusu geldi, uyudu. O uyurken, kız kendi kendine; "Âşıklarım çoktur benim. ansızın dört nala gelmesinler, tutup yigidimi öldürmesinler, akça yüzlü benim gibi bir gelini tutup da babamın, anamın yanına götürmesinler." diye söylendi. Kan Turalı'nın atının giyimini sessizce tutup giydirdi. Kendisi de usulca giyindi. Mızrağını eline aldı, yüksek bir yere çıkıp nöbet bekledi.

Meger Hân'ım! Tekfur pişman oldu. Üç canavanımı öldürüp bir kızcağızımı alıp gitti deyip yigide çok öfkelenildi. Gizlice kara elbiseli, mavi demirli altıyüz kâfir seçti. Gece gündüz at koşturdular. Apansızın yetiştiler. Kız tetikteydi. Dört nala at koşturup gelen kâfirleri görünce atını oynatıp derhal Kan Turalı'nın yanına vararak onu uyardı.

Görelim Hân'ım, nasıl uyardı:

*"Gâfil olma kara başını kaldır yigit,
Ela süzme güzel gözlerini aç yigit,
Pazılarından ak ellerin bağlanmadan,
Ak alnın kara yere sürülmeden,
Ansızın güzel başın kesilmeden,
Alca kanın jeryüzüne dökülmeden,
Hasım yetiştı, düşman eriştı.*

*Ne yatıyorsun kalksana yiğit!
Kapkayalar oynamadan yer oyuldu,
Yaşlı beyler ölmeden el boşaldı,
Kaynaşıp uğraşarak dağdan indi,
Tertiplenip üzerine düşman geldi,
Yatacak yer mi buldun, yurt mu buldun,
Ne oldu sana!"*

Kan Turalı sıçrayıp uyandı, ayağa kalkarak; "Ne diyorsun güzelim sen?" dedi. "Yiğidim, üzerine düşman geldi. Uyandırmak benden, savaşım hüner göstermek senden." diye cevap verdi kız. Bunun üzerine Kan Turalı gözünü açıp göz kapaklarını kaldırdı. Üstleri zırhlı, elleri mızraklı, at üstünde gelenleri görür görmez toprağı öperek; "Âmennâ ve saddaknâ!"¹¹ Gayemiz Hakk Teala katında makbul oldu." deyip anı sudan abdest aldı. Ak atına bindi, adı güzel, kendi, güzel Muhammed'e salavat getirdi, kara giysili kâfire dört nala at sürüp çıktı karşılarına. Selcân Hatun da varıp Kan Turalı'nın önüne geçti o sıra. Kan Turalı şaşır-
dı; "Güzelim sen nereye gidiyorsun?" Kız, cesaret içinde; "Bey yiğit; baş esen olsa, başlık bulunmaz mı! Bu gelen kâfirler sayıca çoktur. Birlikte savaşalım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, kalanımız otağa varsın!" dedikten sonra atını sürüp düşmanını bastırdı. Kaçanı kovalamadı, aman dileyeni öldürmedi. Düşmanın kaçıp gittiğini sanıp kanlı kılıcıyla otağına döndü. Kan Turalı'yı göremeyince kaygılandı. Tam bu esnada Kan Turalı'nın babasıyla anası çıkageldi. Kılıcının kabzası kanlı kızı görüp oğullarını bulamayınca kıza sordular.

Görelim Hân'ım, ne sordular:

"Anam kişi, kızım kişi,

11 'İman edip doğruladık' anlamında klişeleşmiş bir kabul ve seslenme hitabı.

Sabah erkenden yerinden kalkıverdın,
Yoksa oğlu tutturduñ mu,
Apansız güzel başını kestirdin mi,
Kadın ana, bey baba diye bağırttın mı?
Sen geldin, bir beyim görünmez, bağrım yanar şimdi,
Ağız dilden birkaç kelime haber bana,
Kara başım kurban olsun gelin sana!"

Bu konuşan kişilerin kaynatasıyla kaynanası olduğunu anlayan kız, kaygılı gözlerini yere dikip kamçısıyla işaret etti; "Otağa inin, nerede toz ve kargayla kuzgun hareket ediyorsa oraya giderek onu arayalım!" dedi. Atını mahmuzladı ardından. Yüksek bir tepeye çıkıp etrafını gözetlemeye başladı. Bir dere içinde kalkıp inen toz kümelerini görünce hemen oraya gitti. Kan Turalı'nın atıyla Kan Turalı'yı göz kapaklarından oklanmış gördü. Yüzü kan içindeki yavuklusunun kanını silmeye çalışırken kâfirler başına üşüştü. Öfkeyle kılıcını çekti. Kâfiri önüne katıp kovaladı. Öfkesi dinmedi bir türlü. Yüreğindeki ateşi dindirmek için kâfirin bir ucundan girdi diğerinden çıktı. Kan Turalı yarı baygın halde, birinin düşmanı amansızca kovaladığını gördü. Selcân Hatun olduğunu bilmedi. Kızgın bir dille söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kalkıp yerinden doğrulan yiğit ne yiğitsin,
Yelesi kara cins atına binen yiğit ne yiğitsin,
Birdenbire başlar kesen,
Destursuzca düşmanıma giren yiğit ne yiğitsin,
Destursuzca düşmana girmek bizim elde ayıp olur,
Bre yürü! Doğan kuş olup uçayım mı,
Sakalınla boğazından tutayım mı,
Apansızın başını kopartayım mı,

Alca kanını yeryüzüne akıtayım mı,
Kara başını eyer ardına asayım mı,
Bre belası gelmiş yiğit ne yiğitsin,
Çekilip dön geri!"

Selcân Hatun, karşılık vermiş. Görelim Hân'ım, nasıl vermiş:

"Hey yiğidim, bey yiğidim,
Develer, yavrusundan döner mi olur,
Kara koç cins atlar, taycığını teper mi olur,
Ağıllarda akça koyun, kuzucuğunu toslar mı olur,
Alp yiğitler, bey yiğitler; sevgilisine kıyar mı olur!
Yiğidim, bey yiğidim,
Bu düşmanın bir ucu senin, bir ucu benim!"

Kan Turalı işte o zaman düşmanı bastıran bu yiğidin he-
lallisi Selcân Hatun olduğunu anlayıp düşmanın diğer tarafına
da kendisi geçti. Kılıç çekip yürüdü, çokça kâfir başı kesti. So-
nuçta düşman bastırıldı ve kırıldı.

Selcân Hatun, Kan Turalı'yı atının arkasına alıp yola ko-
yuldu. Giderlerken Kan Turalı dile geldi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Ey Selcân Hatun kalkıp yerinden doğrulduğunda,
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindiğinde,
Babamın ak otağının eşiğine geldiğinde,
Oğuz'un ela gözlü kızı gelini destan söylediğinde,
Herkes sözünü bir bir söylediğinde,
Sen orada durup övünesin,
Kan Turalı perişan oldu,
At arkasına aldım çıktım diyesin.

Gözüm döndü, gönlüm bitti,
Öldürürüm şimdi seni!"

Selcân Hatun, helallisinin ne demek istediğini anlayıp cevap verdi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Bey yiğit; övünürse erkek övünsün, aslandır!
Övünmek öte yandan kadınlara suçtur.
Övünmekle kadın, erkek olmaz.
Alaca yorgan içinde seninle sarmaşmadım,
Tatlı damağını tutarak öpüşmedim,
Al duvağımın altında söyleşmedim,
Oysa sen tez sevdin, tez usandın,
Kavat oğlu kavat!
Kâdir Allâh bilir; ben, sana
Munisim; yarım kıyma bana!"

Ama Kan Turalı ikna olmadı; "Hayır, öldüreceğim seni!" diye bağırdı. Kız, incinen gururunu belli ederek öfkelenildi; "Bre kavat oğlu kavat! Ben aşağı kulpa yapışırken, sen yukarı kulpa yapışıyorsun.¹² Sen bilirsin! İster ok, ister kılıç, gel beri konuşalım!" deyip atını tepti, yüksek bir tepeye çıktı. Okluğundan doksan okunu yere serdi, iki okun temrenini söktü. Birini yayına taktı, diğerini eline aldı. Temrenli oku atmaya kıyamadı. "Yiğit, at okunu!" diye seslendi. Kan Turalı; "Kızlar önden, önce sen at!" deyip ilk hakkı ona verdi. Kız attığı okla, Kan Turalı'nın başındaki biti vurup ayağının altına serdi. Kan Turalı, bunu görünce şaşkınlığını ve sevincini açığa vurup Selcân Hatun'un yanına vardı, onu kucakladı. Barışıp yola koyuldular sonra. Yolda ilkin sözü alan Kan Turalı oldu, söyledi.

12 'Ben alttan aldıkça, sen diklenip üste çıkıyorsun' anlamında eski bir kalıp söz.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Par par parıldayan ince giysilim,
Yere basmadan yürüyen servi boylum,
Kar üstüne kan damlamış gibi al yanaklım,
Çift badem sığmayan dar ağızlım,
Kalemcilerin çaldığı kara kaşlım,
Kurumsu kırk tutam kara saçlım,
Aslan soyu sultan kızı,
Öldürmeye ben seni kıyar mıydım!
Kendi canıma kıyarım, sana kıymam,
Ben sadece seni sınıyordum!"

Sonra Selcân Hatun aldı sözü, o da söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kalkıp yerimden doğrulurdum,
Yelesi kara cins atıma binerdim,
Babamın ak otağından çıkardım,
Eğri belde ala dağda avlardım,
Ala geyik, yabanî geyik kovalardım,
Çekince bir okla ne ederdim,
Temrensiz okla yiğit seni sınırdım,
Yiğitim ben seni öldürmeye hiç kıyar mıydım!"

Uzaktan yakından gelip doluştular. Gizli yaka tutup koklaştılar, tatlı damak verip öpüştüler, ak boz atlara binip koşuştular, sonunda bey babasının yanına eriştiler. Babası, oğlunu görünce Allah'a şükretti. Ardından oğluyla gelinini yanına alıp Oğuz'a girdi. Güzelim yeşil çimenlere çadır diktirdi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirip düğün etti. Güçlü Oğuz beylerini ağırladı. Altınlica gölgeliğini diken Kan Turalı, gelin odasına girip muradına maksuduna erişti.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı; boy boyladı, soy soyladı. Gazi erenlerin başına gelenleri söyledi:

*"Şimdi hani dediğim bey erenler,
Dünya benim diyenler!
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonu ölümlü dünya."*

Ardından dua etti:

"Ecel geldiğinde saf imandan ayırmasın. Her şeye güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin. Allah'ın verdiği ümit kesilmesin. Ak alnında beş kelime dua ettik, kabul olsun. Amin diyenler, Tanrı'nın cemalini görsün. Derlesin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

Kazılık Koca Oğlu Yegenek

Kam-Gan oğlu Hân Bayındır yerinden kalkıp kara yerin üstüne ak otağını diktirmiş, alaca gölgesi gökyüzüne yükseltmiş, bin yere ipek halısı döşetmiş, İç ve Dış Oguz beylerini toplayıp onlarla birlikte yiyip içip eğlenmeye başlamıştı.

Bayındır Hân'ın Kazılık Koca isminde bir veziri vardı. Bu vezir keskin şarabı ağzına dikti, diz üstü çöküp Bayındır Hân'dan akın diledi. Hân Bayındır izin verdi. "Nereye gidersen git" dedi. Kazılık Koca gün görmüş, iş bilir adamdı. İşe yarar yaşlıları yanına aldı, savaş malzemelerini hazırlattı, yola çıktı. Sıra dağlar, dereler, tepeler geçti. Günlerden bir gün Karadeniz'e komşu Düzmürd kalesine düştü yolu. O kalenin altmış arşın¹³ boyunda Arşun oğlu Direk Tekfur isimli bir beyi vardı. Altmış batman gürz vurur, çok sert yaylar çekerdi.

Kazılık Koca, kaleye yetişir yetişmez cenge başladı. Tekfur, kaleden çıkıp meydana geldi. Karşısına çıkacak er bekledi. Kazılık Koca yel gibi yetişip tutkal gibi yapışarak kılıcını ensesine indirdi. Zerre kadar kesmedi kılıç. Sıra Tekfur'e geldi. Altmış batmanlık gürzüyle Kazılık Koca'yı tepeden aşağı uçuruverdi. Sanki yalan dünya başına devrildi Kazılık'ın. Gözleri karardı, başından kan fışkırdı. Kazılık Koca'yı tutup esir aldılar. Yigitleri ise

13 Bir arşın yaklaşık 68 cm'dir.

durmayıp kaçtı. Kazılık Koca tam onaltı yıl esir kaldı. Sonraları Emen adlı bir savaşçı, bu kaleye altı kez akın etse de almayı başaramadı.

Meğer Hân'ım! Kazılık Koca, esir olduğunda oğlancığı bir yaşındaydı. Onbeşinde yiğit oldu. Babasını öldü bildi. Zira babasının tutsak düştüğü ondan gizlenmişti. Oğlanın adı Yegenek idi. Bir gün Yegenek oturup beylerle sohbet ederken, Kara Güne oğlu Budak ile aralarında anlaşmazlık çıktı. Söz dalaşına girdiler. Budak, hiddetlendi bir ara; "Boş boş konuşma! Madem erlik diler-sin, onaltı yıldır tutsak kalan babanı git kurtar!" deyip gizli sırrı açığa vurdu. Haberi duyan Yegenek'in yüreği yerinden fırladı, kara bağı sarsıldı. Yerinden kalktığı gibi soluğu Bayındır Hân'ın huzurunda aldı. Baş eğip selam verdi ve ona şöyle seslendi:

*"Sabah erken sapa yerde
Atlasla yapılınca mavi gölgeli
Tavla tavla çekilince yiğit atlı,
Çağırıp yardım dileyince bol çavuşlu,
Darda kalmış yigidin destekçisi,
Zavallı, düşkünün ümidi,
Türkistan'ın direği,
Yırtıcı kuşun yavrusu,
Emet suyunun aslanı,
Karacuk'un kaplanı,
Devletli Hân, medet!"
Bana asker ver,
Beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder!"*

Bayındır Hân, Yegenek'in bu ricasını kırmayıp buyurdu; "Yirmidört sancak beyi buraya gelsin. Demirkapı derbendinde bey olan; kargı, mızrak ucuna adam takıp bağirtan, düşmana yettiğinde kimsin diye sormayan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder;

Aygırgözler suyundan at geçiren, elli yedi kalenin kilidini alan Eylek Koca oğlu Dölek Evren; kayın oku çift burca takılmadan geçen Yağrınıcı oğlu İlalmış; üç kez düşman görmese kan ağlayan Tosun oğlu Rüstem; ejderhalar ağzından adam alıp kurtaran Deli Evren; yeryüzünün bir ucundan diğerine uçarak yetişen Soğan Sarı sana katılsın!”

Saymakla tükenmeyen daha nice Oğuz beyleri Yegenek’e katıldılar. Bayındır Hân, kahraman dört sancak beyini daha Yegenek’e yoldaş verdi. Beyler hemen toplanıp savaş hazırlıklarına başladılar.

Yegenek o gece bir rüya gördü. Rüyasını yoldaşlarına söyledi. Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Beyler! Kara başım, gözüm uykudayken birden rüya gördüm. Rüyamda ela gözümü açıp dünyayı gördüm. Ak boz atlar koşturan alpları gördüm. Ak miğferli alpları yanıma aldım. Ak sakallı Dede Korkut’tan öğüt aldım. Karşıda duran kara dağları aştım, öndeki Karadeniz’e vardım. Gemi yapıp gömleğimi çıkardım, yelken açtım, önümde yatan denizi delerek geçtim. Diğer taraftaki kara dağın yanında alnı, başı parlayan bir adam gördüm. Yerimden kalkıp doğruldum, kargı dilli öz mızrağımı kap-tım, karşılayıp o adama vardım. Mızrağımı havaya kaldırıp sına-dım, bir yandan da göz ucuyla ona baktım. Dayım Emen’miş meğer. Bildim, selam verdim, Oğuz ellerinden kimsin dedim. Göz kapaklarını kaldırıp bana baktı. Oğul Yegenek nereye gidi-yorsun diye sordu. Düzmürd kalesine gidiyorum, babam orada tutsak imiş dedim. Dayım heyecanla dile geldi birden.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Yetiştigimde yel yetişmezdi yedi vurgunum,
Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim,

Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım,
Kayın dalı tüylerinden som altınlı benim okum,
Yel esti, yağmur yağdı, yükü koptu,
Yedi kez vardım o kaleyi alamadım geri döndüm,
Benden daha cesur çıkamazsın Yegenek'im, sen de dön!"

Yegenek, rüyasında dayısına şöyle cevap verdi:

"Yerinden kalkıp doğrulduğunda,
Ela gözlü bey yiğitleri yanına almadın.
Ünü belli beylerle at koşturmadın,
Beş paralık atlıları yoldaş eyledin,
Bu yüzden o kaleyi ele geçiremedin.
Kese kese yemeğe yahni güzel,
Keser günde baş yiğit hızı güzel,
Daim geldiğinde dursa devlet güzel,
Bildiğini unutmasa akıl güzel,
Düşmandan kaçıp dönmese yiğit güzel!"

Yegenek böylece rüyasını yoldaşlarına anlatmış oldu. Meğer dayısı Emen de oraya yakın bir noktada imiş. Cümle beylerle yoldaş olup gittiler. Düzmürd kalesine vardıklarında etrafını çevirip konakladılar. Onları gören kâfirler, Arşun oğlu Direk Tekfur'a haber verdiler. O melun da derhal kapıdan fırlayıp karşısına çıkacak yiğit istedi. Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder yerinden kalkıp altmış tutamlık sivri mızrağını koltuğuna kasarak kâfiri mızraklamak istedi, başaramadı. Tekfur onu yakaladı, mızrağını çekip elinden aldı, altmış batmanlık gürzüyle Dünder'i tepeden aşağı yuvarladı. Geniş dünya Dünder'in başında daraldı. Cins atını çevirdi, çekilip döndü. Ondan sonra Dönebilmez Dülek Evren altı kanatlı çomağıyla at tepip elindeki çomağı var gücüyle kâfirin kafasına indirdi, ama o da tepelemeyi başaramadı.

Tekfur onu da yakalayıp elindeki çomağı aldı, gürzünü Evren'in başına çaldı. Cins atını çevirip döndü Evren. Diğer yirmidört sancak beyi de aynı akıbete uğrayıp bir bir geri döndüler.

En sonunda Kazılık Koca oğlu Yegenek çıktı karşısına. Genç yiğit, yaradan Allah'a sığındı. Ölümsüz Tanrı'yı övdü.

Görelim Hân'ım, nasıl övdü:

"Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin,
Yüce Tanrı!
Sen anadan doğmadın,
Sen babadan olmadın,
Kimsenin rızkını yemedin,
Kimseye zorluk göstermedin,
Her yerde birsin, Allahü samed'sin!¹⁴
Âdem'e sen taç giydirdin,
Şeytan'ı sen lanetledin,
Bir suçundan ötürü dergahından sürdün.
Nemrut göğe ok attı,
Karnı yarık balığı karşı tuttun,
Yüceliğine sınır yok,
Senin boyun yok,
Cisminle soyun yok!
Vurduğunu büyütmeyen Ulu Tanrı,
Ezdiğini belirtmeyen Yüce Tanrı,
Götürdüğünü göğe çıkaran Güzel Tanrı,
Kızdığını kahreden Kahrîr tanrı,
Bir'liğine sığındım Rabbim Kâdir Tanrı,
Medet senden!

14 Samed: 'Hiçbir şeye ihtiyaç duymadığı gibi aksine herkesin ihtiyaç duyduğu' anlamına gelen Yüce Allah'ın doksan dokuz isminden biri.

*Kara giysili kâfire at teperim,
İşimi sen yoluna koyuver!"*

Sonra at sürüp yel gibi yetiştı, tutkal gibi yapıştı. Kılıcını kâfirin omzuna indirdi. Üstündeki giysileri delik deşik etti. Altı parmak derinliğinde yara açtı. Kara kanı fışkırdı; kara kalçası, çizmesi kan doldu. Kara başı bunalıp darlanan kâfir, hemen dönüp kalesine kaçarken Yegenek yetiştı, kılıcını bir daha kâfirin ensesine indirdi. Başı top gibi yere düştü kâfirin. Yegenek atını çevirip yiğitlerinin yanına geldi.

Bu arada Yegenek ve yiğitlerinden korkan kâfirler, Kazılık Koca'yı serbest bıraktılar. Kazılık Koca, kaleden çıkageldi. "Hey yiğitler! Bu kâfiri kim öldürdü?" diye sordu. Sonra söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

*"Develerin dişisi gebeydi bıraktığımda,
Erkek midir, dişisi midir, onu bilsem.
Kara elimin koyunu gebeydi bıraktığımda,
Koç mudur, koyun mudur, onu bilsem.
Ela gözlü, güzel helallim hamileydi bıraktığımda,
Erkek midir, kız mıdır, onu bilsem,
Bre bey yiğitler haber verin bana, yaradan aşkına!"*

Cevabını Yegenek verdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

*"Bıraktığında develerin dişisi gebeydi, erkek oldu.
Kara elde koyunun gebeydi, koç oldu,
Ela gözlü helallin hamileydi, aslan doğurdu."*

Daha sonra baba oğul görüşüp hasret giderdiler. Diğer beylerle söyleştiler. Hep birlikte kaleye akın ettiler. Yağmalayıp teslim aldılar.

Babasıyla Yegenek, gizli yaka tutup uzun uzun konuştu-
lar, sarılıp kucaklaştılar. Issız yerin kurdu gibi uluşup Yüce Tan-
rı'ya şükrettiler. Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar.
Yüce Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın
parlağını, kızın güzelini, giysilerin dokuz katlı süslüsünü ve
cüppelerin temizini ganimet olarak Bayındır Hân'a ayırdılar. Ge-
ri kalanı gazilere bağışladılar. Dönüp evlerine geldiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuz-
nâme, Yegenek'in olsun dedikten sonra şu duayı etti:

“Yerli kara dağların yıkılmasın, gölgeli kaba ağacın kesil-
mesin. Ak sakallı babanla ak perçemli ananın mekanı cennet ol-
sun. Yüce Allah hesap günü saf imandan ayırmasın. Ak alnında
beş kelime dua ettik, kabul olsun. Adı güzel, kendi güzel Mu-
hammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağış-
lasın... Hân'ım hey!”

Basat'ın Tepegözü Öldürmesi

Bir gün Oğuz halkı otururken düşman ansızın baskın yaptı. Gece karanlığında ürküp göçtüler. Kaçıp giderlerken Aruz Koca'nın oğlancığı yere düştü, geride kaldı. Telaşa kapılanlar oğlanın yokluğunu anlayamadı. Bir aslan bulup götürdü, çocuğu besledi.

Bir zaman sonra Oğuz, yurduna döndü. Oğuz Hân'ın at çobanı gelip; Hân'ım sazdan bir aslan çıkıyor, atlarımızı telef ediyor. Tıpkı bir aslan gibi salına salına yürüyor, at basıp kan içiyor.” deyince Aruz Koca umutlanıp; “Sakin ürküp de göçmek zorunda kaldığımız zaman düşen oğlum olmasın!” diye karşılık verdi çobana.

Bunun üzerine beyler, atlanıp aslan yatağına geldiler. Aslanı ürkütüp oğlanı yakaladılar. Aruz, oğlanı alıp evine geldi. Beyler ise yiyip içip eğlendi.

Gel gör ki oğlan bir türlü durmadı, geri aslan yatağına vardı. Tekrar tutup getirdiler. Dedem Korkut geldi ve; “Oğlanım, sen insansın, hayvanla arkadaş olma sakın! Gel güzel ata bin, güzel yiğitlerle at koştur. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçuk'tur. Senin adın Basat olsun. Ben adını verdim, yaşını Allah versin.” dedi.

Oğuz, bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un, Konur Koca San Çoban isminde bir çobanı vardı. Kimse bu çobandan önce göç

etmezdi. Yine Oğuz'un Uzun Pınar adlı meşhur bir pınarı vardı. Bu pınarda periler yaşırdı. Bir ara bu pınara vardı çoban. Koyun sürüsü ansızın ürktü. Sürüye öncülük eden keçiye kızan çoban, biraz ilerleyince perileri kanat kanata vermiş uçuşurlarken gördü. Keçesini üstlerine attı hemen, peri kızlarından birini yakaladı. Nefsine yenilip onunla birlikte oldu. Koyunlardan biri ürktü bu sırada. Çoban, kaçan koyunun ardı sıra koşarken peri kızı kanat vurup uçmaya hazır halde; "Çoban, bende bir emanetin var. Tam bir yıl sonra, gel al! Fakat Oğuz'un başına büyük bir felaket getirdiğini unutma sakın!" diye onu uyardıktan sonra uçup gitti. Çobanın yüreğine bir korku düştü; kızın sözleri, betini benzini soldurdu.

Aradan tam bir yıl geçti. Oğuz, yine yaylaya göçtü. Çoban pınara geldi tekrar. Koyunlar ürktü. Çoban ilerledi, yerde par par parıldayan bir kütle gördü. Peri kızı seslendi; "Çoban emaneti gel al ama Oğuz'un başına getirdiğin felaketi asla unutma!" Çoban kütleyi görünce dehşete düştü birden. Geri döndü, sapan taşına tuttu, vurdukça büyüdü kütle. Çoban korkup kaçtı, koyunların peşine takıldı.

O sırada Bayındır Hân, beylerle gezinti için ata bindi. Vayıp pınarın başına geldi. Yerde yatan başsız, kışsız bir şey gördüler, hemen etrafına biriktiledi. Bir yiğit tekme vurdu o belirsiz şeye, teptikçe büyüdü. Birkaç yiğit daha inip tekmelediler. Teptiklerince daha büyüdü. Aruz Koca inip bir tekme de o attı. Mahmuzu dokundu, kütle yanıldı. İçinden, gövdesi adama benzeyen fakat tepesinde tek gözü olan bir oğlan çıktı. Aruz, oğlanı kucağına alıp sarıp sarmaladıktan sonra Hân'a dönerek; "Hânım, bu oğlanı bana verin, oğlum Basat'la birlikte bakayım." dedi. Bayındır Hân şaşkın gözlerini kütleye dikip; "Peki öyle olsun!" diye karşılık verdi.

Aruz, Tepegöz'ü alıp evine götürdü. Buyurdu, bir dadı geldi. Memesini ağzına verdi. Bir emište sütünü çekip aldı. İkinci emište kanını içti. Üçüncüsünde zavallı dadı can verdi. Birkaç dadı daha getirdiler. Onlar da tek tek öldüler. Baktılar ki bu iş dadiyla olmuyor, o halde sütle besleyelim dediler. Günde bir kazan süt yetmez oldu Tepegöz'e.

Beslediler büyüdü, gezip oğlanlarla oynayacak yaşa geldi. Kiminin burnunu, kiminin kulağını ısırp yemeye başladı. Sözü'n özü; bu tuhaf oğlandan canı yanan halk hayıflanıp onu Aruz'a şikayet ederek ağlaştılar. Bunun üzerine Tepegöz'ü bir güzelce dövdü Aruz. Ona sövdü. Çocuklarla oyunu yasakladı. Ama dinlemedi Tepegöz. Aruz, baktı ki baş edemeyecek, nihayet oğlanı evinden kovmakta buldu çareyi.

Tepegöz'ün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi. "Oğlum, bu yüzük parmağında durduğu müddetçe sana ne ok saplanır, ne de kılıç işler." deyip gözden kayboldu. Tepegöz, Oğuz yurdundan çıkıp bir yüce dağa vardı. Yol kesti, adam aldı, sonuçta büyük bir harami oldu. Üzerine birkaç adam saldı. Ok atıldılar, saplanmadı; kılıç çaldılar, işlemedi; mızrak sapladılar, delmedi. Genç yaşlı bırakmadan hep yedi, Oğuz'dan bile adam yemeye başladı.

Oğuz, toplanıp üzerine vardı. Tepegöz onları görüp kızdı, bir ağacı kökünden söküp atarak elli altmış adamı helak etti. Alplar başı Kazan'a darbe geldi, dünya başına yıkıldı. Kazan'ın kardeşi Kara Güne, Tepegöz'ün elinde kaldı, perişan oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi yiğit pehlivan da öyle. Zayıf iki kardeşi de, Tepegöz'ün elinde helak oldu. Demir giyimli Mamak, Bıyığı kanlı Begdüz Emen de perişan oldu. Ak Sakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçuk'un ödü patladı. Oğuz, Tepegöz'e direnemedi. Ürküp kaçtı.

Tepegöz, çevirip önünü kesti. Oğuz'u bırakmadı, eski yerine getirdi. Bu kovalamaca tam yedi kez böyle sürdü. Sonunda Oğuz, Tepegöz'ün elinde perişan oldu.

Vardılar Dede Korkut'u çağırdılar. Onunla konuştular. Gelin bu canavarla bir anlaşmaya varalım dediler. Dede Korkut'u, Tepegöz'e yolladılar. Geldi, selam verdi; "Oğul Tepegöz! Oğuz, elinde perişan oldu, bunaldı. Bu yüzden ayağına beni yolladılar. Gel anlaşalım, sana haraç verelim derler, sen ne dersin?" diye sordu. Tepegöz yemek için günde elli altmış adam istedi. Dede Korkut; "Böyle giderse Oğuz'da adam kalmaz." deyip bu teklifi reddetti. Yerine iki adamla beşyüz koyun önerdi. Tepegöz kabul etti ve üstüne; "Yemeklerimi pişirmek için iki adam daha isterim!" diye tutturdu.

Dede Korkut gelip Oğuz'a haber etti; "Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Tepegöz'e verin yemek pişirsin, ayrıca günde iki adamla beşyüz koyun istiyor." dedi. Oğuz ve beyleri buna razı oldu.

Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç oğlu olan birini verdi, ikisi kaldı. İki çocuklu Kapak Kan isminde bir kadın vardı. Bir oğlunu daha önce Tepegöz'e vermişti. Döndü, sıra bir daha ona geldi. Anası feryat edip inledi. O sırada Aruz oğlu Basat, seferden geldi. Yaşlı kadın bunu duyunca; "Basat, akından henüz geldi. Varayım belki bana bir esir verir de, oğlumu kurtarırım." diye düşündü. Basat altınlı gölgeğini dikip otururken bir ümitle huzuruna çıktı yaşlı kadın. Selam verdi, ağlayarak şöyle dedi.

*"Avucuna sığmayan karacalı oğlu,
İri teke boynuzundan katı yaylı,
İç Oğuz'da, Dış Oğuz'da adı belli,
Aruz oğlu Hân'ım Basat, bana medet!"*

Basat meraklanarak; "Ne istiyorsun?" diye sordu. Kadın ağlayarak derdini anlattı; "Yalancı dünyada bir er çıktı ortaya,

Oğuz ilini otlağında bırakmadı; kara çelik öz kılıçlar, kesilecek kılını kesemedi; kargı mızraklar, iri gövdesini delemeydi; kayın oklar fayda etmedi. Alplar başı Kazan'a bir darbe vurdu, kardeşi Kara Güne elinde helak oldu, ak sakallı baban Aruz'a kan kusturdu, kardeşin Kiyak Selçuk'un meydanda ödü patladı, güçlü Oğuz beylerinin kimi perişan, kimi şehit oldu. Tam yedi kez Oğuz'u yerinden sürüp haraç kesti, günde iki adamla beşyüz koyun istedi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı ona aşçı verdiler. Dört oğlu, üç oğlu, iki oğlu olanlar birini verdiler. Benim de iki oğlum vardı. Birini verdim, biri kaldı. Sıra dönüp yine bana geldi. Şimdi onu isterler. Hân'ım bana medet!" deyince Basat'ın karar-mış gözleri yaş doldu. Kardeşi için ağlayıp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kenar yerde dikilmiş otağlarını
O zâlim yıktırdı öyle mi kardeş!
Koşucu olan atlarını tavlasından
O zâlim seçtirdi öyle mi kardeş!
Cins cins develeri katarından
O zâlim ayırdı öyle mi kardeş!
Şöleninde kestiğin koyununu
O zâlim kesti öyle mi kardeş!
Güvercinimle getirdiğim gelinciğini
O zâlim senden ayırdı öyle mi kardeş!
Ak sakallı babamı oğul diye ağlattın öyle mi kardeş,
Akça yüzlü anamı sızlattın öyle mi kardeş!
Karşıda duran kara dağımın zirvesi kardeş,
Coşkun akan güzel suyumun taşkını kardeş,
Güçlü belimin kuvveti kardeş,
Karanlık gözlerimin ferî kardeş!
Kardeşimden ayrıldım!"

Sonra hüzünlü gözlerini kaldırıp yaşlı kadına bir tutsak verip; “Var git oğlunu kurtar.” dedi. Kadın, tutsağı alıp oğlunun yerine verdi. Aruz’un yanına gidip; “Oğlun geldi” diye müjdeledi. Aruz, sevindi. Güçlü Oğuz beylerini yanına alıp oğlu Basat’a karşı geldi. Basat, babasının elinden öptü, birlikte ağlayıp feryat ettiler. Anasının evine vardı Basat. Anası oğlancığını görünce bağrına bastı. Basat, anasının da elinden öptü, görüşüp ağlaştılar. Oğuz beyleri toplandı. Yiyip içmeye başladılar.

Basat, ortaya atıldı birden; “Beyler! Kardeş uğruna Tepegöz’le buluşacağım. Bu işe ne dersiniz?” diye sordu. Cevap veren Kazan Bey oldu, söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Kara ejderha oldu Tepegöz,
Gökyüzünde çevirdim yenemedim Basat!
Kara kaplan oldu Tepegöz,
Kara kara dağlardan çevirdim yenemedim Basat!
Kükremiş aslan oldu Tepegöz,
Kalın sazlarda çevirdim yenemedim Basat!
Er olsan, bey olsan da bre,
Ben Kazan gibi olmayasın Basat!
Ak sakallı babanı ağlatma,
Ak perçemli ananı sızlatma!”

Ama Basat diretti; “Mümkünü yok varacağım!”

Kazan, ısrar etmedi; “Sen bilirsin!”

Babası ağladı; “Oğul, ocağımı sahipsiz bırakma, kerem eyle, gitme!”

Basat, babasını da dinlemedi; “Yok sakallı aziz baba, gideceğim!”

Okluğundan bir tutam ok çıkardı Basat, beline soktu, kılıcını çaprazlama kuşandı, yayını omzuna taktı, paçalarını kıvırdı, babasının elini öpüp helalleştikten sonra, hoşça kalın deyip yola koyuldu.

Vara vara, Tepegöz'ün bulunduğu Salahane kayasına geldi. Tepegöz'ü, sırtını güneşe dönmüş halde, tek başına otururken gördü. Çekti, belinden bir ok çıkardı. Oku fırlattı. Tepegöz'ün sırtına çarpan ok parçalanıp yere düştü. Bir ok daha çıkarıp attı, o da parçalandı. Tepegöz, yanındaki kocalara seslendi; "Bu yerin sineği bizi usandırdı." Basat bir daha attı, o da parça parça oldu. Bir parçası Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz sıçrayıp bakınca Basat'ı gördü. Elini eline vurup kah kah gülererek yaşlılara ünledi; "Oğuz'dan bize yine bir turfanda kuzu geldi."

Basat'ı önüne katıp yakaladı, boğazından sarkıtıp mağarasına getirdi, çizmesinin içine koydu. Sonra tekrar ihtiyarlara seslendi; "Bre kocalar! İkinci vakti bunu çevirin, yiyeceğim!" dedi ve uyudu.

Basat'ın hançeri vardı. Çizmeyi kesip dışarı çıkı. Aşçıların yanına vardı. Sordu; "Bre ihtiyarlar! Bu nasıl ölür?" "Bilmeyiz ama gözünden başka yerinde et yoktur." dediler. Basat sessizce, Tepegöz'ün başucuna geldi. Göz kapagını kaldırdı. Baktı ki, göz zü gerçekten ettir. Hemen ihtiyarların yanına gitti, usulca; "Şiş ocağa koyup kızartın." dedi. Öyle yaptılar. Basat kızgın şişi eline aldı; adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirip gözüne batırdı. Tepegöz acıyla fırladı yerinden, bağırtısı dağda taşa yankılandı. Basat, hemen sıçrayıp bir koyun derisine büründükten sonra belli etmeden mağaraya girdi.

Tepegöz, Basat'ın mağarada olduğunu anladı. Bir ayağını kapının bir yanına, diğer ayağını da öbür yanına koyup çıkış yolunu kapadı. "Bre koyun başları, tek tek şu kapıdan geçin!" diye bağırdı. Koyunlar bir bir gelip geçerken Tepegöz başlarını sıvazladı.

Bu arada Basat, çağrılan koçlardan birini tutup hemen oracıkta boğazını kesti, derisini yüzdü. Kuyruğuyla başını deriden sıyırmadı. İçine girip Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz, Basat'ın koç içinde gizlendiğini anladı. "Ey sakar koç, benim helak olacağımı nasıl bildin? Şimdi seni mağaranın duvarına çalayım da, kuyruğunla birlikte derin ve başın yapışsın!" dedi. Basat, koçun başını Tepegöz'e verdi. Tepegöz boynuzlarından sıkıca tuttu. Kaldırınca derisi elinde kaldı. Basat; "fırsat bu fırsat" deyip Tepegöz'ün bacaklarının arasından geçti, kaçıp kurtuldu.

Tepegöz boynuzu kaldırıp yere çaldıktan sonra sordu; "Oğlan kurtuldun mu?"

Basat cevap verdi; "Allah kurtardı."

Bu cevaptan hoşlanmayan Tepegöz; "Bre oğlan! Al şu parmağımdaki yüzüğü, parmağına tak ki ok ve kılıç sana işlesin." dedi.

Basat yüzüğü alıp parmağına geçirdi. Tepegöz bir daha sordu; "Oğlan, yüzüğü alıp takındın mı?"

Basat; "Takındım!" diye cevap verdi.

Tepegöz, hemen Basat'ın üzerine saldırdı. Hançerle çalıp kesmek istedi ama başaramadı. Sıçradı, açıkta durdu Basat. Yüzüğü, Tepegöz'ün ayağının altında gördü.

Tepegöz bir kez daha sordu; "Kurtuldun mu?"

Basat, yine cevapladı; "Allah kurtardı!"

-Peki şu karşıdaki kümbeti görüyor musun?

-Gördüm.

-Orada hazinem var, yaşlılar almasın, var git kilitle!

-Tamam!

Basat içeri girdi. Baktı ki kümbetin içi altın dolu. Bir an kendinden geçti. Tepegöz kapıyı tuttu:

-Kümbete girdin mi?

-Girdim!

-O halde kümbeti öyle dağıtayım ki, sen de içinde un ufak olasın!

Basat ansızın; "Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Rasûlullah"¹⁵ diyiverdi. O ân kümbet yanıldı, yedi yerden kapısı açıldı. Birinden çıktı dışarı. Tepegöz elini kümbetin içine sokup öyle bir yumruk indirdi ki kümbet un ufak oldu.

-Oğlan kurtuldun mu?

-Allah kurtardı!

-Demek ki sana ölüm yokmuş. Şu mağarayı gördün mü?

-Gördüm.

-Orada biri kınlı, biri kinsiz, iki kılıç var. Ancak kinsiz olan keser başımı. Var getir de benim başımı kes.

Basat mağaranın kapısına vardı. Kinsiz kılıcın durmadan inip çıktığını gördü. "Tedbirsizce yaklaşmayayım bu kez." dedi. Kılıcını çıkarıp tuttu, kılıç iki parçaya bölündü. Vardı bir ağaç getirdi. Onu da tuttu, o da iki parça oldu. Sonra yayını aldı eline. Okuyla o kılıcın asıldığı zinciri kırdı. Kılıç yere gömülünce kendi kılıcını, kınına astı. Sapından sıkıca tuttu. Döndü:

-Bre Tepegöz ne haldesin?

-Oğlan sen daha ölmedin mi?

-Allah kurtardı!

-Demek sana ölüm yokmuş.

Basat'ı çağırdı Tepegöz, söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Gözüm gözüm yalnız gözüm,

15 'Allah'tan başka ilah yoktur ve Hazreti Muhammed onun elçisidir.' anlamına gelen kelime-i tevhid sözü.

Tek gözle ben Oğuz'u kırıp geçirmiştım,
Ela gözden ayırdın yiğit beni,
Tatlı candan ayırsın Kâdir seni,
Öyle ki ben çekerim göz acısını,
Hiçbir yigide vermesin Kâdir Tanrı göz acısını!
Memleketten doğum yerinden yiğit yerin neresidir,
Karanlık gecede yolu kaybetsen ümidin nedir,
Büyük sancak tutan Hân'ınız kim,
Savaş günü önde at tepen alpınız kim,
Ak sakallı babanın adı nedir?
Alp erenin erden adını saklaması ayıp olur,
Adın nedir yiğit, de bana!"

Basat, cevap verdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Memleketten doğum yerimden yerim güney,
Karanlık gecede yolu kaybetsem ümidim Allah,
Büyük sancak tutan Hân'ımız Bayındır Hân,
Savaş günü önde at tepen alpımız Ulaş oğlu Salur Kazan,
Babamın adını sorarsan koca ağaç,
Anamın adını dersin kükremiş aslan,
Adımı sorarsan Aruz oğlu Basat'tır!"

Bunu duyan Tepegöz; "O halde biz kardeşiz." dedi.

Basat, buna itiraz etti:

"Bre kavat, ak sakallı babamı ağlatmışsın,
Kocamış ak perçemli anamı sızlatmışsın,
Kardeşim Kıyan'ı sen öldürmüşsün,
Akça yüzlü yengemi dul bırakmışsın,
Ela gözlü bebeleri öksüz koymuşsun,
Bırakır mıyım hiç seni!"

Kara çelik öz kılıcımı çekmeyince,
Tepeli duran başını kesmeyince,
Alca kanını yeryüzüne dökmeyince,
Kardeşim Kıyan'ın kanını almayınca,
Bırakmam seni!"

Tepegöz tam burada araya girdi:

"Kalkıp yerimden doğrulayım derdim,
Kudretli Oğuz beyleriyle ahdimi bozayım derdim,
Yeniden doğanını öldüreyim derdim,
Bir kez insan etine doyayım derdim,
Kudretli Oğuz beyleri üstüme toplanıp gelsin derdim,
Kaçıp Salahane kayasına gireyim derdim,
Ağır mancınığı taşla atayım derdim,
İnip taş başıma düşerek öleyim derdim,
Ela gözden ayırdın yiğit beni,
Tatlı candan ayırsın Kâdir seni!
Ak sakallı yaşlıları çok ağlatmıştım,
Ak sakallının bedduası tutmuş olacak gözüm seni,
Ak perçemli ihtiyarcıkları çok ağlatmıştım,
Gözlerinin yaşı tutmuş olacak gözüm seni,
Bıyıkçığı kararmış yiğitçikleri çok yemişim,
Yiğitlikleri tutmuş olacak gözüm seni,
Elceğizi kınalı kızcağızları çok yemişim,
Bedduaları tutmuş olacak gözüm seni,
Öyle ki çekerim ben göz acısını,
Hiçbir yigide vermesin Kâdir Tanrı göz acısını,
Gözüm gözüm ey gözüm yalnız gözüm!"

Basat kızıp yerinden kalkıverdi. Erkek deve gibi Tepegöz'ü dizi üstüne çökertti. Tepegöz'ün kılıcıyla boynunu vurdu.

Deldi, yay kirişini taktı. Sürükleye sürükleye mağara kapısına getirdi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Oğuz'a müjde versin diye gönderdi. Ak boz atlara binip koşturdular. Kudretli Oğuz iline haber saldı. At ağızlı Aruz Koca, evine dört nala geldi. Anasına, Basat'ın müjdeli haberini getirdi; "Müjde hatun; oğlun, Tepegöz'ü tepeledi!" dedi.

Kudretli Oğuz beyleri yetiştiler. Salahane kayasına geldiler. Tepegöz'ün başını oraya getirdiler. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

Sonra Basat'a dua etti:

*"Kara dağa indiğinde yol versin,
Kanlı kanlı sulardan geçit versin.
Erlikle, kardeşinin kanını aldın,
Kudretli Oğuz beylerini yükten kurtardın,
Kâdir Allah yüzünü ak etsin Basat!"*

Ve ardından duasını şu sözlerle bitirdi:

"Ölüm vakti geldiğinde saf imandan ayırmasın ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

Begil Oğlu Emren

Kam-Gan oğlu Hân Bayındır yerinden kalkıp kara yerin üstüne ak otağını diktirmiş, alaca gölgeliği gokyüzüne yükseltmiş, bin yere ipek halısı döşetmiş, İç ve Dış Oğuz beylerini toplamıştı. Gürcistan'ın dokuz tümen haracı geldi. Bir at, bir kılıç, bir topuz getirdiler. Bayındır Hân buna çok üzüldü. Dedem Korkut geldi, neşeli havalara çaldı; "Hân Bayındır niye üzgünsün?" diye sordu.

Hân Bayındır sebebini açıkladı; "Nasıl üzgün olmayayım! Her yıl altın akçe gelirdi. Yiğitlere, beylere dağıtır, gönüllerini hoş tutardık. Ya şimdi, bunu kime verip de gönlünü alacağım ki!"

Dede Korkut bir çıkış yolu gösterip; "Üçünü de bir yigide verelim ki, Oğuz'a karakol olsun." dedi. İlk sağına, ardından soluna baktı, kimse razı olmadı. Sıra Begil adlı bir yigide geldi. "Ya sen?" dediler. Begil razı oldu, kalktı, baş eğip selam verdi. Dede Korkut himmet kılıcını beline geçirdi, topuzu omzuna koydu, yayı koluna gerdi."

Begil, koç aygırı çektirip bindi; konu komşuyu, akrabayı ayırdı; evini taşıyıp Oğuz'dan göç etti. Berde'ye, Gence'ye gelip vatan tuttu. Dokuz tümenle, Gürcistan sınırına komşu oldu, karakol kurdu. Gelen yabancı ve kâfirlerin kellelerini Oğuz'a armağan etti. Yılda bir kez Bayındır Hân'ın meclisine geldi.

Bir gün Bayındır Hân'dan bir adam gelip; "acele gelecekmışsin" dedi. Begil geldi, selamını verip Bayındır Hân'ın elini öptü. Hân, Begil'i meclisine konuk etti. Ona güzel at, kaftan ve bol harçlık verip beylere şöyle seslendi; "Üç gün de, Begil'i av etiyle konuklayalım!" Bunun üzerine beyler, av ilan ettiler. Çok geçmeden av hazırlığına başladılar. Kimi atını, kimi kılıcını, kimi de yay çekip ok atmasını övdü. Oysa Salur Kazan adlı yiğit; ne atını övdü, ne kendini... Sadece Begil'in hünerini dile getirdi.

Üçyüz altmışaltı alp, hazırlanıp geyik avına giderdi. Fakat Begil ne yay kurardı, ne ok atardı. Yayı hemen bileğinden çıkarır; boğanın, yabani geyiğin boynuna atar ve sonra yayı çekip avı durdururdu. Kendine ait olduğunu belli etmek için avın zayıfsa kulağını deler, semizse boğazına halka açardı. Beyler avladıkları geyiklerin kulaklarını delik ya da boğazlarını halkalı görürlerse bu avlar Begil'in deyip derhal ona gönderirlerdi.

Yine bir gün, Kazan dayanamayıp sordu; "Bu hüner atın mıdır yoksa erin mi?"

"Hânım, erindir" dediler. Hân; "Yok; at seğırtmese, er övünmez. Bu hüner atındır." deyip bu görüşe itiraz etti. Bu söz Begil'in hoşuna gitmedi. Varıp düşüncesini Hân'a söyledi; "Alpları içinde eyer kayışımızla, bizi balçığa batırdın." Sonra vaktiyle Hân'dan aldığı armağanları geri verdi. Küserek huzurundan çıktı. Atını çekti, ela gözlü yiğitlerini alıp evine döndü. Oğlan-cıkları, babalarını karşıladılar. Hiçbirinin başını okşamadığı gibi ak yüzlü hatunuyla da konuşmadı. Bu tavır, Hatun'un gücüne gitti. Beyine söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

*"Altın tahtımın sahibi beyim yiğit,
Göz açıp gördüğüm,*

Gönül verip sevdiğim,
Kalkıp yerinden doğruldun,
Ela gözlü yigitlerini yanına aldın,
Eğri belden ala dağdan geceleyin aştın,
Akıntılı güzel sudan geceleyin geçtin,
Ak alınlı Bayındır Hân'ın divanına geceleyin vardın,
Ela gözlü beylerle yedin içtin,
Yoksa kavimli, kavmiyle atıştı mı,
Garip başın kavgada kaldı mı,
Hani Hân'ım, altında güzel atın yok,
Başında altın miğferin, sırtında cüppen yok,
Ela gözlü beylerini okşamazsın,
Akça yüzlü güzelinle söyleşmezsin,
Nedir bu hâlin!"

Begil cevap verdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Kalkıp yerimden doğruldum,
Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim.
Eğri belden ala dağdan geceleyin aştım,
Ela gözlü beylerle yedim içtim,
Kavimliyî, kavmiyle iyi gördüm,
Hânımızın nazarı bizden dönmüş gördüm,
Eli günü terk edip Dokuz Tümen Gürcistan'a gidelim,
Oğuz'a âsi oldum, bunu böyle bilin!"

Hatunu, bu düşünceyi pek sevmedi. Karşı çıkıp; "Yiğidim bey yiğidim! Padişahlar, Tanrı'nın gölgesidir. Bu nedenle padişahına âsi olanın işi rast gitmez. Arı gönülde pas olsa şarap açar! Sen gideli Hân'ım, eğri belin ala dağın avlanmamıştır. Hele bir avlan, gönlün açılsın." dedi.

Kızgınlığı ve küskünlüğü geçen Begil, baktı ki hatunu

doğru söylüyor, hemen cins atını çekti, sıçrayıp bindi ve ava gitti. Avlanıp gezerken önünden yaralı bir boğa geçti. Begil atını sürüp boğaya yetişti. Yay kirişini boynuna attı, boğanın canı yandı, kendini uçurumdan aşağı attı. Begil atın gemini çekemedi, boğayla birlikte uçtu. Sağ uyluğu bir kayaya çarptı, kırıldı. Begil ayağa kalktı; "Büyük oğlum, büyük kardeşim yok." diye ağladı. Okluğundan gez çıkıp atının arkasındaki kayışları çekerek kopardı, kaftanın altından ayağını sıkıca bağladı, var gücüyle atının yelesine tutundu, avcılardan ayrı tülbindini boğazına geçirdi, evine yaklaştı. Oglancığı Emren, yiğit babasını karşılarken benzini sararmış, tülbindini boğazına geçirmiş halde görünce kötü şeyler olduğunu sezdi, yoldaşlarını sorup söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kalkıp yerinden doğruldun,
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin.
Eğri beller ala dağlar eteğine ava gittin,
Kara elbiseli kâfirlere rastladın mı,
Ela gözlü yiğitlerini kırdırdın mı,
Ağız dilden birkaç kelime haber bana,
Kara başım kurban olsun babam sana!"

Begil yaralı halde, oğluna cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl verdi:

"Oğul oğul, ey oğul!
Kalkıp yerimden doğruldum,
Kara dağlar önüne ava vardım,
Kara elbiseli kâfirlere rastlamadım,
Ela gözlü yiğitlerini kırdırmadım,
Sağdır esendir yiğitlerim, oğul kaygılanma,

Üç gündür keyfim yok oğul,
At üzerinden beni tut, döşeğime götür!"

Aslan yavrusu yine aslan olur. Emren, babasını at üzerinden alıp yatağına çıkardı. Cüppesini üstüne örttü, kapıyı sıkıca kapadı. Öte yandan yigit beyler, av partisinin bozulduğunu görünce, her biri dağılıp evine geldi. Begil beş gün boyunca dışarı hiç çıkmadı. Ayağının kınıldığını kimseye söylemedi. Bir gece yatağında acı acı inledi, ah vah edip ağladı. Hatunu telaşlandı; "Bey yigidim sana ne oluyor böyle! Kalabalık düşman gelse dönmezdin, kalçana ok saplansa inlemezdin. İnsan, koynunda yatan helallisine sırtına söylemez mi hiç!"

Begil geçitiriverdi; "Attan düştüm ayağım kınıldı, hepsi bu! Kimsenin haberi olmasın sakın!"

Ama kadın dinlemedi. Elini eline çalıp hizmetçiye söyledi. Hizmetçi, kapıcıya haber verdi. Otuziki diştten çıkan, bütün yurda yayıldı. Böylece Begil'in attan düşüp ayağını kındığını herkes duymuş oldu.

Yakın yerde pusuya yatan kâfirin casusu da bunu duydu. Hemen tekfura gelip haber verdi. Tekfur etrafındakilere emretti; "Derhal yerinizden kalkıp doğruca Begil'e gidin. Yattığı yerde yakalayın. Ak ellerini pazılarından bağlayın, başını kopartın, alca kanını dökün, neyi var nesi yoksa hepsini yağmalayın, kızını ve gelinini esir alıp bana getirin!"

Buna karşılık Begil'in de orada bir casusu vardı. "Başınızın çaresine bakın, düşman baskına geliyor" diye hemen haber yolladı. Begil yukarı baktı; gök, uzak; yer, sert... Vakıt kaybetmeden oğlancığını yanına çağırıp söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Oğul oğul, ey oğul!"

Karanlık gözlerimin feri oğul,
Güçlü belimin kuvveti oğul,
Gör bak neler oldu, neler geldi başıma!
Kalkıp oğul yerimden doğruluverdim,
Boynu kırlasıcı al aygıra sıçrayıp bindim,
Av avlayıp kuş kuşlayıp gezerken,
Bunaldı, sürçtü, beni yere çaldı,
Sağ uyluğum kırıldı,
Benim kara başıma neler geldi!
Kara kara dağlardan haber aşmış,
Kanlı kanlı sulardan haber geçmiş,
Demirkapı derbendinden haber varmış,
Alaca atlı Şökli Melik feci pusu kurmuş,
Pususundan kara dağlara duman düşmüş,
Yattığı yerde Bey Begil'i tutun demiş,
Pazılarından ak ellerini bağlayın demiş,
Kan alaca yurdunu yağmalayın demiş,
Akça yüzlü kızını gelinini tutsak edin demiş!
Kalkıp oğul yerinden doğruluver,
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bin,
Eğri beli ala dağı geceleyin aş,
Ak alınlı Bayındır Hân'ın divanına geceleyin ulaş,
Ağız dilden Bayındır'a selam ver,
Beyler beyi olan Kazan'ın elini öpüver,
Ak sakallı babam darda kalmış de,
Mutlaka ama mutlaka Kazan Bey
Bana yetişsin dedi, de!
Gelmezsen memleket bozulup harap olur,
Kızım gelinim esir gitti, bunu böyle bil!"

Oğlan, burada babasına söyledi. Görelim Hân'ım, ne söyledi.

"Baba sen ne söylersin, ne dersin,
Bağrımla yüregimi ne diye dağlarsın!
Kalkıp yerimden doğrulacağım yok,
Yelesi kara cins atıma bineceğim yok,
Eğri beli ala dağı avlayarak aşacağım yok,
Ak alınlı Bayındır'ın divanına varacağım yok,
Kazan kimdir, elini öpeceğim yok!
Altındaki al aygırı bana ver,
Kan-ter içinde koşturayım senin için.
Sırtı sağlam zırhını bana ver,
Yen yakalar diktireyim senin için.
Kara çelik öz kılıcını bana ver,
Ansızın başlar keseyim senin için.
Kargı dalı mızrağını bana ver,
Göğsünden ere saplayayım senin için.
Ak tüylü delen okunu bana ver,
Erden ere geçireyim senin için.
Ela gözlü üçyüz yiğidini bana ver yoldaşlığa,
Muhammed dini yoluna çarpısayım senin için."

Gözleri dolan Begil, Emren'e bakıp; "Ağzın için öleyim¹⁶ oğul! İnşallah geçmiş günlerimi andırtmazsın!" dedikten sonra evdekilere buyurdu; "Bre hemen zırhımı getirin, oğlum giysin. Al aygırnımı getirin, oğlum binsin. Memleket ürkmeden oğlum meydana yetişsin."

Derhal dediğini yapıp oğlunu donattılar. Babası ve anasıyla görüştü, onların ellerini öptü Emren. Üçyüz yiğidi yanına alıp meydana çıktı. Al aygır ne zaman düşman kokusu alsa, ayağıyla

16 'Hay ağzına sağlık, ne güzel söyledin' anlamına gelen kalıp söz.

toprağı eşeleyip tozu dumana katardı. Kâfirler göğe kalkan toz kümesini görünce; “Bre, bu at Begil’indir, biz gidiyoruz.” dediler. Tekfur temkinli olmalarını işaret etti; “İyi bakın, şayet bu at Begil’in ise ben sizden önce kaçarım.” dedi. Buyruk üzerine gözcü iyice bakınca şaşıtı kaldı. Zira at Begil’indi ama üzerindeki Begil değildi. Kuş kadar bir oğlancağız vardı sırtında... Gelip tekfura haber verdi; “At, zırh ve miğfer Begil’in ama içindeki Begil değil!” dedi. Tekfur, küstahça gülerek adamlarına; “Yüz adam seçin, gürültü çıkarıp oğlanı korkutun, oğlan dediğin kuş yürekli olur, ürküp kaçarı!” diye seslendi. Seçilen yüz kâfir derhal baskına gelip oğlana söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Oğlan oğlan ey oğlan, haramzade oğlan,
Altında al aygırı zayıf oğlan,
Kara çelik öz kılıcı çentik oğlan,
Elindeki süngüsü kırk oğlan,
Ak kırıklı yayı kısa oğlan,
Okluğunda doksan oku seyrek oğlan,
Yanındaki yoldaşları çıplak oğlan,
Karanlık gözleri fersiz oğlan,
Şökli Melik sana kötü pusı kurdu,
Meydandaki şu oğlanı tutun,
Pazılarından ak ellerini bağlayın,
Aniden güzel başını kesin,
Alca kanını yeryüzüne dökün dedi.
Ak sakallı baban varsa ağlatma,
Ak perçemli anan varsa sızlatma,
Yalnız yigit alp olmaz,
Yavşan otunun dibi berk olmaz,

Belası gelmiş kavat oğlu kavat,
Çekilip dön buradan!”

Oğlan cevapladı. Görelim Hân’ım, nasıl cevapladı:

“Saçma sapan konuşma bre itim kâfir,
Altımda al aygırımı ne diye beğenmezsin!
Seni gördü, oynuyor.
Üstümdeki zırhım omzumu kasar,
Kara çelik öz kılıcım kınını doğrar,
Kargı dalı süngümü ne diye beğenmezsin!
Göğsünü delip göğe çıkar.
Akça kırıışli yayım inim inim inler,
Oklukta okum yuvasını deler,
Yanımda yiğitlerim savaş diler,
Alp ere korku vermek ayıp olur,
Beri gel bre kâfir savaşıalım!”

Tekfur araya girip; “Varın sorun bakalım! Bu yiğit oğlan,
Begil’in nesidir?” diye sordu. Kâfir oğlana gelip sordu.

Görelim Hân’ım, ne sordu:

“Altındaki al aygırını biliriz Begil’indir, Begil hani?
Kara çelik öz kılıcın Begil’indir, Begil hani?
Üstündeki zırhın Begil’indir, Begil hani?
Eğer Begil buradaysa geceye kadar çarpışaydık,
Akça kırıışli pek sert yaylar çekişeydik,
Ak tüylü delen oklarını atışaydık,
Sen Begil’in nesisin, oğlan de bize!”

Emren, buna da cevap vermiş. Görelim Hân’ım, nasıl vermiş:

“Bre kâfir sen bilmez misin! Ak alınlı Bayındır Hân’ın bey-

ler beyi Salur Kazan, kardeşi Kara Güne, Dönebilmez Dülek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Beyrek, Bey Begil'in evinde yiyip içiyorlardı. Senden bir casus gelince altındaki al aygıra Begil beni bindirdi. Kara çelik öz kılıcını kuvvet, kargı dalı süngüsünü himmet verdi. Bre kâfir! Ben, Begil'in oğluyum. Gel de savaşalım!"

Tekfur öne atılıp; "Dayan bre kavat oğlu, yanına geliyorum!" dedikten sonra altı kanatlı gürzünü eline alıp oğlanın üstüne yürüdü. Oğlan, kalkanını gürze karşı tuttu. Kâfir tepeden aşağı oğlana öyle bir vurdu ki, kalkanını un ufak etti, miğferini parçaladı, göz kapaklarını sıyırdı ama yine de oğlanı yenemedi.

Gürze dövüştüler, kara çelik öz kılıçla çarpıştılar, meydana sereserpe kılıçlaştılar, omuzları doğrandı, kılıçları ezildi, ama yine de yenişemediler.

Bu kez kargı dalı süngüyle kapıştılar, boğa gibi meydana sürüştüler, göğüsleri delindi, süngüleri kırıldı, bu kez de yenişemediler.

Bir kez de at üstünde kapışıp çarpıştılar, kâfirin gücü çoktu, oğlan perişan oldu.

Oğlan, hemen Allah'a yakardı. Görelim Hân'ım, nasıl yakardı:

"Yücelerden yücesin yüce Tanrı,
Kimse bilmez nicesin güzel Tanrı!
Sen Âdem'e taç giydirdin,
Şeytan'ı ise lanetledin,
Bir suçundan ötürü dergahından sürdün.
İbrahim'i tutturdun, Hân'ım deriye sardın,
Kaldırıp ateşe attırdım ama ateşi bahçe yaptın,
Bir'liğine sığındım Aziz Allah, bana medet!"

Oğlanın bu niyazını duyan kâfir, iyice zıvanadan çıkıp; “Oğlan herhalde yenildin ki, Tanrı’na yakarıyorsun. Senin bir Tanrın varsa, benim yetmişiki put-hanem var.” dedi.

Oğlan hiddetlenerek cevap verdi; “Ey azgın melun! Sen putlarına yalvarıyorsun. Oysa ben âlemleri yoktan var eden Allah’ıma sığındım!”

Bu cevap, Cenabı Hakk’ın çok hoşuna gitti. Cebrail’e buyurdu; “Ey Cebrail! Var git, şu kuluma kırk adam gücü verdim!”

Cebrail’in gizlice inişinden hemen sonra oğlan, kâfiri kaldırıp yere vurdu. Kâfirin burnundan oluk gibi kan fışkırdı. Sıçrayıp şahin gibi çöktü boğazını eline aldı. Kâfir; “Aman yigit! Sizin dininize ne derlerse, ben o dini seçtim.” diye yalvardıktan sonra işaret parmağını kaldırdı, şehadet getirdi ve müslüman oldu. Geride kalan diğer kâfirler, tekfurun yenildiğini görünce meydanı bırakıp kaçtılar.

Akıncılar kâfirin elini-gününü vurup, kızını-gelinini esir aldılar. Oğlan, düşmanını yendiğini haber vermesi için hemen babasına bir müjdeci gönderdi. Ak sakallı babası, yigit oğlunu karşıladı, onu kucakladı. Birlikte evlerine döndüler.

Karşıda duran kara dağdan oğlana yaylak verdi. Kara koçlu koşan attan tavla verdi. Akça yüzlü oğluna şölenlik akça koyun verdi. Ela gözlü oğluna al duvaklı gelin aldı. Ak alınlı Bayındır Hân’a da pay ayırdı. Oğlunu alıp Bayındır Hân’ın huzuruna vardı. El öpüp selam verdiler. Bayındır Hân, Kazan oğlu Uruz’un sağ yanında ona yer gösterdi. Cüppe, çuha, kıymetli kaftan giydirdi.

Dedem Korkut gelip neşeli havalara çaldı. Begil oğlu Emren’in olsun diyerek bu Oğuznâme’yi düzüp koştı. Gazilerin başına ne geldiğini söyledi.

Sonra şöyle dua etti:

"Yerli kara dağların yıkılmasın, gölgeli koca ağacın kesilmesin. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

Uşun Koca Oğlu Seğrek

Oğuz zamanında Uşun Koca adıyla bilinen bir adam vardı. Bu adamın ömrü hayatında iki oğlu oldu. Büyük oğlunun adı Eğrek idi. Cesur, gözü pek, güzel bir yiğitti. Bayındır Hân'ın sohbetine her ne vakit istese girerdi. Beyler beyi Kazan'ın divanında buna hiç kapı baca yoktu. Beyleri çiğneyip Kazan'ın önünde oturur ve hiç kimseye övgüde bulunmazdı.

Yine bir gün beyleri çiğneyip oturunca, Ters Uzamış isimli bir yiğit; "Bre Uşun Koca oğlu, bu oturan beylerin her biri oturdukları yerleri kılıcıyla, ekmeğiyle almıştır. Ya sen! Baş mı kestir, kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı donattın ki, bir de utanmadan en öne geçtin!" diye ona çıkışınca Eğrek altta kalmadı; "Bre Ters Uzamış! Baş kesip kan dökmek hünere midir?" deyip onu tersledi. Fakat baskın çıkan Ters Uzamış oldu; "Evet hünere, ya ne sandıydın!"

Bu söz Eğrek'in ağına gitti. Kalktı, Kazan Bey'den akın diledi. Aldı, gideceğini herkese duyurdu, akıncıları topladı, üçyüz mızraklı yiğit arkasında yer aldı. Meyhanede beş gün boyunca yiyip içip eğlendiler. Sonra Şirüğüven sınırından Gökçedeniz'e kadar uzanan tüm ülkeleri yağmaladı, sayısız ganimete ulaştı. Yolu, Alınca Kalesi'ne düştü. Kara Tekfur orada bir koru yaptırmıştı. Uçanlardan kaz, tavuğu; yürüyenlerden geyik, tav-

şanı bu koruda toplayıp Oğuz yiğitleri için bir tuzak hazırladı. Uşun Koca oğlunun yolu bu koruya düştü: Korunun kapısını kırdılar. Yaban geyiği, kaz, tavuk kestiler; yediler, içtiler. Atlarının eyerlerini aldılar, savaş giysilerini çıkardılar.

Kara Tekfur'un casusu, bunları gördü, gelip Tekfur'a haber verdi; "Bre Oğuz'dan bir bölük atlı geldi, korunun kapısını ufalttılar, atlarının eyerlerini alıp savaş giysilerini çıkardılar. İşte fırsat, daha ne duruyoruz!" dedi.

Bu haber üzerine Kara Tekfur'un emriyle hemen altıyüz kâfir toplanıp bunların üstüne hücum etti. Yiğitleri öldürdüler, Eğrek'i esir alıp Alınca Kalesi'ndeki zindana tıkıverdiler.

*"Kara kara dağlardan haber aştı,
Kanlı kanlı sulardan haber geçti,
Kudretli Oğuz ellerine haber vardı,
Uşun Koca'nın ak otağında feryat koptu,
Kaza benzer kızı gelini ak çıkarıp kara giydi,
Babası Uşun Koca ile akça yüzlü anası,
Oğul oğul diye ağlaşıp sızlaştılar."*

Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür.

Uşun Koca'nın da küçük bir oğlu vardı. Adına Segrek derlerdi. İşte bu oğlan, gel zaman git zaman; iyi, cesur, gözü pek, alp, deli bir yiğit oldu. Bir gün yolu bir düğün derneğe düştü. Vanp yiyip içti. Segrek, sarhoş oldu. Dışarı ayak yoluna çıktı. Öksüz bir oğlanı, çocuğun biriyle kavga ederken gördü. "Bre ne oldunuz" deyip bir tokat birine, bir tokat da diğerine attı.

Eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur.

Öksüz dile geldi; "Bre, bizim gibi bir garibe niye vurur-

sun! Varsa hünerin git de Alınca Kalesi'nde esir tutulan kardeşini kurtar!"

Segrek afalladı birden; "Bre kardeşimin adı nedir?"

Oğlan hiç istifini bozmadı; "Egrek'tir."

Bu cevaptan sonra Segrek'in gözleri doldu, kendi kendine söylenip; "Şimdi Egrek'e, Segrek yakışır, kardeşim sağ imiş, tasalanmam, kardeşsiz Oğuz'da hiç duramam, karanlık gözlerimin feri olan kardeşim!" diye ağladı.

Sonra meclise girdiği gibi izin istedi, hoşçakalın deyip tekrar dışarı çıktı. Atını hazırladılar. Bindi, dörtnala koşturup anasının evine geldi. Atından inip anasının ağzını aramak için Segrek burada söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Kalkıp ana yerimden doğruldum,
Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim,
Egri bel ala dağ eteğine vardım,
Kudretli Oğuz ellerinde düğün dernek varmış
Oraya gittim ki, yiyip içerken boz atlı bir haberci geldi,
Çok zamandır Egrek adlı bir yiğit esirmiş,
Kâdir Tanrı yol vermiş çıkagelmiş,
Büyük küçük kalmadı o yigide karşı gitti,
Ana ben de varayım mı ne dersin?"

Anası, oğluna cevap verdi. Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Ağzın için öleyim oğul,
Dilin için öleyim oğul,
Karşıda duran dağın yıkılmıştı, yüceldi sonra,
Akıntılı güzel suyun çekilmişti, çağladı sonra,

Koca ağaçta dal budanın kurumuştur, yeşerdi sonra,
Kudretli Oğuz beyleri izine varsa, sen de var,
O yigide yetiştiğinde ak boz atın üstünden yere in!
El bağlayıp o yigide güzelce selam ver,
Elini öpüp boynunu kucakla,
Kara dağının zirvesi kardeş, de,
Ne duruyorsun oğul, hadi koştur!”

Bu cevap üzerine oğlan öfkelendi birden. Tutsak edilen kardeşini, kendisinden gizlediği için anasına karşı geldi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

“Ana ağzın kurusun, ana dilin çürüsün,
Benim de kardeşim varmış, kaygılsam olmaz,
Kardeşsiz Oğuz'da dursam olmaz,
Ana hakkı, Tanrı hakkı olmasaydı
Kara çelik öz kılıcımı çekerdim,
Ansızın güzel başını keserdim,
Alca kanını yeryüzüne dökerdim,
Ana, zalim ana!”

Babası, oğlu Segrek'i sakinleştirmek için hemen araya girdi:

“Yanlış haberdir oğul,
Kaçıp giden ağabeyin değil, bir başkasıdır,
Ak sakallı babanı ağlatma,
İhtiyarlamış ananı sızlatma!”

Bunun üzerine oğlan, babasına da sitem etti:

“Üçyüz altmışaltı alp ava gitse,

Kanlı geyik üstüne kavga etse,
Kardeşli yiğitler kalkıp dövüşür,
Kardeşsiz zavallı yiğit ise
Ensesine yumruk dokunsa,
Ağlayarak dört bir yanına bakar olur,
Ela gözden acı yaşını döker olur,
Ela gözlü oğlunuzu görünceye kadar,
Bey baba, hatun ana, esen kalın!”

Babasıyla anası her ne kadar; “yanlış haberdir, oğul gitme” dese de, oğlan kesin bir dille; “Yolumdan alıkoymayın beni! Ağabeyimin tutulduğu kaleye varmadan, ölüsünü ya da dirisini getirmeden, öldüyse intikamını almadan Oğuz yurduna gelmem!” deyip yol hazırlığına başladı.

Bu arada oğullarını ikna edemeyen babayla ana ağlaşıp çareyi beyler beyi Kazan’a adam göndermekte buldu. Kazan’ın huzuruna varan adam; “Oğlan, kardeşini andı gider. Bize bir akıl ver” deyince, Kazan; “Ayağına at kösteği vurun” diye cevap yolladı. Babasıyla anası, Kazan’ın bu sözlerinden oğlanı derhal evlendirmeleri gerektiğini anladı. Oğlanın güzel bir yavuklusu vardı. Hemen baş göz edip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdiler.

Oğlanı, gerdeğe soktular. Kızla birlikte döşeğe çıkan oğlan kılıcını çıkarıp aralarına koydu. Kız şaşkınlığını üzerinden atamadan; “Kaldır şu kılıcı da, murat alıp verip sanlalım.” dedi. Oğlan karşı gelip; “Bre kavat kızı! Kılıcımla doğranayım, okumla saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın ki; ağabeyimin yüzünü görmeden, ölmüşse eğer öcünü almadan bu gerdeğe girmem!” diye tutturdu.

Sonra ayağa kalkıp ahırdan şahbaz bir at çıkardı, eyerini taktı, savaş giysileriyle donandı, diz ve kol bağlarını sardı, hü-

znl gözlerle yavuklusuna bakıp; "Kız! Sen beni bir yıl bekle, bir yılda gelmezsem iki yıl bekle, iki yılda gelmezsem  yıl bekle,  yılda gelmezsem o zaman ldgm bil, aygır atımı boğazlayıp aşımı ver, gzn kimi tutar, gönlün kimi severse onunla evlen." dedi.

Kız buna karşılık şöyle cevap verdi. Görelim Hn'ım, ne söyledi:

*"Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim,
Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim,
İki yılda gelmezsen  dört yıl bekleyeyim,
Dört yılda gelmezsen beş altı yıl bekleyeyim,
Altı yıl sapağına çadır dikeyim,
Gelenden gidenden haber sorayım,
Mjdeli haber getirene at, elbise vereyim,
Yetmezse kaftanlar giydireyim,
Kötü haber getirenin başını keseyim,
Erkek sineğİ üzerime kondurmayayım,
Murat ver, murat al da, öyle git yiğidim!"*

Fakat oğlan, kararlıydı; "Kavat kızı! Ağabeyimin başına ant içmişim. Dnemem ben!" deyince, kız; "Bari ayağı uğursuz gelin diyeceklerine hayasız gelin desinler! Varıp kayınbabamla kaynanama haber edeyim!" diye söylendi. Vardı, söyledi.

Görelim Hn'ım, ne dedi:

*"Babamdan daha iyi kayınbaba,
Anamdan daha iyi kaynana,
Develerinin erkeğİ ürktü gider,
At çobanları önünü kesti döndüremez.
Ağİllarının koçları ürktü gider,*

*Çoban önünü kesti döndüremez.
Ela gözlü oğlun, kardeşinin andı için gider,
Akça yüzlü gelinin döndüremez.
Bunu böyle bilin!"*

Gelinlerinin yakarıları karşısında âh vâh edip inleyen babayla ana, yerlerinden kalkılar; "Oğul gitme" dediler ama dinletemediler. Oğul; "O kaleye er ya da geç varacağım!" diye ısrar edince, çaresiz; "Uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin, eğer geleceğin var ise!" dediler. Oğlan, babasıyla anasının ellerini öptükten sonra, kara koç atına binip çıktı yola.

Geceyi gündüze katarak at sürdü. Üç gün boyunca gecegündüz demeden at koşturdu. Dereşam'ın kenarından geçti, kardeşinin esir düştüğü koruya geldi. At çobanı kâfirleri, kısarak güderken görünce hemen kılıcına davranıp altı kâfiri tepeledi. Davul çalıp korkuttuğu kısrakları koruya soktu. Geceyi gündüze katan, üç gün boyunca geceli gündüzlü at koşturan yiğit, karanlık gözlerini uyku bürüyen yiğit atının yularını bileğine dolayıp yattı, uyudu.

Fakat bu sırada kâfirin bir casusu vardı. Oğlanı görür görmez koşup; "Oğuz'dan bir deli yiğit geldi, at çobanlarının altısını devirdi, kısrakları ürkütüp koruya soktu." diye Tekfur'a haber verdi. Bunun üzerine Tekfur hemen emretti; "Silahlı altmış adam seçin, üstüne salın, tutup bana getirsinler!"

Seçilen demir zırhlı altmış adam, oğlanın üstüne doğru hücumla kalktı. At kulağı tetikte olur, çekerek oğlanı uyandırdı. Oğlan bir alay süvarinin geldiğini görüp sıçradı. Adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirip atına bindi. Kara giysili kâfire kılıç salladı, baskın geldi, onları kaleye tıktı. Ama uykusu ağır bastı, eski yerine döndü, atının yularını yine bileğine dolayıp yattı, uyudu.

Sağ kalan kâfirler kaçarak Tekfur'a gelip durumu anlatınca, Tekfur köpürdü birden; "Yazıklar olsun size! Altmış kişi, bir oğlanı tutamadınız!" dedi. Bu kez yüz kâfiri oğlanın üstüne saldı. Aygır yine oğlanı uyandırdı. Oğlan, kâfir sürüsünü görünce kalktı, sıçrayıp atına bindi. Adı güzel, kendi güzel Muhammed'e salavat getirip kılıç çaldı, yine baskın çıktı, onları kaleye tıktı. Tekrar dönüp konaklama yerine geldi, uykusunu yenemedi, atının yularnı bileğine dolayıp yine yattı, uyudu.

Ancak bu sefer atın yuları oğlanın bileğinden boşaldı, at kaçtı. Kâfirler yine Tekfur'a gelip haber verince, Tekfur bu defa da; "Üçyüz adamla oğlanın üstüne varın" diye buyurdu. Kâfirler itiraz edip; "Varmayız, kökümüzü keser, hepimizi kırıp geçirir!" dediler. Tekfur yumuşayıp; "Peki ya, ne yapmak gerekir?" diye sordu. Biraz düşündü ve cevabını yine kendisi buldu; "Varın o esir yığidi getirin hemen. Tekmeleyenin karnını, boynuzlayan yırtar. Atla birlikte savaş gysilerini verip oğlanın üstüne salın!" dedi.

Vakit geçirmeden gidip Eğrek'e haber verdiler; "Yigit! Tekfur sana acıdı. Şurada bir deli yigit çıktı. Yolcunun, yola gidenin, çobanın, çocuğun ekmegini alıyor. Gidip o deliyi öldürürsen, seni bırakacağız." diye onu kandırdılar. Olan bitenden habersiz Eğrek; "Pekala" deyip bu teklifi kabul edince, zincirlerini söküp onu zindandan çıkardılar. Saçını sakalını tıraş ettiler. Bir at ve kılıç verdiler. Üçyüz kâfiri yanına yoldaş ettiler. Varıp oğlanın üstüne gittiler.

Üçyüz kâfirin geride kaldığını gören Eğrek; "Niye durdunuz? Varıp şu oğlanı hep birlikte yakalayalım." dedi.

Kâfirler hemen bir bahane uydurdu; "Tekfur'dan buyruk sana geldi. Var git sen yakala!"

Eğrek şaşırdı; "Korkmayın, bakın işte uyuyor, gelin üstüne varalım!"

Kâfirler buna da itiraz etti; "Ay ne uyuması! Koltuğunun altından bakar o. Kalktığı gibi geniş ovayı bize dar eder."

Kâfirlerin korkaklığına şaşırmayan Eğrek cesurca; "Şimdi ben varayım, elini ayağını bağlayayım, siz ondan sonra gelirsiniz." deyip sıçradı ve atına bindi, kâfirlerin önüne geçti, at sürüp yiğidin yanına vardı, atından indi, yularını bir dala bağladı. Baktı ki; ayın ondördüne benzer güzel bir yiğit, boncuk boncuk terlemiş halde uyuyor, gelenden gidenden haberi yok üstelik... Kıyamadı, dolandı, başucuna geldi, belindeki kopuzu gördü. Çıkarıp aldı, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Kalkıp yerinden doğrulan yiğit,
Yelesi kara cins atına sıçrayıp binen,
Eğri belden ala dağdan geceleyin aşan,
Akıntılı güzel suyu delip geçen,
Gurbete gelen yatar mı olur!
Benim gibi pazılarından ak ellerini bağlatarak,
Domuz damında yatar mı olur!
Ak sakallı babasını, ak perçemli anasını,
Ağlatıp sızlatır mı olur!
Niçin yatıyorsun yiğit,
Gafil olma, kaldır başını güzel yiğit,
Ela gözünü aç yiğit,
Kâdir Mevla'nın verdiği tatlı canını uyku bürümüş yiğit,
Pazılarından kollarını bağlatma,
Ak sakallı babanı, ihtiyarcık ananı ağlatma,
Ne yiğitsin kudretli Oğuz elinden gelen yiğit,
Yaradan hakkı için kalkıver,
Dört bir yanını kâfir sardı, bunu böyle bil!"

Oğlan, birden sıçrayıp ayağa kalktı. Hemen kılıcının kabzasını kavradı. Tam indirecekti ki, elindeki kopuzu gördü, ilkin durdu, ardından seslenip; “Bre kâfir! Dedem Korkut hürmetine kılıcı çalmadım. Eğer elinde kopuz olmasaydı, ağabeyimin başı için seni ikiye ayırırdım!” dedi. Çekti, kopuzu elinden aldı ve söyledi.

Görelim Hân’ım, ne söyledi:

“Sabah erken yerimden kalkmışım kardeş için,
Ak boz atlar yormuşum kardeş için,
Kalenizde esir var mıdır kâfir, de bana,
Kara başım kurban olsun kâfir sana!”

Büyük kardeşi Eğrek cevap verdi. Görelim Hân’ım, nasıl verdi:

“Ağzın için öleyim kardeş, dilin için öleyim kardeş,
Memleketini, doğum yerini sorsam neresidir,
Karanlık gecede yolunu kaybetsen ümidin nedir,
Büyük sancak tutan Hân’ınız kim,
Kavga günü önden at tepen alpınız kim,
Yiğit senin baban kim?
Alp erin, erden adını saklaması ayıp olur,
Adın nedir yiğit?”

Ardından yine söyledi:

“Develerimi güdende çobanım mısın,
Kara koçumu güdende çobanım mısın,
Ağıllarımı güdende çobanım mısın,
Kulağımda çınlayan nöbetçim misin,

Beşikte bırakıp da gittiğim kardeşçığım misin?
Yiğit, de bana,
Kara başım kurban olsun bugün sana!”

**Bu sözleri dinleyen Segrek, küçük kardeşine söyledi.
Görelim Hân’ım, ne dedi:**

“Karanlık gecede yolumu kaybetsem ümidim Allah,
Büyük sancak tutan Hân’ımız Bayındır Hân,
Savaş günü önden at tepen alpımız Salur Kazan,
Babamın adını sorarsan Uşun Koca,
Benim adımı sorarsan Segrek,
Kardeşim varmış adı Eğrek!”

Ardından o da devam etti:

“Develerini güdende çobanınıim,
Kara koçunu güdende çobanınıim,
Beşikte bırakıp gittiğin kardeşinim!”

**Büyük kardeşi Eğrek bunu duyunca, dayanamayıp
araya girdi. Görelim Hân’ım, ne dedi:**

“Ağzın için öleyim kardeş,
Dilin için öleyim kardeş,
Er mi oldun, yiğit mi oldun, kardeş,
Gurbete kardeşini aramaya sen mi geldin kardeş?”

Karşılıklı atışmaları bu şekilde biten iki kardeş doyasıya hasret giderip uzun uzun kucaklaştılar. Eğrek, küçük kardeşinin; Segrek de, ağabeyinin elini öptü. Karşı yakadan bakan kâfirler, kucaklaşan bu iki yiğidi güreşip dövüşüyorlar sandı. Abi kardeş gizlice görüştüler. Cins atlarına binip kara giysili kâfirlere at sürdüler,

kılıç çektiler, kâfirleri basıp öldürdüler, kalanlarını kaleye döktüler, dönüp yine o koruya geldiler. Dışarı çıkardıkları kısırakları, davul çalıp önlerine kattılar. Dereşam suyunu at teperek geçtiler. Gecelerini gündüzlerine katıp Oguz sınırına eriştiler.

Kardeşçiğini kanlı kâfirin elinden kurtaran Segrek; "beni karşılasın" diye ak sakallı babasına müjdeci yolladı. Müjdeci; "Gözün aydın, iki oğlun da sağ salim geldi" deyip Uşun Koca'ya haber verdi. Uşun Koca bu habere çok sevindi. Davullar gümür gümür dövdü, altın tunçtan borular çalındı, o gün alaca büyük otağlar dikildi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kesildi.

Uşun Koca varıp oğullarını karşıladı. Atından indi, oğullarıyla kucaklaştı, hasret giderdi; "İyi misiniz, esen misiniz oğullar?" dedi. Gölgeliği altın kaplı odaya girdiler. Yiyip içip eğlendiler. Babası, büyük oğluna güzel bir gelin getirdi o sıra. Kardeşler, birbirlerine sağdıç oldular. Gelin odalarına koşturup muratlarına eriştiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı:

"Er ya da geç, uzun ömrün sonu ölümdür. Ölüm vakti geldiğinde saf imandan ayırmasın. Adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışlasın. Amin diyenler Allah'ın cemalini görsün... Hân'ım hey!"

Oğlu Uruz'un Tutsak Olan Salur Kazan'ı Kurtarması

Meğer Hân'ım! Trabzon tekfurı, beyler beyi olan Hân Kazan'a bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururken Hân Kazan, şahinci başına; "Bre yarın sabah şahinleri al, baş başa ava çıkalım!" dedi.

Erkenden yola koyulup av yerine vardılar. Bir sürü kaz gördüler. Kazan, şahini saldı. Ama şahin avını yakalayamayıp tekrar havalanarak Toman kalesine indi. Bunu gören Kazan çok üzüldü, hemen peşine düştü.

Dere tepe aşıp kâfir eline geldi. Giderken Kazan'ın karanlık gözünü uyku bürüdü. "Hânım, dilerseniz dönelim." dedi beyler. Kazan; "Biraz daha ilerleyelim." dedi. İlerledi, bir kale gördü. "Beyler, gelin yatalım." diye buyurdu. Kazan'ı küçücük ölüm tuttu, uyudu. Meğer Hân'ım, o zamanlar Oğuz beyleri bir yattı mı yedi gün uyurdu. Bu nedenle uykularına 'küçücük ölüm' derlerdi.

O gün Toman kalesinin tekfurı da ava çıkmıştı. Uyuyan Oğuz beylerini gören casusu gelip; "Bre! Bir bölük atlı geldi, beyleri yattı, uyudu." diye tekfura haber verdi. Tekfur; "kim olduklarını öğrenin" deyip beylerin üstüne adam gönderdi. Gidenler yatıp uyuyanların, Oğuz erenleri olduğunu görünce tekfura gelip bunu haber verdiler. Bunun üzerine Tekfur, hemen

adamlarını toplayıp üstlerine yürüdü. Kazan'ın beyleri düşmanın geldiğini görünce; "Kazan'ı bırakıp kaçarsak, evinde bizi kovarlar, iyisi mi burada ölelim!" deyip kâfiri karşılamaya gittiler, savaştılar. Kâfirler, Kazan'ın yirmibeş beyini şehit ettikten sonra Kazan'ın yanına vardılar. Uyuduğu yerde onu yakaladılar, ellerini ayaklarını sımsıkı bağladılar, bir arabaya bindirdiler, sağlam halatlarla çepeçevre sardıkları arabayı çekerek yürüyüverdiler.

Giderken araba gıcirtısından uyandı Kazan. Gerindi, elindeki bağları koparıp çıkardı, oturdu, elini eline çalıp kah kah gülmeye başladı.

Kâfirler şaşkın şaşkın, sordular; "Ne gülüyorsun?"

Kazan gülmesini kesmeden cevap verdi; "Bre kâfirler! Bu arabayı beşigim, sizi de dadım sandım."

Aldırış etmediler, Kazan'ı getirip Toman kalesindeki bir kuyunun içine attılar. Kuyunun ağzını da bir değirmen taşıyla sıkıca kapadılar. Yemeğini, suyunu değirmen taşının deliğinden uzattılar.

Bir gün tekfurun hanımı, Kazan'ı merak etti. "Bu nasıl bir adammış ki, bunca adama tek başına korku salmış, onlara amansız darbeler vurmuş; gidip kendi gözlerimle göreyim." deyip yola koyuldu.

Vardı zindana geldi. Zindancı başına kapıyı açtırdı. Yukarıdan ona seslendi; "Kazan Bey ne haldesin? Dirliğin yer altında mı hoştur, yoksa yerüstünde mi? Hem şimdi ne yiyip içersin, neye binersin!" dedi.

Kazan gülerek cevap verdi; "Ölülerine yemek verdiğin vakit ellerinden alınm, üstelik ölülerinizin cins atına binerim, yaşlılarını yedekte çekerim!"

Tekfurun hanımı, Kazan'ın dediklerini ciddiye aldı; "Dinin için Kazan Bey! Yedi yaşında bir kızcağızım ölmüştür, ne

olursun ona binme!”

Kazan; “Ölüleriniz içinde ondan daha hızlı koşan at göremedim. Bu yüzden hep ona binerim.” deyip hanımın yüreğine iyice korku saldı.

Kadın, telaşla söylendi; “Vay nedir senden çektiğimiz! Meğer ne yer üstünde dirimiz, ne de yer altında ölümüz, senden kurtulmuş Kazan Bey!” deyip tekfurun yanına vardı, ona şöyle yalvardı; “Kerem et de şu Tatarı kuyudan çıkar. Zira yer altında, kızcağızımın belini kopartıp durmadan üstüne biniyor, üstelik diğer ölülerimizi topladığı yetmiyormuş gibi verdiğimiz yemekleri de zorla ellerinden alıyormuş. Onun elinden ne ölümüz, ne de dirimiz kurtulurmuş meğer! Dinin aşkına, o Tatarı kuyudan çıkar!”

Tekfur, beylerini derhal başına toplayıp onlara; “Kazan’ı hemen kuyudan çıkarın, bizi övsün, Oğuz’u kötölesin ve bir daha buraya gelmeyeceğine dair bize söz versin!” diye buyurdu.

Vardılar, Kazan’ı kuyudan çıkarıp getirdiler. “Bir daha düşmanlık besleyip buraya gelmeyeceğine ant içersen ve hem bizi övüp Oğuz’u kötölersen seni bırakacağız.” dediler.

Kazan; “Hem vallah hem billah, doğru yolu görürken eğri yoldan gitmem ben!” dedi.

Kâfirler, “Vallahi Kazan, iyi yemin etti” deyip yola geldiğini sanarak; “Hadi şimdi de bizi öv!” dediler.

Kazan; “Ben yeryüzünde adam övmem. Ancak ille de övün diyorsanız bir şartım olacak sizden.” dedikten sonra şartını söyledi; “Bana bir adam getirin, üstüne binip sizi öveyim.”

Bunun üzerine kâfirler, bir adam getirdiler. Gem ile eyer tedi Kazan. Verdiler. Kâfirin sırtına eyeri koydu, ağzına gemi vurdu Kazan. Kayışı çekti, sıçrayıp üstüne bindi, ökçesini ökçesine vurdu, kâfirin kaburgalarını karnına yapıştırdı. Gemini çekti, ağzını ikiye ayırdı. Kâfiri öldürdü, çöküp üzerine oturdu. Ardından kâ-

firlere seslendi, "Bre kâfirler! Kopuzumu getirin de sizi öveyim!"

Vardılar, kopuzu da getirdiler. Kopuzu eline aldı Kazan, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Bin bin erden düşman gördümse öğünüm dedim,
Yirmibin er düşman gördümse yılmadım,
Otuzbin er düşman gördümse ona saydım,
Kırkbin er düşman gördümse kıyıp baktım,
Ellibin er gördümse el vermedim,
Altmışbin er gördümse konuşmadım,
Seksenbin er gördümse korkmadım,
Doksanbin düşman gördümse kuşanmadım,
Yüzbin er gördümse yüzümü dönmedim!
Yüzü dönmez kılıcımı elime aldım,
Muhammed'in dini aşkına kılıç vurdum,
Ak meydanda yumru başı top gibi kestim,
O zaman bile erim, beyim diye övünmedim,
Övünen erenleri hoş görmedim!
Eline geçmişken bre kâfir, öldür beni!
Kara kılıcını sal boynuma, kes başımı,
Kılıcından korktuğum yok,
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok!"

Yine söyledi:

"Yüksek yüksek kara dağdan taş yuvarlansa,
Kaba ökçemi uyluğumu karşı tutan Kazan er idim,
Firavun şişler yükleyip yerden çıkırsa,
Kaba ökçemle perçinleyen Kazan er idim,
Koca koca beyler oğlu Kazan er idim,
Yüce dağları duman sarsa, kapkara sis her yanı kuşatsa,
Kara koç atımın kulağı görünmez olsa,
Gayrı eren kılavuzsuz yol şaşırsa,
Kılavuzsuz yol alan Kazan er idim!"

Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım,
Heybetinden sol gözüm yaşardı,
Hey gözüm, namert gözüm, kalles gözüm,
Bir yilandan ne var ki ürktün dedim,
O zaman bile erim, beyim diye öğünmedim,
Övünen erenleri hoş görmedim,
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni,
Çal kılıcını, kes başımı,
Kılıcından korktuğum yok,
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok,
Oğuz erenleri dururken seni öveceğim yok!"

Yine söyledi:

"Geniş kırdı yıkanır, umman denizinde,
Sarp yerlerde kurulmuş kâfir şehri,
Sağa sola çırpınıp durur yüzgeçleri,
Su dibinde döner deniz kuşları,
Tanrı benim diye su dibinde çırpınır âsileri,
Önünü getirip tersini okur kızı gelini,
Altın aşık oynar sancak beyleri,
Altı defa vardı Oğuz alamadı,
O kaleye altı askerle ben Kazan vardım,
Altı güne bırakmadan orayı aldım,
Kilisesini yıkıp yerine mescit yaptım, ezan okuttum,
Kızını gelinini ak göğsümde oynattım,
Beylerini köle ettim,
O zaman bile erim, beyim diye övünmedim,
Övünen erenleri hoş görmedim,
Eline geçmişken bre kâfir, öldür beni, yitir beni,
Kılıcından korkacağım yok,
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok!"

Yine söyledi:

"Geniş kırdı döndürdüğüm bre kâfir, senin baban,
Şakağına imrendiğim, senin kızın gelinin!
Akçakale Sürmeli'de at oynattım,
At ile Karun eline baskın yaptım,
Akhisar kalesinin burcunu yıktım,
Ak akçe getirdiler, puldur dedim,
Kızıl altın getirdiler, bakırdır dedim,
Ela gözlü kızını gelinini getirdiler kanmadım,
Kilisesini yıktım, mescit yaptım,
Altını gümüşü yağmalattım,
O zaman bile erim, beyim diye övünmedim,
Övünenleri hoş görmedim!
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni,
Kendi aslımı, kendi kökümü yereceğim yok,
Bre kâfir, seni öveceğim yok!"

Yine söyledi:

"Ak hayanın kaplanının erkeğinde bir köküm var,
Upuzun kırdı sizin geyiklerinizi durdurmaya.
Ak sazın aslanında bir köküm var,
Kaz alaca sürünü durdurmaya.
Azman kurt yavrusunun erkeğinde bir köküm var,
Akça yünlü on bin koyununu gezdirmeye.
Ak şahinin erkeğinde bir köküm var,
Alaca ördek, kara kazını uçurmaya.
Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var Uruz adlı,
Bir kardeşim var Kara Güne adlı,
Yeniden doğanını diriltmesinler!
Eline geçmişken bre kâfir öldür beni, yitir beni,
Kılıcından korkacağım yok,
Kendi aslımı yereceğim yok!"

Yine söyledi:

"İt gibi ürüyen çerkez hırslı, küçücük domuz şölenli,
Bir torba saman dōşekli, yarım kerpiç yastıklı,
Yontma ağaç tanrılı köpeğim kâfir!
Oğuz dururken seni öveceğim yok,
Gayrı öldürürsen bre kâfir öldür beni,
Öldürmezsen ve Kâdir Mevla sağ bırakırsa,
Ben öldürürüm kâfir seni!"

Kazan'ın uzunca nutkunu dinleyen kâfirler; "Bu bizi övmedi, gelin şunu öldürelim." dediler. Kâfir beyleri toplanıp; "Bunun oğlu var, kardeşi var, öldürürsek olmaz." diye karara vardıkları sonra, Kazan'ı götürüp domuz damına attılar.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.

Kazan'ın ölüsünü yahut dirisini kimse öğrenemedi. Kazan'ın bir oğlancığı vardı. Büyüdü, yiğit oldu. Bir gün ata binip divana gelirken bir adam yolunu kesip sordu; "Sen Kazan'ın oğlu değil misin?"

Uruz bu soruya köpürdü; "Bre kavat, benim babam Bayındır Hân değil midir?"

Adam; "Yok! O, ananın babası yani senin dedendir." dedi.

Uruz bu kez şaşırdı; "Peki ya babam sağ mıdır, ölü müdür?"

Adam cevap verdi; "Diridir ama Toman kalesinde esirdir."

Oğlan, bu habere çok üzüldü, oturup ağladı, atını geri çevirdi, anasına geldi ve söyledi.

Görelim Hân'ım, ne söyledi:

"Bre ana, ben Bayındır Hân oğlu değilmişim,
Kazan Hân oğlu imişim,
Bre kavat kızı, bunu bana niye söylemedin,
Ana hakkı, Tanrı hakkı olmasaydı şayet,

*Kara elik öz kılıcımı çekerdim,
Apansız güzel başını keserdim,
Alca kanını yeryüzüne dkerdim!"*

Oğlu böyle deyince, anası ağlayarak şunları söyledi; "Oğul! Babanın sağ olduğunu senden gizlemek zorunda kaldım. Çünkü tatlı canından korktum. Kâfire gidersin, kendini ateşe atarsın, sonra perişan olursun diye dm koptu. İşte bu yüzden sakladım. Fakat madem öğrendin, amcana adam gönder hemen, gelsin bakalım, bize bir yol göstersin!"

Adam gönderip amcasını çağırttı oğlan. Amcası geldi. Uruz; "Babamın tutsak olduğu kaleye gidiyorum ben!" dedi. Amcası ses etmedi. Konuşup görüştüler. "Uruz, babasına gidiyor, savaş aletlerinizi kuşanıp derhal gelin!" diye bütün beylere haber verildi. Yiğitler tez zamanda toplanıp geldi. Alp Güne başlarına kumandan oldu. Boruları ttrp yola düştüler.

Yol üzerinde kâfirlerin bir kilisesi vardı. Keşişler bekçilik ederdi. Gayet etin bir kiliseydi. Attan inip tccr kıyafetine büründüler. Bezirgan kisvesi altında katır, deve çekip kiliseye geldiler. Kâfirler; gelenlerin tüccara benzemediğini anlayınca kaçıp kaleye sığındılar, kapıları sıkıca kapadılar. İçlerinden biri burca çıkıp; "kimsiniz" diye sorunca, yiğitler; "bezirganız" deyip asıl kimliklerini gizledi. Kâfirler "yalan söylüyorsunuz" deyip yiğitleri taşa tutular. Uruz, atından inip; "Hey babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven yiğitler! Hemen attan inin ki, şu kalenin kapısını hep birlikte grzmzle yıkalım!" dedi.

Onaltı yiğit sıçrayıp attan indi, kalkan tutup grzlerini omuzlarına attı. Varıp kaleye geldiler, birer gürz vurup kapıyı un ufak ettiler. İçeri girdiler, kendilerine direnen kâfirleri öldürdüler. Kimseye gz atırmadılar, buldukları malları yağmaladılar, kâfirleri esir aldılar.

Kâfirin bir sığırtmacı vardı. Hemen tekfura koşup; "Ne

oturuyorsunuz, düşman kapıya dayandı, herkes başının çaresine baksın!" dedikten sonra kalenin düştüğünü haber verdi. Tekfur, bu aksi haber üzerine derhal beylerini topladı. Oguz yiğitleriyle varılacak bir uzlaşma aradı. Beylerden biri; "Kazan'ı çıkaralım, onlarla baş başa bırakalım!" diye ortaya bir fikir attı. Tekfur de dahil, diğerleri bu düşüncüyü yerinde buldu. Varıp Kazan'ı, tekfurun huzuruna çıkardılar.

Tekfur, endişeli gözlerini yumarak; "Kazan, üstümüze gelen düşmanı başımızdan defedersen şayet, sen düşmanlık besleyip buraya gelmeyeceğine yemin et, biz de sana haraç vermeye devam edelim." dedi.

Bu teklife karşılık Kazan; "Vallahi de billahi de doğru yolu görürken, eğri yoldan gitmem ben!" dedi. Kâfirler, Kazan'ı yine iyi ant içti sanıp çok sevindi. Tekfur, askerlerini Kazan'ın emrine verdikten sonra giysi, kılıç, mızrak, topuz ve diğer savaş aletleriyle donattı onu.

Tam bu esnada alay alay geldi Oguz yiğitleri. Davullar gumbür gumbür çalındı. Ak boz atlı, ak sancaklı, üstü demir zırhlı bir yigidin, diğer yigitlerin önüne geçerek çadırını diktirdiğini, saf bağlayıp durduğunu gördü Kazan. Onun ardı sıra Kara Güne geldi, o da saf bağlayıp durdu. Kazan, atını meydana sürüp karşısına çıkacak bir rakip istedi. Bu dileğe boz atlı Beyrek cevap verip at teperek Kazan'ın karşısına çıktı. Kazan yigidi görünce sordu.

Görelim Hân'ım, ne sordu:

*"Kalkıp yerinden doğrulan yigit ne yigitsin,
Sırtı sağlam demir zırhını giyen yigit ne yigitsin,
Adın nedir yigit, de bana!"*

Beyrek cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl verdi:

*"Bre kâfir sen beni bilmez misin,
Parasının Bayburt kalesinden fırlayıp uçan,*

*Adaklısını başkaları alırken çekip alan,
Bay Büre Hân oğlu Bamsı Beyrek derler bana,
Gel beri, bre kafir dövüşelim!"*

Kazan, burada bir daha şöyle söyledi; "Bre yiğit! Bu aske-
rin önüne bir ak sancaklı alay çıktı, çadırını en öne diktirdi. Ak
boz ata binen o yiğit ne yigittir, kimin nesidir? Yiğit, başın için
söyle bana!"

Beyrek buna da cevap verip; "Bre kâfir, kimin nesi olacak!
O yiğit, beyimiz Kazan'ın oğludur!" deyince Kazan, içinden; "Al-
lah'a hamd olsun ki oğlancığım büyük er olmuş." dedi.

Bu arada Beyrek öfkelen-di; "Bre kâfir, daha ne kadar onu
bunu soracaksın bana!" deyip Kazan'ın üstüne at sürdü, altı ka-
natlı gürzünü tepesine indirdi. Buna rağmen Kazan, kendini ta-
nıtmadı. Beyrek'i kavradığı gibi, bileğinden çekip topuzunu
elinden aldıktan sonra Beyrek'in ensesine indirdi. Beyrek, atın
boynunu kucaklayıp çekilerek dönerken, ardı sıra seslendi Ka-
zan; "Ey Beyrek! Var git beyine söyle, karşıma o çıksın!"

Resti gören Eylik Koca oğlu Dülek Evren çıktı bu kez kar-
şısına. Kazan, ona da sordu.

Görelim Hân'ım, ne sordu:

*"Tan vakti yerinden halkan yiğit ne yiğitsin,
Cins atını oynatıp gelen yiğit ne yiğitsin,
Erin, erden adını gizlemesi ayıp olur,
Adın nedir yiğit, de bana!"*

Dülek Evren cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl verdi:

*"Bre kâfir benim adımı bilmez misin,
Kendi bile hor bakan memleketten çıkan,
Elliyedi kalenin kilidini alan
Eylik Koca oğlu Dülek Evren derler bana!"*

Mızrağını eline alıp at sürdü Dülek Evren. Kazan'a sapla-

mak istedi ama başaramadı, öteye geçti. Kazan; at tepti, mızrağını çekti, elinden aldı, tepesine indirdi. Mızrak paramparça oldu. O da çekilip yerine döndü.

Kazan, yine karşısına çıkacak bir er diledi. Düzen oğlu Alp Rüstem at tepti bu kez de. Meydana girdi. Kazan, ona da sordu.

Görelim Hân'ım, ne sordu:

*"Kalkıp yerinden doğruluveren,
Cins atına sıçrayıp binen ne yiğitsin,
Adın nedir, de bana!"*

Alp Rüstem de cevap verdi. Görelim Hân'ım, nasıl verdi:

*"Kalkıp yerinden doğruluveren,
İki kardeş bebeğini öldürüp zelil gezen,
Düzen oğlu Alp Rüstem derler bana!"*

O da, Kazan'a doğru at sürdü. Yeneyim dedi, gel gör ki yemedi. Kazan Bey buna da bir darbe indirip; "Bre kavat! Var git beyine söyle, o çıksın karşıma!" dedi.

Kazan, tekrar karşısına çıkacak bir er diledi. Uruz'un gemini amcası Kara Güne tutuyordu bu arada. Uruz, gemini çekip ansızın aldı elinden, kılıcını sıyınp babasının üstüne at sürdü. Karşı koymasına fırsat vermeden babasının omzuna bir kılıç indirdi. Giysilerini kesti, dört parmak kalınlığında derin bir yara açtı omzunda. Kazan'ın fışkıran alca kanı, koynuna aktı. Uruz, tam dönüp bir daha kılıç indirecekti ki, Kazan seslendi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

*"Kara dağımın zirvesi oğul,
Karanlık gözlerimin ferî oğul,
Alpım Uruz, aslanım Uruz,
Ak sakallı babana kıyma oğul!"*

Bu sözleri duyunca şefkat kanatları gerildi Uruz'un. Kara süzme gözleri kanlı yaş doldu. Atından indi, babasının elini öp-

tü. Kazan da indi atından, oğlunun boynuna bir öpücük kon-
durdu. Beyler; Kazan ile oğlunun üzerine at sürdüler, etraflarını
çevirdiler. Hepsi de atlarından inip sırasıyla Kazan'ın elini öptü-
ler. Vanp kâfire at sürdüler, kılıç çaldılar, derelerde tepelerde kâ-
firi kırdılar, kaleyi aldılar, kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar.

Uruz, kanlı kâfirin elinden babasını çekip kurtardıktan
sonra güçlü Oguz yurduna girdi. Hemen akça yüzlü anasına bir
müjdecî gönderdi. Kaza benzer kızı gelini, Kazan'ı karşılayıp sı-
rayla ellerini öptüler, ayaklarına kapandılar.

Kazan; güzel çimenlere otağ diktirdi, yedi gün yedi gece
ziyafet çektiirdi, yiyip içip eğlendiler.

Dedem Korkut geldi, kopuz çaldı. Gazi erenlerin başına
ne geldiğini söyledi.

*"Hani övdüğümüz bey erenler,
Dünya benim diyenler!
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonu ölümlü dünya."*

Ardından şöyle dua etti:

"Ölüm vakti geldiğinde saf imandan ayırmasın. Her şeye
güç yetiren Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin. Beş kelime dua
ettik, kabul olsun. Âmin âmin diyenler, Tanrı'nın cemalini gör-
sün ve adı güzel, kendi güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü su-
yu hürmetine günahlarınızı bağışlasın... Hân'ım hey!"

İç-Oğuz'a Dış-Oğuz'un Âsi Olup Beyrek'in Öldürülmesi

Üç-Ok ile Boz-Ok¹⁷ bir araya geldiğinde, Kazan evini yağmalatırdı. Kazan bir gün yine evini yağmalattı. Ama bu kez Dış-Oğuz yağmalamadı. Sadece İç-Oğuz yağmaladı. Kazan, ne vakit evini yağmalatsa helallisinin elinden tutup dışarı çıkarır, ancak ondan sonra yağmalama başlardı.

Dış-Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve diğer beyler bunu duyunca; "Bak sen şu işe! Şimdiye kadar Kazan'ın evini hep İç-Oğuz'la birlikte yağmalardık. Şimdi ne oldu da hep beraber yağmalamıyoruz!" deyip söz birliği ettiler, Kazan'ın evine gitmediler, İç-Oğuz'a düşmanlık beslediler.

Kılbaş adlı biri vardı. Kazan merak içinde bu adama sordu; "Bre Kılbaş! Bu Dış-Oğuz beyleri daima birlikte gelirdi, şimdi niye gelmediler?"

Kılbaş; "Evini yağmalattığında Dış-Oğuz bulunmadı da ondan" diye cevap verdi.

Kazan bu defa düşünceli bir sesle sordu; "Düşmanlık beslediler, öyle mi?"

Kılbaş; "Hânım ben gideyim de onların sana dost mu yok-

17 İç-Oğuz ve Dış-Oğuz

sa düşman mı olduğunu öğrenelim.” dedi.

Kazan; “Sen bilirsin, var git” deyip adama yol verdi.

Kılbaş, birkaç adamla ata binip Kazan’ın dayısı Aruz’un evine geldi. Aruz altın gölgeliği diktirmiş, oğlanlarıyla oturuyordu.

Kılbaş, varıp selam verdikten sonra; “Kazan darda kaldı, dayım Aruz mutlaka bana gelsin. Kara başım bunaldı, üstüme düşman geldi, develerimi bağırıttılar, kara koç cins atlarımı kişnetip kaçırttılar. Kaza benzer kızımız gelinimiz darda kaldı. Benim kara başıma gör neler geldi, dayım Aruz hemen gelsin, diye benimle sana haber yolladı.” dedi.

Aruz, hiddetlendi birden; “Bre Kılbaş! Üç-Ok ile Boz-Ok her ne vakit bir araya gelse; Kazan, evini birlikte yağmalatırdı. Suçumuz neydi ki son yağmada beraber olmadık!” dedikten sonra öfkesini dizginleyemeden devam etti; “Kazan’ın başı hiçbir zaman sıkıntıdan eksik olmasın, dayısı Aruz’u daima anadursun, biz Kazan’a düşmanız, bunu böyle bilsin!”

Kılbaş, tam bu sırada araya girip söyledi. Görelim Hân’ım, ne dedi:

*“Bre kavat! Kazan Hân kalkıp yerinden doğruldu,
Ala dağda çadırını otağını kurdu,
Üçyüz altmışaltı alp erenler yanına toplandı,
Yeme içme sırasında beyler seni andı,
Üstümüze düşman filan gelmedi,
Ben senin dostluğunu düşmanlığını sınamaya geldim,
Kazan’a düşmanmıydın, bunu bildim!”*

Dedikten sonra “hoşça kal” deyip oradan ayrıldı.

Kılbaş’ın sitemlerine çok içerleyen Aruz; “Emen, Alp Rüs-

tem, Dönebilmez Dülek Evren ve diğer beyler hemen buraya gelsin" diye, Dış-Oğuz beylerine hemen bir adam saldı. Dış-Oğuz beyleri toplandı. Alaca büyük otağlarını düzlüğe diktirdi Aruz. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Dış-Oğuz beylerini güzelce ağırlayıp onlara ziyafet verdi ve; "Beyler ben sizi niye çağırdım, biliyor musunuz?" dedi. "Bilmiyoruz!" dediler.

Aruz nedenini söyledi; "Kazan, bize Kılbaş'ı göndermiş. Elim günüm yamalandı, kara başım bunaldı, dayım Aruz bana gelsin demiş."

Emen, sözünü kesti; "Ya sen, nasıl cevap verdin?"

Aruz; "Kılbaş'a dedim ki; Kazan her ne vakit evini yağmalatacak olsa, Dış-Oğuz beylerine de evini yağmalatır, birlikte selam verdikten sonra çekip giderdik. Şimdi suçumuz nedir ki, biz orada bulunmadık! Bre kavat, bundan böyle biz Kazan'a düşmanınız!" dedi.

"İyi cevap vermişsin" dedi Emen.

Aruz, bu sefer beylere döndü; "Beyler, ya siz ne dersiniz?"

Bir ağızdan cevap verdi beyler; "Ne diyelim ki? Madem sen Kazan'a düşman oldun, artık biz de düşmanız."

Aruz, ortaya bir Kur'an getirdi. Beyler hep birlikte el basıp; "Dostuna dost, düşmanına düşmanız" diye ant içtiler. Aruz, bütün beylere kaftan hediye etti. Döndü söyledi; "Beyler! Beyrek bizden kız almıştır, güveyimizdir. Kazan'ın en güvenilir adamıdır. Gel bizi Kazan'la barıştır deyip getirelim. Bize tabi olursa ne a'la, yok olmadı, ben sakalını tutar, siz de kılıçla üstüne üşüşüp gövdesini paramparça edersiniz. Beyrek'i bu şekilde aradan çıkartırsak, Kazan'la çok daha rahat baş edebiliriz!"

Beyrek'e bir adamla mektup gönderdiler. Beyrek, yigitleriy-

le birlikte odasında yiyip içiyordu. Aruz'dan bir adam geldi, selam verdi. Beyrek selamını aldı. Adam usulca konuştu; "Hanım, Aruz'un size selamı var. Gelsin bizi Kazan'la barıştırsın diyor."

Beyrek, pekala deyip atını çekti, binip kırk yigitle Aruz'un evine geldi. Dış-Oğuz beyleri oturuyordu o sıra. Girip selam verdi.

Aruz, hemen söze girdi; "Beyrek, seni niye çağırdığımızı biliyor musun?"

Beyrek; "Niye?" dedi.

Aruz söyledi; "Hep şu oturan beyler yani biz Kazan'a asi olduk, ant içtik."

Kur'an getirip; "Hadi sen de ant iç!" dediler.

Beklentilerinin aksine; "Kazan'a ben asi olmam!" diye ant içti Beyrek. Sonra söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Ben Kazan'ın nimetini çok yemişim,

Bilmez isem gözüme dursun.

Kara koç cins atına çok binmişim,

Bilmez isem bana tabut olsun.

Güzel kaftanlarını çok giymişim,

Bilmez isem kefenim olsun.

Alaca büyük otağına çok girmişim,

Bilmez isem bana zindan olsun.

Ben Kazan'dan dönmem, bunu böyle bilin!"

Aruz, bu sözlerle çok kızdı, kavradı, Beyrek'i sakalından tuttu. Ama beyler, ona kıyamadı. Beyrek, Aruz'un art niyetini işte o vakit anladı, söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Aruz, bana bu işi edeceğini bilseydim,
Kara koç cins atıma binerdim.
Sırtı sağlam demir zırhımı giyerdim,
Kara çelik öz kılıcımı belime bağlardım,
Altın başa sağlam miğferimi takardım,
Kargı dalı altmış tutam mızrağımı elime alırdım,
Ela gözlü beyleri yanıma katardım,
Kavat, ben böyle yapacağını bilseydim,
Hiç sana böyle gelir miydim!
Aldatarak er tutmak karı işidir,
Karından mı öğrendin sen bu işi, kavat!"

Aruz'un gözlerini kin bürüdü; "Bre boş boş konuşup da kanına susama, gel ant iç!" dedi.

Beyrek şiddetle karşı çıkarak; "Vallahi Kazan uğruna ben başımı koymuşum, bu uğurdan asla dönmem, isterseniz beni yüz parçaya ayırın!" diye meydan okudu.

Aruz'un öfkesi tuttu yine. Beyrek'i sakalından sıkıca yakaladı. Sonra beylere döndü. Baktı ki, kimse gelmiyor, kara çelik öz kılıcını çekip Beyrek'in sağ uyluğunu kesti. Kara kana bulandı Beyrek. Atlı, atına bindi. Ardına bir adam verip Beyrek'i ata bindirdiler, kaçıp otağına getirdiler, cüppesini üstüne geçirdiler. Beyrek burada söyledi.

Görelim Hân'ım, ne dedi:

"Yiğitlerim, yerinizden kalkın,
Ak boz atımın kuyruğunu kesin,
Eğri belden ala dağdan geceleyin aşın,
Akıntılı güzel suyu delerek geçin,
Kazan'ın divanına koşup varın,

*Ak çıkarıp kara giyin,
Sen sağ ol, Beyrek öldü, diyin!"*

Sonra şunları da söyleyiniz; "Namert Aruz dayından adam geldi. Beyrek'i istemiş, o da gitmiş, tüm Dış-Oğuz beyleri meğer orada toplanmış. Bilemedik. Yeme içme sırasında Kur'an getirdiler. 'Biz Kazan'a âsi olduk diye ant içtik, gel sen de âsi olup ant iç' dediler. Ama içmedi. Ben Kazan'dan dönmem dedi. Namert dayın öskelendi. Beyrek'i kılıçladı. Kara kana bulandı, darda kaldı. Kanımı yerde koyup Aruz'un peşini bırakırsa şayet, yarın kıyamet günü benim elim Kazan Hân'ın iki yakasında olsun!"

Yaralı Beyrek, ardından yine söyledi:

*"Yigitlerim, Aruz oğlu Basat gelmeden,
Elim günüm yağmalanmadan,
Deve ahırında develerimi bağırtdan,
Kara koçta cins atımı kışnetmeden,
Akça koyunlarım meleşmeden,
Akça yüzlü kızım gelinim ağlaşmadan,
Akça yüzlü güzelimi Aruz oğlu Basat gelip almadan,
Elimi günümü yağmalamadan,
Kazan derhal bana yetişsin!
Benim kanımı Aruz'da bırakmasın,
Akça yüzlü güzelimi oğluna alıversin,
Ahiret hakkını helal etsin,
Beyrek, padişahlar padişahı
Hakk'a vâsil oldu, bunu böyle bilsin!"*

Beyrek'in babasına, anasına haber ettiler. Ak evinin eşiginde feryatlar koptu. Kaza benzer kızı gelini ak çıkarıp kara giydi. Ak boz atının kuyruğunu kestiler. Kırk elli yigit kara çıkardı, mavi giydi. Kazan Bey'e geldiler. Sankılarını yere çaldılar. Beyrek diye çok ağladılar.

Beyrek'in yiğitleri, Kazan'ın elini öperek; "Sen sağ ol, Beyrek öldü! Namert dayın tuzak kurmuş, bizi çağırdı, evine gittik, Dış-Oğuz beyleri size âsi olmuşlar. Bilemedik. Kur'an getirdiler. Biz Kazan'a âsi olduk, sen de bize tabi ol dediler, ant içtiler. Ama Beyrek yediği ekmeğe nankörlük etmedi. Dayın namert Aruz gazaba geldi. Beyrek'i oturduğu yerde kılıçladı. Bir uyluğunu kesip kopardı. Sen sağ ol Hân'ım, Beyrek Hakk'ın rahmetine kavuştu. Ama son nefesinde, benim kanımı Aruz'da bırakmasın diye rica da bulundu." dediler.

Kazan, bu dokunaklı sözleri duyunca kendinden geçti, mendilini alıp hüngür hüngür ağladı. Divanda kıyamet koptu. Oradaki bütün beyler hep birlikte ağlaştılar.

Kazan odasına girdi, yedi gün boyunca hiç dışarı çıkmadı, ağladı durdu. Beyler toplandı bu arada, divana geldiler.

Kazan'ın kardeşi Kara Güne söze başladı; "Kılbaş! Git söyle de, ağam Kazan çıkıp gelsin. Bir yiğit senin yüzünden aramızdan ayrıldı, hem vasiyet etmiş, benim kanımı Aruz'da bırakmasın demiş. Varalım düşmanı haklayalım de!" deyince, Kılbaş; "Sen kardeşisin, bu nedenle senin söylemen daha uygun olur, sen git!" diye itiraz etti.

Sonuçta ikisi birlikte varıp Kazan'ın odasına girdiler. Selam verdikten sonra bir ağızdan; "Sen sağ ol Hân'ım! Bir yiğit aramızdan eksildi, senin uğrunda can verdi. Kanını Aruz'da bırakmayalım diye size vasiyet etmiş, benim kanımı alsın demiş. Ağlamaktan ne çıkar! Kalkıp yukarı gel." dediler.

Kazan; "Peki! Tez elden cephaneleri hazırlatsınlar, beyle rin hepsi atlarına binsin!" dedi.

Bütün beyler atlarına bindi. Kazan'ın yağız al atını çektiler, sıçrayıp bindi. Boru çalındı, davul dövüldü. Gece gündüz

demededen koşturdular. Geldikleri, Aruz'a ve bütün Dış-Oğuz beylerine haber verildi; "İşte Kazan geldi" dediler.

Bunun üzerine onlar da askerlerini toplayıp boru çaldırdılar. Varıp Kazan'ı karşıladılar.

Üç-Ok ile Boz-Ok karşı karşıya geldi.

Aruz; "İç-Oğuzdan hasmım Kazan olsun!"

Emen; "Benim hasmım Ters Uzamış olsun!"

Alp Rüstem; "Benim hasmım ise Ense Koca oğlu Okçu olsun!"

Dedikten sonra her biri, kendi hasmını gözettiler.

Saflar bağlandı, ordular dizildi, borular çalındı, davullar dövüldü.

İlkin, Aruz Koca, at tepip meydana çıktı. Kazan'a seslenerek; "Bre kavat! Sen benim hasmımsın, hemen öne çık!" dedi. Kazan, kalkan tutup eline aldığı mızrağını, başının üstünde birkaç tur çevirdi. Sonra o da, Aruz'a seslenip; "Bre kavat! Namertlikle er öldürmek neymiş, sana göstereceğim!" dedi.

Aruz atını Kazan'ın üstüne sürdü, kılıcını çaldı, tutturamadı, öte yana geçti.

Sıra Kazan'a geldi. Altmış tutam alaca mızrağını koltuğunda kısıp Aruz'un üstüne saldı. Mızrak, Aruz'un göğsüne şimşek gibi girip öte yanından çıktı. At üstünden yere yığıldı Aruz. Kazan, "başını kes" diye kardeşi Kara Güne'ye işaret etti. Kara Güne atından inerek Aruz'un başını kesti.

Dış-Oğuz beyleri, bu dehşet verici sahneyi görünce hemen atlarından inip Kazan'ın ayağına kapanarak suçlarının affedilmesini istediler. Hepsi de sırasıyla elini öptüler. Kazan onları bağışladı.

Beyrek'in kanını, dayısı Aruz'da bırakmadı, aldı. Aruz'un

evini talan ettirdi, elini gününü yağmalattı. Yigit beylerin her biri, bir ganimet aldı.

Kazan; yeşil düzlüğe, güzel çimenlere çadır diktirip otag kurdurdu.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı. Gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyiverdi.

*"Hani dediğim bey erenler,
Dünya benim diyenler!
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Sonu ölümlü dünya.
Akıbet, uzun ömrün
Sonu ölüm, sonu ayrılık!"*

Ardından şöyle dua etti:

"Ölüm vakti geldiğinde Yüce Allah, saf imandan ayırmasın. Ak sakallı babanla ak perçemli ananın mekanı cennet olsun. Kâdir Mevlâ, seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua ettik, kabul olsun. Amin amin diyenler Tanrı'nın cema-
lini görsün. Derlesin, toplansın ve adı güzel, kendi güzel Muham-
med Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine günahlarınızı bağışla-
sın... Hân'im hey!"